Den Haag

2018

OPEN MONUMENTEN DAG DEN HAAG

ZA ZO
8–9
SEPT

IN EUROPA

Tijdschema

Time Schedule

Zaterdag / Saturday

8 september

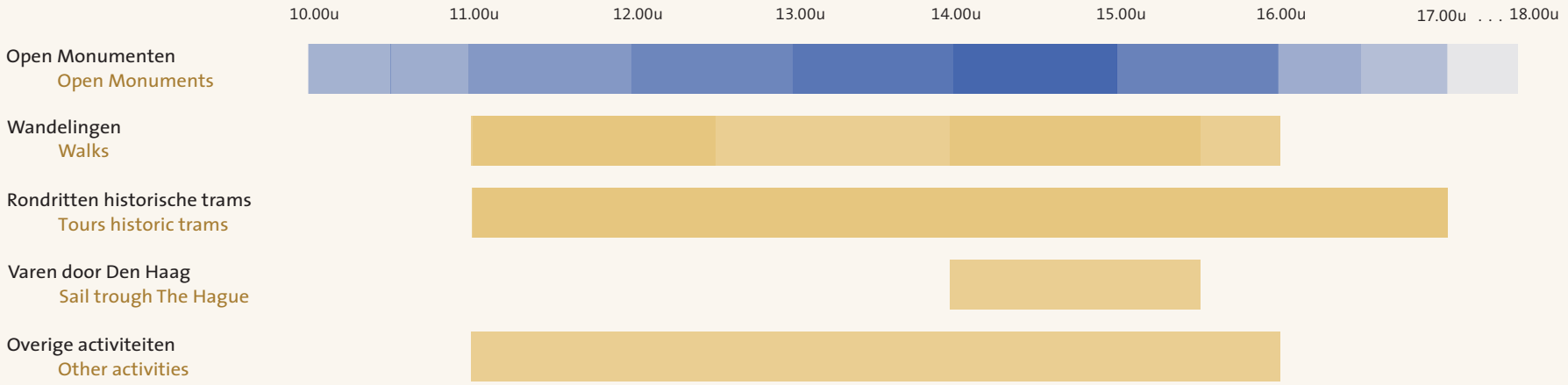

Zondag / Sunday

9 september

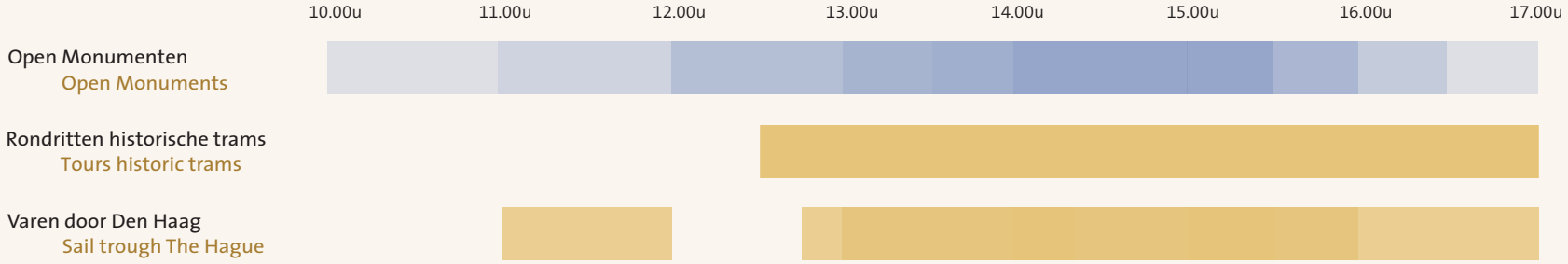

Plan je dag met behulp van de Open Monumentendag Den Haag website, www.omddenhaag.nl

Alle Open Monumenten, openingstijden, activiteiten, plattegronden, 360° foto's en meer

Plan your day with the The Hague Heritage website, www.omddenhaag.nl

All Open Monuments, visiting hours, activities, maps, 360° photography and more

Voorwoord

In het weekend van 8 en 9 september 2018 is het weer Open Monumentendag. In Den Haag zijn er meer dan 70 prachtige monumenten gratis toegankelijk. Het is dé kans om een plek te bezoeken waar je normaal niet zo snel komt, of om mee te doen aan een van de activiteiten. Het thema is dit jaar *In Europa*.

Foreword

During the weekend of the 8th and 9th of September 2018 the anual Heritage Day's will take place in our city. The Hague opens more than 70 of its most attractive momumental buildings to the public. Entrance is free. It poses a unique opportunity to see interesting places, most of which are not usually open for visiting. Or join in on a range of related activities.This year the theme will be *In Europa.*

Samenstelling / Composition
Gemeente Den Haag

Ontwerp / Design
Meta Menkveld Ontwerp

Vertaling / Translation
Textwerk

Fotoverantwoording / Photo credits
Afdeling Monumentenzorg en Welstand
Met uitzondering van / With the exception of:
Antonius Abt, foto Bart Maltha
V.m. Ministerie van Economische Zaken, foto Karin Borghouts
Huis De Quack, foto Arjan Bronkhorst
Huis Dedel, foto Burgy Bouwbedrijf
Javastraat 2b, foto Paul Mellaart
Maranthakerk, foto Piet Gispen
Tobruk, foto HVBY

Druk / Printing
Tuijtel

Oplage / Circulation
10.000 stuks

Inhoud

Content

Voorwoord	1	**Foreword**	1
Open Monumentendag 2018	4	The Hague Heritage Days 2018	4
Monumentenzorg, dynamiek & behoud	5	Dynamic Monument Preservation	5
Thema *In Europa*	7	Theme *In Europa*	7
Open Monumenten	9	**Open Monuments**	9
Overzicht deelnemende monumenten	10	Monuments open to the Public	10
Activiteiten	93	**Activities**	93
Wandelingen	94	Walks	94
Rondritten met historische trams	99	Tours with historic trams	99
Varen door Den Haag	104	Sail through The Hague	104
Nieuwe VOM-publicatie: *Inventarisatie en publicatie Haagse schoolgebouwen*	108	New VOM-publication: *Inventory and publication of school buildings in The Hague*	108
Den Haag in virtual reality	110	The Hague in virtual reality	110
OMD Den Haag digitaal	112	OMD The Hague digital	112
Plattegronden	113	**City Maps**	113

Open Monumentendag 2018

Het is weer zover: het is Open Monumentendag. Open Monumentendag is een jaarlijks landelijk evenement in het tweede weekend van september. Deze dag(en) is het mogelijk de interieurs achter bekende en minder bekende gevels te bezichtigen. In Den Haag zijn 70 monumentale gebouwen toegankelijk voor publiek. Ook zijn er meerdere activiteiten zoal rondleidingen, vaartochten en tramritten. De deelnemende monumenten zijn te herkennen aan de Open Monumentendagvlag. Het vermelde eindtijdstip bij de monumenten is het tijdstip dat de gebouwen sluiten. Om teleurstelling te voorkomen raden wij u aan om minstens 30 minuten voor dit tijdstip een gebouw te bezoeken.

Op zaterdag 8 september staat de afdeling Monumentenzorg & Welstand met een informatiestand op het Binnenhof.

The Hague Heritage Days 2018

Heritage Days is an annual nation-wide event that takes place in the second weekend of September. During this weekend, it is possible to visit and view the interiors of famous and lesser-known buildings. More than 70 monumental buildings in The Hague will be open to the public. In addition, visitors are able to take part in several activities, such as conducted tours, boat trips, and tram rides. All participating monuments will be visible by their Heritage Day flag. The final hour mentioned under each monument in this guide refers to the time that the buildings will close for the day. To avoid the disappointment of missing anything, we recommend that you visit a monument at least 30 minutes before its closing time.

On Saturday September 8, the Monument Care and Preservation Department information stand will be located at the Binnenhof.

Monumentenzorg, dynamiek & behoud

Den Haag is een veelzijdige stad: hof- en regeringsstad, stad van vrede en recht, en stad aan zee. Den Haag is ook een echte monumentenstad met statige herenhuizen en villa's, lommerrijke parken en omvangrijke historische 19de-eeuwse wijken. De stad is ontstaan rond de oude grafelijke residentie en een bijbehorende kleine burgerlijke nederzetting. Door de eeuwen heen heeft de stad zich geleidelijk uitgebreid. De gemeente Den Haag heeft ongeveer 2500 beschermde monumenten en 21 beschermde stadsgezichten. Met deze score behoort Den Haag tot de top 5 van monumentensteden in Nederland.

»

Dynamic Monument Preservation

The Hague is a multifaceted city: playing a central role in Dutch politics and international law, and also viewed as a welcoming seaside town. The Hague is also known for its many historical monuments, with stately mansions, villas, green parks, and historical 19th century neighbourhoods. The city's origins can be traced back to the old count's residence and the accompanying small, civilian settlement. Throughout several centuries, the city has continued to gradually expand. The Hague has approximately 2,500 listed monuments and 21 protected townscapes. Today, The Hague is among the top five monumental towns in The Netherlands.

»

Het werkterrein van Monumentenzorg in Den Haag is omvangrijk, het dynamisch behoud van alle monumentale waarden is een forse opgave. Maar wel de moeite waard! De afdeling Monumentenzorg & Welstand bewaakt het gebouwde erfgoed van de stad en is het gemeentelijke kenniscentrum op het gebied van dit Haagse erfgoed, het aanspreekpunt voor belanghebbenden en belangstellenden.

Bij ons kunt u als eigenaar van een monument terecht voor zowel restauratie- en onderhoudsadviezen en met vragen over financiële mogelijkheden.

Om de kennis van ons waardevolle gebouwde erfgoed meer bekendheid te geven verzorgt de afdeling Monumentenzorg & Welstand regelmatig publicaties over diverse onderwerpen betreffende het vakgebied (de VOM-reeks). Daarnaast organiseert Monumentenzorg ook educatieprojecten, exposities en lezingen. Ook is de afdeling Monumentenzorg & Welstand een van de erfgoedinstellingen die betrokken zijn bij de Historische Informatie Punten in de Haagse Openbare Bibliotheken. Hier staat het Haagse cultureel erfgoed centraal.

Wilt u weten of een pand een beschermd monument is of informatie over beschermde stadsgezichten? Dit en meer kunt u vinden op de monumentensite van de gemeente Den Haag **www.monumentenzorgdenhaag.nl.** Tijdens kantooruren zijn we bereikbaar op telefoonnummer **(070) 3534800** en per email op **monumentenzorg@denhaag.nl**.

The scope of Monument Preservation in The Hague is extensive. The dynamic preservation of all monuments makes for a tough challenge. However, it is certainly worth the effort. The Monument Care and Preservation Department protects the city's heritage sites and is the local knowledge centre for anything concerning these matters. It is also a point of contact for stakeholders and interested parties.

As the owner of a monument, you can turn to us for both maintenance and restoration, and questions about financial possibilities.

In order to spread our knowledge about valuable heritage sites, the Monument Care and Preservation Department regularly provides publications on various topics relating to the field (the VOM-series). Furthermorre the department organises educational projects, exhibitions and lectures. It participates in the HIP (Historisch Informatie Punt) in the public libraries, in wich historic The Hague is the focus of attention.

Want to know whether a monument is protected or inquire further about information regarding protected cityscapes? More information can be found on The Hague's memorial website: **www.monumentenzorgdenhaag.nl**. During business hours, we can be contacted by phone **(070) 353 48 00** or by email **monumentenzorg@denhaag.nl**.

Thema
In Europa

Voor Open Monumentendag 2018 is als thema gekozen: 'In Europa'. Met dit thema sluit de Open Monumentendag aan bij het Europese Jaar van het Cultureel Erfgoed. Centraal staat dat wat Europa bindt, met aandacht voor internationale architectuurstromingen, vergelijkbare én onderscheidende (bouw)technieken, wederzijdse inspiratie in toegepaste kunsten en uitwisseling van kennis en wetenschap. Maar er is ook aandacht voor de historische context waarin monumenten zijn gebouwd en gebruikt. Door internationale bouwstijlen en architecten, door kunstenaars, vaklieden, maar ook door de internationale handel, religie, wetenschap zijn de verschillende Europese landen met elkaar verbonden. »

Theme
In Europe

The theme for Dutch Heritage Day 2018 is 'In Europe'. The Dutch Heritage Day is using this theme to join in the European Year of Cultural Heritage. The central focus lies on what binds Europe, with attention to international architectural trends, comparable and distinctive (building) techniques, mutual inspiration in applied arts and the exchange of knowledge and science. But there is also attention for the historical context in which monuments are built and used. The various European countries are connected by international architectural styles and architects, by artists, artisans, but also international trade, religion and science. »

Onze monumenten vertellen niet alleen het verhaal van Den Haag. Wie door de stad loopt kan op tal van plekken zien dat de Europese geschiedenis haar sporen in Den Haag heeft nagelaten.

Daarnaast zijn er in Den Haag ook sporen die herinneren aan Europese machtsverhoudingen door de eeuwen heen. Veel gebeurtenissen en ontwikkelingen hadden ook een keerzijde die vaak ook nu nog, of soms nu pas, zichtbaar is. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de Atlantikwall, erfgoed dat van meet af aan bedoeld was om verder te reiken dan Nederland.

Our monuments do not only tell the story of The Hague. Anyone walking through the city can see that European history has left its mark in countless places in The Hague.

There are also traces in The Hague that are a reminder of European power relations throughout the centuries. Many events and developments also had a downside that is often still visible today or that has become visible only now. Consider, for example, the Atlantic Wall, heritage that from the outset was meant to reach beyond the Netherlands.

Overzicht deelnemende monumenten

Monuments open to the Public

Pagina	#	Monument
16	1.	**Ridderzaal** Binnenhof 14
17	2.	**Kelder Ridderzaal** Binnenhof 8A
18	3.	**Eerste Kamer der Staten Generaal** Binnenhof 22-23
19	4.	**Tweede Kamer der Staten Generaal** Lange Poten 4
20	5.	**Kabinet van de Koning** Korte Vijverberg 3
21	6.	**Sebastiaansdoelen** Korte Vijverberg 7
22	7.	**v.m. Amerikaanse ambassade** Lange Voorhout 102, Korte Voorhout 2
23	8.	**H. Antonius van Padua** Fluwelenburgwal 45
24	9.	**Duits-Evangelische Kerk** Bleijenburg 5
25	10.	**Patriciërshuis** Prinsessegracht 30
26	11.	**Sociëteit De Vereeniging** Kazernestraat 38B
27	12.	**Rusthof** Parkstraat 41 t/m 61
28	13.	**Jacobus de Meerdere Kerk** Parkstraat 65A
29	14.	**Kloosterkerk** Lange Voorhout 2
30	15.	**Algemene Rekenkamer** Lange Voorhout 8
32	16.	**Patriciërshuis** Lange Voorhout 15
33	17.	**Hotel Des Indes** Lange Voorhout 56
34	18.	**Nederlandse Handelsmaatschappij** Kneuterdijk 1
35	19.	**Paleis Kneuterdijk** Kneuterdijk 20
36	20.	**Gevangenpoort** Buitenhof 33
37	21.	**Doopsgezinde Kerk** Paleisstraat 8
38	22.	**Waals Hervormde Gemeente** Noordeinde 25
39	23.	**18de-eeuws winkel-woonhuis** Noordeinde 164
40	24.	**Willibrordushuis** Oude Molstraat 35
42	25.	**Oud-Katholieke Kerk Jacobus Augustinus** Juffrouw Idastraat 7
43	26.	**Nutsspaarbank** Riviervismarkt 5
44	27.	**Stadsklooster** Westeinde 101
45	28.	**Hooftshofje** Assendelftstraat 53-89
46	29.	**Hofje van Nieuwkoop** Warmoezierstraat 44-206
47	30.	**Hof van Wouw** Lange Beestenmarkt 49-85
48	31.	**Jenevermuseum van Kleef** Lange Beestenmarkt 109
50	32.	**Patriciërswoning** Prinsengracht 15
51	33.	**Stadswoonhuis** Prinsegracht 36
52	34.	**Evangelisch-Lutherse Kerk** Lutherse Burgwal 9
53	35.	**Het Heilige Geesthofje** Paviljoensgracht 51-125
54	36.	**Haagsche Stoomboot Maatschappij** Dunne Bierkade 16
55	37.	**Dunne Bierkade Historisch tuinencomplex** Dunne Bierkade 20C (poortje)

Pagina	#	Monument
56	38.	**Museumboot Hendrina Johanna** Steiger bij Bierkade 18B
58	39.	**R.K. Kerk van de Heilige Martha** Hoefkade 623
59	40.	**Koninklijke wachtkamer Den Haag HS** Perron 1 op station Den Haag HS
60	41.	**Nieuwe Kerk** Spui 175
61	42.	**v.m. Ministerie van Economische Zaken** Bezuidenhoutseweg 30
62	43.	**Heilige Paschalis Baylonkerk** Wassenaarseweg 53
63	44.	**Herenhuis** Riouwstraat 216
64	45.	**Bunker Commandopost type 608 en 622** Badhuisweg 119-133
66	46.	**Nieuwe Badkapel** Nieuwe Parklaan 90
67	47.	**Luchtwachttoren** Zwarte Pad
68	48.	**Oude Kerk** Keizerstraat 8
69	49.	**Eben Haëzerkerk** Keizerstraat 179
70	50.	**Begraafplaats Ter Navolging** Prins Willemstraat 43
71	51.	**19de-eeuwse villa** Scheveningseweg 241
73	52.	**Heilige Antonius Abt kerk** Scheveningseweg 235
74	53.	**Joodse Begraafplaats** Scheveningseweg 21A/hoek Burg. Patijnlaan
75	54.	**R.K. begraafplaats St. Petrus Banden** Kerkhoflaan 10
76	55.	**Maranathakerk** 2de Sweelinckstraat 156
77	56.	**Noorderkerk** Schuytstraat 9
78	57.	**Gymnasium Haganum** Laan van Meerdervoort 57
79	58.	**Haagsche Commissie Bank, De Tempel** Prins Hendrikstraat 39
80	59.	**Stadsvilla** Javastraat 2b
82	60.	**Stadswoonhuis** Elandstraat 12
83	61.	**Zwembad De Regentes** Weimarstraat 63
84	62.	**Heilige Familiekerk** Kamperfoelieplein 29
85	63.	**Bethlehemkerk** Laan van Meerdervoort 627
86	64.	**Papaverhof** Papaverhof/Klimopstraat
87	65.	**Heilige Pastoor van Arskerk** Aaltje Noordewierstraat 4-6S
88	66.	**Bunkercomplex Widerstandsnest 67 HL** Kijkduin
90	67.	**Abdijkerk** Willem III straat 40
91	68.	**Loosduins Museum de Korenschuur** Margaretha van Hennebergweg 2A
92	69.	**Molen De Korenaer** Margaretha van Hennebergweg 4
93	70.	**Buitenplaats Ockenburgh** Monsterseweg 4
94	71.	**Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk** Loosduinse Hoofdstraat 4
95	72.	**Stationsgebouw voormalig Vliegveld Ypenburg** Ilsyplantsoen 1
96	73.	**Tobruk Bunker** Ilsyplantsoen

1

Ridderzaal

Binnenhof 14
Za 10.00 – 17.00u

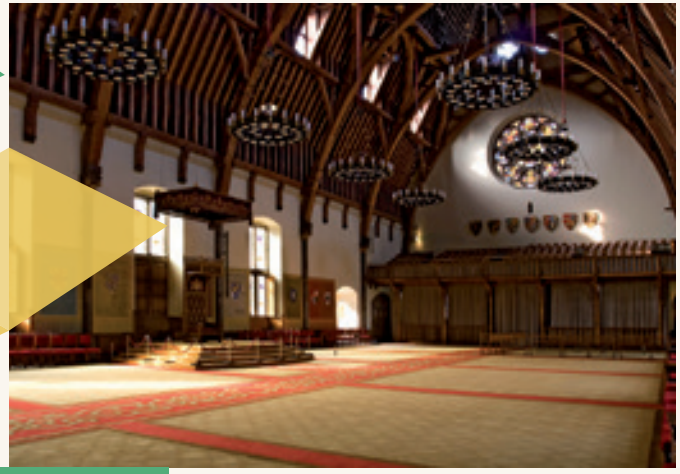

Informatie
Information

Zaterdag
Niet toegankelijk voor mindervaliden

Saturday
No disabled access

Halverwege de 13de eeuw bouwde Floris IV, Graaf van Holland, een huis op de plek die we nu kennen als het Binnenhof. Dit vorstelijk onderkomen werd een paleis en later de belangrijkste woonplaats van de graven van Holland en het bestuurscentrum van het graafschap.
De Ridderzaal (eigenlijk de Grote of de Hoge Zaal) is gebouwd en ingericht voor officiële ontvangsten, maar in de loop der eeuwen hebben er de meest uiteenlopende activiteiten plaatsgevonden. De zaal werd gebruikt als wandelplaats, markt, winkelgalerij, wachtruimte voor de rechtbank, exercitieruimte en zelfs voor trekkingen van de staatsloterij. Sinds het staatshoofd op de derde dinsdag in september (Prinsjesdag) de troonrede hier uitspreekt, heeft deze zaal weer het oorspronkelijk bedoelde vorstelijke karakter gekregen.

Halfway through the 13th century, Floris IV, Count of Holland, built a house on the spot that we now know as the Binnenhof. This regal abode became a palace and would later serve as the primary residence for the counts of Holland as well as the administrative centre of the county.
The Ridderzaal (also The Great Hall or The High Hall) was originally built and decorated for official receptions, but has been used for a range of other activities over the centuries. The hall was used as a promenade, market, shopping arcade, waiting room for the court, military drill hall and even for draws of the national lottery. The hall has regained its originally intended regal character thanks to the third Tuesday of September (Prince's Day), when the head of state gives the speech from the throne there. Other official gatherings are now also held there.

www.rijksvastgoedbedrijf.nl

2

Kelder Ridderzaal

Prodemos | Huis voor Democratie en Rechtsstaat

Binnenhof 8A
Za 10.00 – 17.00u
Zo 10.00 – 17.00u

Onder de Ridderzaal bevindt zich een kelder. Bouwhistorisch onderzoek heeft uitgewezen dat de kelders onder de Ridderzaal zo goed als zeker deel hebben uitgemaakt van de vroegste bebouwing op het Binnenhof. Delen van de middelste kelder zouden zelfs uit de eerste helft van de dertiende eeuw stammen en daarmee nog enkele decennia ouder zijn dan de bovenliggende grafelijke zalen. Mogelijk behoorde de middelste kelder dus tot de hoeve die ten tijde van graaf Floris IV op deze plek stond.
Deze overwelfde ruimte gebruikt ProDemos (Huis voor democratie en rechtsstaat) als tentoonstellingsruimte. Dit is een Nederlandse stichting op het gebied van burgerschap, rechtsstaat en democratie. ProDemos informeert burgers over de democratische rechtsstaat en stimuleert hen om hierin een actieve rol te spelen.

Beneath the Ridderzaal lies a 13th-century cellar. The brick groined vaults are supported by stone pillars. ProDemos (the House of Democracy and the Rule of Law) uses these rooms as an exhibition space. ProDemos is a Dutch foundation for citizenship, the rule of law and democracy. It informs citizens about the constitutional state and stimulates them to play an active role within this state.
A large-scale model of the Gouden Koets (Golden Carriage) – that the King uses every year for his journey to the Ridderzaal – is arranged here. This model is meticulously made by Joop Geesink Studio's/Dollywood.

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Niet toegankelijk voor mindervaliden

11.00 - 16.00u in gesprek met Winston Churchill en andere historische figuren

12.00 - 16.00u speeddaten met Europarlementariërs

Saturday & Sunday
No disabled access

11.00-16.00 in conversation with sir Winston Churchill and other historical figures

12.00-16.00 speeddates with members of the European Parliament

www.prodemos.nl

3

Eerste Kamer der Staten Generaal

Binnenhof 22
Za 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
10.00 - 16.30u discussieer mee over de Eerste Kamer

Tentoonstellingen Prinsjesfotowedstrijd en parlementaire fotografen

Bij de ingang wordt u gescand en er kan naar uw legitimatiebewijs gevraagd worden

Saturday
10.00-16.30 debates about de Eerste Kamer

Photo exhibitions

Visitors will be scanned and must provide proof of identity

De zittingszaal voor de Staten van Holland en West-Friesland werd eind 17de eeuw gebouwd door Pieter Post. Sinds 1848 is de zaal in gebruik als vergaderzaal van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Het interieur getuigt van een ongekende rijkdom en allure. De schilderingen in het gewelf reiken tot in de kap van het gebouw: in cartouches kijken allerlei personen vol interesse naar wat beneden in de zaal gebeurt. Zij beelden verschillende nationaliteiten uit. Op de schoorsteenboezems hangen twee schilderstukken die 'De Oorlog' en 'De Vrede' verbeelden. De Noenzaal dankt haar naam aan de functie die zij nu heeft als restaurant van de Kamer. Oorspronkelijk werd de ruimte gebruikt als vergaderzaal van de Gecommitteerde Raden, het uitvoerend college van de Staten van Holland. In de zaal staan vier zuilen die de namen van de vier deugden dragen waarop het Staatse gezag diende te berusten: liefde, getrouwheid, vrede en eendracht.

The Plenaire zaal for de Staten van Holland and West-Friesland was built from a design by Pieter Post at the end of the 17th century. Since 1848, the room has been used as meeting room of the Eerste Kamer der Staten-Generaal.
The interior shows unprecedented style with unique 17th century paintings on the ceilings. The illusionistic viewing holes in the panels In the ceiling are truly magnificent. They are mounted in cartouches against a backdrop of blue sky with clouds, and an number of people are depicted looking down into the hall with great interest to see what is going on. The two historic chimneypieces are adorned with two large paintings, symbolizing 'war' and 'peace'.
Originally, the Noenzaal was used as meeting room of the Commissioned Councils, the executive board of the Staten van Holland. This room was built at the same time as the large meeting room. The four Doric columns bear the names of the four virtues the authority of the States was to be based on.

www.eerstekamer.nl

4

Tweede Kamer der Staten Generaal

Lange Poten 4
Za 10.00 – 17.00u

De Tweede Kamer zit in een gebouwencomplex waarin enkele oudere gebouwen zijn opgenomen: het vroegere Hotel Central en twee voormalige ministeries, Justitie en Koloniën. In de Oude Zaal, de voormalige Balzaal van Willem v werd tot 1992 vergaderd. Sindsdien vergadert de Tweede Kamer in een nieuw gebouw ontworpen door Pi de Bruijn. Alle gebouwen zijn met elkaar verbonden door de Statenpassage. De passage heeft een glazen dak dat symbool staat voor de openheid van de democratie. De architect heeft geprobeerd het Nederlandse landschap terug te laten komen door het gebruik van bepaalde materialen. Zo beeldt de marmeren vloer het natte zandstrand uit.
Een juweeltje van het Tweede Kamercomplex is de Handelingenkamer. Alles wat er in de Tweede Kamer gezegd wordt, komt in de Handelingen. Deze staan in de oude bibliotheek van het voormalig ministerie van Justitie, die daarom nu de Handelingenkamer wordt genoemd.

The House of Representatives sits in a building complex that also includes some other older buildings: the former Hotel Central and two former ministries, Justice and Colonies. Meetings were held until 1992 in the Old Hall, the former Ballroom of William V. Since then, the House of Representatives has been meeting in a new building designed by Pi de Bruijn. All buildings are connected by the Statenpassage. This passage has a glass roof that symbolizes the openness of democracy. The architect has tried to mimic the Dutch landscape by using certain materials. For example, the marble floor represents the wet sandy beach.
A gem of the House of Representatives is the Acts Chamber. Everything that is said in the House of Representatives appears in the Acts. These are kept in the old library of the former Ministry of Justice, which is now called the Acts Chamber.

Informatie
Information

Zaterdag
Geopend zijn de Statenpassage, de publieke tribune en de Handelingenkamer

Bezoekers gaan vooraf door een scanstraat en moeten zich legitimeren

Saturday
The Statenpassage, the public gallery and the Acts Chamber are opened

Visitors must be scanned in advance and must identify themselves

www.tweedekamer.nl

5

Kabinet van de Koning

Korte Vijverberg 3
Za 10.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zaterdag
Niet toegankelijk voor mindervaliden

Saturday
No disabled access

De oorspronkelijke bewoners van dit statige pand behoorden eeuwenlang tot de invloedrijkste families van Den Haag. Opdrachtgever voor de bouw in 1635 was Reynier Pauw, lid van de Hoge Raad. Het huidige aanzien dankt het huis aan een verbouwing en vergroting in 1724 door Johan van Schuylenburgh. Vanaf 1838 werd het pand bewoond door de Staatsman Groen van Prinsterer. Sinds 1914 is het pand in gebruik als het Kabinet van de Koningin (nu Koning). De indeling van het huis is naar 18de-eeuws gebruik symmetrisch. De meest representatieve vertrekken bevinden zich op de bel-etage. Het interieur werd naar 18de-eeuwse smaak en mode geheel afgewerkt in Lodewijk XIV-stijl. De linkervoorkamer is het meest weelderig. De zes schilderingen beelden verhalen uit die aan de 'Metamorphosen' van Ovidius zijn ontleend.

For centuries, the original inhabitants of this stately residence were among the most influential families in The Hague. Reynier Pauw, who requested the residence to be built, was a member of the Supreme Court. The building's current prestige is mainly thanks to the rebuilding and extensions that took place in 1724 by Johan van Schuylenburgh.
From 1838, the building housed statesman Groen van Prinsterer. Since 1914, the property has been used as the Queen's office (now King). The layout of the house is – in typical 18th century fashion – symmetric. The most interesting rooms are located on the first floor. The interior of these rooms was completely redesigned in a fashionable Louis XIV style. The front room on the left is the most luxurious. The six paintings depict stories that are derived from Ovid's Metamorphoses.

www.kabinetvandekoning.nl

6

Sebastiaansdoelen

Haags Historisch Museum

Korte Vijverberg 7
Za 12.00 – 17.00u
Zo 12.00 – 17.00u

Dit monumentale pand is gebouwd in 1636 door Arent van 's-Gravesande, als clubgebouw voor het Sint Sebastiaans Schuttersgilde. De Sebastiaansschutters hadden zich in de loop van de 16de eeuw ontwikkeld van een groep handboogschutters tot een zwaar bewapende burgerwacht. Voor de bouw van de Doelen werd de grond van hun schietbanen langs de Hofvijver verkocht. Het hoekpand, ook bekend als de Nieuwe Doelen, moest een waardige tegenhanger vormen van het nabijgelegen Mauritshuis. Het pand is gebouwd in de Hollands classicistische stijl. De 17de-eeuwse bogen en zuilen in de hal, de 18de-eeuwse stucplafonds en de monumentale trap zijn bewaard gebleven. In 1795 werd het Sebastiaans Schuttersgilde ontbonden. Sinds 1986 is hier het Haags Historisch Museum gevestigd.

This monumental building was built in 1636 by Arent van 's-Gravesande as a club house for the Sint Sebastiaans Archery Guild. During the 16th century, the Sebastiaans archers evolved themselves from a group of archers into a heavily armed militia. In order to fund the costs of the Sebastiaansdoelen's construction, the terrain alongside the Hofvijver – on which their shooting ranges were located – had to be sold. The corner building, also known as the Nieuwe Doelen, had to form a worthy counterpart to the nearby located Mauritshuis. The property was built in the Dutch Classicist style. The 17th century arches and columns in the hall, the 18th century stucco ceilings, and monumental staircase have all been preserved. In 1795, the Sebastiaans Archery Guild was dissolved. Today, the building is used by the Hague Historical Museum.

Informatie
Information

Zondag
12.00 - 17.00u feestelijke familiedag: Groeten uit Scheveningen

Sunday
12.00-17.00 Family Day: Greetings from Scheveningen

www.haagshistorischmuseum.nl

7

Voormalige Amerikaanse ambassade

Lange Voorhout 102,
Korte Voorhout 2
Za 10.00 – 16.00u
Zo 10.00 – 16.00u

De voormalige Amerikaanse ambassade is gesitueerd aan het Lange- en Korte Voorhout op de locatie van het hotel Paulez, dat bij een bombardement in 1945 werd verwoest. De ambassade is tussen 1957 en 1959 gebouwd, naar ontwerp van de Amerikaanse architect Marcel Breuer.
De bouwmassa sluit aan bij de omgeving, maar het gebouw heeft echter een moderne, abstracte gevel dat in sterk contrast staat met de overige bebouwing.
De ruimtelijke opzet van het gebouwencomplex bestaat uit twee haaks op elkaar staande vleugels, verbonden door een transparant tussenlid. De maximale hoogte is afgestemd op de goothoogte van de tegenoverliggende Koninklijke Schouwburg. De gevels zijn bekleed met lichtgrijze Muschelkalksteen. Kenmerkend is het patroon van trapeziumvormige vensters.
In het interieur heeft Breuer speciale aandacht geschonken aan de afwerkingen van de centrale ruimten, zoals de entreehallen en de trappenhuizen.

The former American embassy is situated on the corner of Lange- and Korte Voorhout at the location of the hotel Paulez, which was destroyed in a bombing in 1945. The embassy was built between 1957 and 1959, designed by the American architect Marcel Breuer.
The building mass is in keeping with the surroundings, but the building has a modern, abstract façade that contrasts with the other buildings.
The spatial layout of the building complex consists of two perpendicular wings connected by a transparent intermediate member. The maximum height is adjusted to the gutter height of the opposite Koninklijke Schouwburg. The facades are covered with light gray Muschelkalksteen. Characteristic is the pattern of trapezoidal windows.
In the interior, Breuer paid special attention to the finishes of the central areas, such as the entrance halls and stairwells.

8

Heilige Antonius van Padua

Fluwelen Burgwal 45
Za 11.00 – 15.00u
Zo 13.30 – 15.30u

De kerk is gebouwd in 1984 als opvolger van de kerk aan de Prinsessegracht die tijdens de oorlog door een bombardement verloren was gegaan. De kerk is gebouw door architect A. van Kranendonk.
In het gebouw staan het zilveren altaar en de kandelaars van de oorspronkelijke kerk.
Dit Haagse zilver is met zijn rijke uitstraling vormt een contrast met de sobere en moderne kerk. Op het altaar staat een naoorlogs beeld van de heilige Antonius van Padua (1195-1231) die sinds 1840 in Den Haag vereerd wordt. In de kerkzaal staat een neogotisch Maria beeld dat de brand na het bombardement heeft overleefd.
De geschiedenis van de kerk is verbonden met het Franse gezantschap dat sinds 1713 in Den Haag gevestigd is.

The church was built in 1984 to replace the Church on the Prinsessegracht, which had been destroyed in an air raid during the war. The church was built by architect A. van Kranendonk. The original church's silver altar and candlesticks are on display in the new church.
The richness of this Hague silver really stands out in the sober, modern church. There is a post-war statue of Saint Anthony of Padua (1195-1231) on the altar, who has been venerated in The Hague since 1840. The church is also home to a Gothic revival statue of Mary, which survived the fire after the aerial bombing.
The history of the church is connected to the French embassy, which has been located in The Hague since 1713.

9

Duits- Evangelische Kerk

Bleijenburg 5
Za 10.30 – 16.00u

Dit neogotisch kerkgebouw uit 1860-1861 is ontworpen door H. Wentzel uit Berlijn in opdracht van de Deutsche Evangelische Gemeinde. De kerk is met de voorgevel opgenomen in de straatwand. De voorgevel eindigt als een trapgevel met pinakelbekroningen. De bakstenen toren heeft een vierkante onderbouw met op elke hoek pinakels. In de achthoekige bovenbouw zijn galmgaten opgenomen met hardstenen neogotische omlijstingen. De torenspits is voorzien een gotisch ornament in de vorm van een bloem. De ingangspartij heeft een deur met rijk siersmeedwerk. Het portaal wordt bekroond door een driehoekig gevelelement. In de rechter-zijgevel zijn drie hoge neogotische spitsboogvensters. Het interieur is in de vrij zeldzame stukadoorsgotiek uitgevoerd. De houten ribgewelven en de bladkapitelen zijn gestukadoord. De neogotische inventaris is grotendeels bewaard gebleven.

This neo-gothic church dates back to 1860/1861 and was designed by H. Wentzel from Berlin. It was commissioned by the Deutsche Evangelische Gemeinde (German Evangelical Congregation). The church has been incorporated into the street wall. The top of the front wall consists of a stepped gable that is crowned by pinnacles. The church's brick tower has a square substructure with pinnacles on each corner. The belfry windows have been incorporated into the octagonal superstructure, and are framed by neo-Gothic bluestone. The spire is covered by a Gothic ornament in the shape of a flower. The entrance door is decorated with rich ornamental ironwork, and the portal is rounded off with a triangular cladding element. There are three tall neo-Gothic windows in the wall on the right-hand side. The interior is decorated in a rare neo-Gothic style. The wooden ribbed vaults and leaf capitals are done in a stucco style.

www.evangelischekirche-denhaag.nl

10

Patriciërshuis

Museum Meermanno | Huis van het Boek

Prinsessegracht 30
Za 11.00 – 17.00u

Deze patriciërswoning werd in 1712 gebouwd. Na de dood van de laatste bewoner in 1848, Baron van Westreenen, werd het een museum voor diens collectie boeken en handschriften. Hierbij werd de verzameling van zijn neef J. Meerman gevoegd. In zijn testament vermaakte hij het huis en bibliotheek aan de Staat der Nederlanden. In het testament was bepaald dat op de voorgevel van het huis duidelijk het opschrift Museum Meermanno-Westreenianum moest prijken. Op de parterre behielden de vertrekken grotendeels hun 18de-eeuwse aankleding. In 1866 werden de gang en twee vertrekken aan de achterzijde op de verdieping tot één zaal met cassetteplafond samengevoegd. Het grootste deel van de huidige inventaris dateert nog uit de 19de eeuw. De wanden van de zalen op de bel-etage zijn beplakt met 18de-eeuws handbedrukt papierbehang.

After the death of its final owner Baron van Westreenen in 1848, the building became a museum for the display of his collection of books and manuscripts. Also included in the collection were the collections of his cousin J. Meerman. In his testament he bequeathed the residence, and the attached library, to the State of the Netherlands. The will stipulated that the front of the house should clearly be labelled 'Museum Meermanno-Westreenianum'. On the ground floor, the rooms largely retained their 18th century furnishings. In 1866, the corridor and the two rooms at the back were merged into a room with a coffered ceiling. The majority of the current furniture dates back to the 19th century. The walls of the rooms on the first floor are covered with 18th century hand printed wallpaper.

www.meermanno.nl

11

Sociëteit De Vereeniging

Kazernestraat 38b
Za 11.00 – 16.00u
Zo 12.00 – 16.00u

De sociëteit De Vereeniging is opgericht op 1 mei 1851. Ze werd speciaal opgericht voor vertegenwoordigers van de gegoede burgerij. De sociëteit is gehuisvest in het voormalige huis Welgelegen. Het complex bestaande uit een lustplaats, huis en erf is – twee jaar na de oprichting van De Vereeniging – gekocht van koning Willem I. Kort daarop vond een verbouwing plaats. Voor de bouw van de sociëteitszaal in 1871 werd een aantal kleinere kamers uitgebroken. De sociëteitszaal is rijk gedecoreerd in een eclectische stijl waarbij de wanden en het plafond bedekt zijn met ornamentele en figuratieve schilderingen.
In de architectonische geleding van de wanden tekent zich duidelijk de verhoging van 1885 af. De schilderingen zijn met sjablonen tussen de gemarmerde zuilen aangebracht. Zij tonen fijnzinnig barokke voorstellingen die op de muurdecoraties van het in 79 na Christus onder de as van de Vesuvius bedolven Pompeï zijn geïnspireerd.

Sociëteit De Vereeniging is housed in the former Welgelegen house. The building was purchased by this social club two years after it was founded in 1853. The club bought the complex – consisting of an idyllic area, a home, and a yard – from King Willem I. Shortly thereafter, rebuilding took place. In order to be able to construct a meeting room for the club in 1871, several smaller rooms had to be demolished. The meeting room is decorated in an eclectic style, in which the walls and the ceiling are covered with ornamental and figurative paintings.
In the architectonic sections of the walls, one can still clearly see the elevation that occurred in 1885. The paintings were stencilled onto the walls in-between the marble pillars. They depict elegant Baroque figures that are based on wall decorations in Pompeii.

www.societeitdevereeniging.nl

12

Rusthof

Parkstraat 41 t/m 61
Za 10.30 – 16.00u

De Rusthof werd in 1831 gesticht. Het was oorspronkelijk bestemd voor rustende hervormde minder vermogende vrouwen. Het hofje oogt aan de straatkant zeer bescheiden. Achter de entreedeur loopt een lange gang tussen de huizen door naar de binnentuin waarin zeer oude perenbomen groeien. Aan de overzijde van de tuin staat het gebouw (nr. 45) waar in 1842 de eerste acht woningen werden ondergebracht. Dit gebouw stond later bekend als de 'Lange Gang', vanwege de over de hele lengte van het huis lopende gang langs de achtergevel.
In 1849 werd de Rusthof uitgebreid met een tweede blok van vier huisjes (nummers 47-53). Op nr. 43 was tot 1930 een naaischool gevestigd, deze was bestemd voor (dienst)meisjes vanaf 12 jaar.
Bij recente verbouwingen is de 'lange gang' bij de woningen gevoegd. In vergelijking met de andere liefdadigheidshofjes vertonen de woningen onderling een grote diversiteit.

The Rusthof was founded in 1831 by Mrs Elisabeth Groen van Prinsterer-van den Hoop. It was originally intended as a home for retired and less affluent Protestant women.
When viewed from the street, this almshouse looks rather unpretentious compared to other almshouses in the city. Behind the entrance door is a long hallway that connects the houses with the almshouse. Along the hallway old pear trees grow. On the other side of the garden is the building (no 45) that housed the first eight dwellings in 1842. This building later became known as the 'Lange Gang' (Long Hallway). It was named after the passage running along the entire length of the building. A second block of four houses (no. 47-53) was built in 1849. During recent renovations, the 'Lange Gang' was attached to the houses. In comparison with other charitable institutions, the dwellings show a considerable diversity.

www.hofjerusthof.nl

13

Jacobus de Meerdere Kerk

Parkstraat 65a
Za 10.00 – 16.00u
Zo 13.00 – 17.00u

Informatie
Informatie

Zaterdag
13.00 - 13.30u en
14.00 - 14.30u orgelconcerten

Zaterdag & zondag
Labyrinth op kerkplein: uitleg en zingeving

Tentoonstelling in Antoniuskapel en beklimming en bezichtiging koorzolder (behalve tijdens de orgelconcerten op zaterdag)

Rondleidingen eens per uur

Saturday
13.00-13.30 and
14.00-14.30 organ concerts

Saturday & Sunday
Walk the labyrinth on the forcourt

Exhibition in the Antonius chapel

Visits of the choir loft (not possible during organ concerts

www.rkdenhaag.nl

Deze neogotische kerk met haar 91 meter hoge toren is gebouwd door architect P.J.H. Cuypers in 1875-1878. Het is het enige bouwwerk van deze beroemde bouwmeester in Den Haag. Cuypers liet zich hier niet alleen inspireren door de vroege, klassieke Franse gotiek, maar ook door de late gotiek van het Rijnland.
De kerk werd met het interieur ontworpen als 'Gesamtkunstwerk': de polychromie, de beglazing, de tegelvloeren, de heiligenbeelden en het meubilair zijn uitgevoerd naar Cuypers' inzicht door zijn atelier. De gebrandschilderde ramen en het kleurige interieur verkeren nog vrijwel in de oorspronkelijke staat en geven een goede indruk van het kerkinterieur zoals men dat ten tijde van de neogotiek als ideaal zag.
Het orgel uit 1890 is gebouwd door orgelbouwer Adema uit Amsterdam. Het is later diverse keren uitgebreid door de beroemde orgelbouwer Maarschalkerweerd. Op het voorplein is tijdens een restauratie de oorspronkelijke tegelmozaïekvloer met labyrint weer teruggebracht.

This neo-Gothic church, with its 91-meter tall tower, was built between 1875 and 1878 by architect P.J.H. Cuypers. It is the only construction built in The Hague by this famous master architect. Cuypers was not only inspired by early classical French gothic, but also by late Rijnland gothic.
The church and its interior were designed as a 'Gesamtkunstwerk'; the polychrome elements, glazing, tile floors, statues of saints, and furniture were all designed by Cuypers at his studio. The stained-glass windows and the colourful interior remain pretty much in their original state. They give a good impression of the ideal church interior, as it was seen during the height of Gothic revival.
The organ, dating from 1890, was constructed by organ builder Adema from Amsterdam. It was later updated several times by the famous organ builder Maarschalkerweerd.
During a restoration of the forecourt, the original labyrinth-style mosaic floor was restored.

14

Kloosterkerk

Lange Voorhout 2
Za 10.00 – 17.00u
Zo 12.00 – 16.00u

Deze laatgotische kerk uit 1400 bestaat uit twee haaks op de Parkstraat staande schepen: een noordelijk schip met naar het oosten een vijfhoekige koorsluiting, en een zuidelijk schip met in het oosten een rechthoekige koorsluiting (de Apostelkapel). Aan de zijde van het Lange Voorhout bevinden zich drie even hoge dwarskapellen en een koor. Deze dwarskapellen zijn omstreeks 1540 toegevoegd.
De kerk diende vóór de Reformatie als kloosterkerk voor de Dominicaner paters. In 1588 werd de kerk een paardenstal en in 1589 werd zij ingericht als kanongieterij voor de Staten van Holland en West-Friesland. De kerk was toen ook opslagplaats voor munitie. In 1617 werd het gebouw door de contraremonstranten weer in gebruik genomen als kerk.
In een kapel bij het koor bevinden zich een gebrandschilderd Apostelraam van de Haagse glazenier L. Asperslagh en een mozaïek van J. Thorn Prikker met een voorstelling van het Laatste Avondmaal uit 1925.

This late-Gothic church built in 1400 and consisting of two hooked naves is located next to the Parkstraat: a northern nave with a pentagonal apse facing the east, and a southern nave with a rectangular apse on the east side. The side facing the Lange Voorhout consists of three, chapels and a choir. The chapels were built around 1540. Before the church's reformation, it served as an abbey for the Dominican priests. In 1588, the church was used for stabling horses and in 1589 it was remodelled as a canon foundry for the States of Holland and West-Friesland. Furthermore, it was used as a storage place for ammunition. In 1617, the building was once again used as a church, this time by Counter-Remonstrates.
In one of the chapels near the choir there is a stained glass Apostle window created by L. Asperslagh, as well as a mosaic created in 1925 by J. Thorn Prikker depicting the Last Supper.

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Elk eerste kwartier van het uur: muziek

Rondleidingen (aansluitend op het muziekprogramma)

Saturday & Sunday
Several musical performances

Guided tours

www.kloosterkerk.nl

15

Algemene Rekenkamer

Lange Voorhout 8
Za 10.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zaterdag
Beperkt toegankelijk voor mindervaliden

Rondleidingen en presentaties over Europese thema's en samenwerking met zusterinstellingen in Europa

Saturday
Limited disabled access

Guided tours and presentations about Europe

De eerste Hollandse Rekenkamer werd in 1447 opgericht in Den Haag. Deze bestond uit twee rekenmeesters en een auditeur.
Vanaf 1868 is het kantoor van de Algemene Rekenkamer gevestigd op het Lange Voorhout 8 in een complex van gebouwen waarvan de oorsprong teruggaat tot de 14de eeuw. Tot en met de eerste verdieping dateert de voorgevel uit de 17de eeuw. De rest van de gevel stamt uit de 18de eeuw. Na verschillende uitbreidingen werd in 1997 een gebouw toegevoegd, naar een ontwerp van Aldo van Eyck. Dit was zijn laatste project. Deze nieuwbouw is vanaf het Lange Voorhout niet te zien, wel vanaf de Kazernestraat. De Algemene Rekenkamer kijkt of de Rijksoverheid en de daarmee verbonden instellingen rechtmatig, doelmatig, doeltreffend en integer functioneren.

The first Dutch Court of Audit was founded in 1447 in The Hague. At the time, it consisted of two financial experts and one auditor.
Since 1868, the office of the Netherlands Court of Audit has been located on the Lange Voorhout 8, in a complex of buildings originating from the 14th century. The ground floor and first floor walls date from the 17th century. All the other walls are from the 18th century. After several extensions, a building designed by Aldo van Eyck was added in 1997. It was his final project. This new building is not visible from the Lange Voorhout, but can be seen from the Kazernestraat. The Netherlands Court of Audit checks whether the central government and its institutions function in a legal, appropriate, efficient, and incorruptible manner.

www.rekenkamer.nl

Den Haag telt verschillende gebouwen die sterk onder invloed van bouwstijlen uit andere Europese landen ontworpen en gebouwd zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het Classicisme, de Lodewijk-stijlen, de Hollandse Renaissance, de Um 1800 Bewegung, de Art Nouveau, de Art Deco en het Modernisme. Maar ook de Antroposofische architectuur of de Chaletstijl. Er is echt van alles te vinden in Den Haag.

The Hague has several buildings whose design and build were influenced by architectural styles from other European countries. Think of Classicism, the Louis styles, the Dutch Renaissance, the Um 1800 Bewegung, Art Nouveau, Art Deco and Modernism. But also the Anthroposophical architecture or the Chalet style. You can find a touch of all these styles in The Hague.

BOUWSTIJLEN
BUILDING STYLES

Rudolf Steiner kliniek, Nieuwe Parklaan 58, uit 1927, een voorbeeld van Antroposofische architectuur die ontstaan is in Zwitserland.

16

Patriciërshuis

Pulchri Studio

Lange Voorhout 15
Za 12.00 – 17.00u
Zo 12.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
vanaf 13.00u doorlopend korte rondleidingen

Saturday & Sunday
Guided tours, starting at 13.00u

Dit voormalige woonhuis bestaat uit meerdere panden, die in de 17de- en 18de eeuw zijn samengevoegd en uitgebreid. Rond 1760 werd op de begane grond de balzaal toegevoegd, rijk versierd in Louis XV-stijl (rococo). Het is één van de grootste 18de-eeuwse zalen in een Nederlands woonhuis. De antichambre tussen entreehal en balzaal heeft een moer- en kinderbintenplafond uit de 17de eeuw. In 1896 vestigde het Schilderkundig Genootschap Pulchri zich in het pand. Tegelijkertijd werd het achterliggende perceel met een koetshuis en stallen aan de Hoge Nieuwstraat aangekocht. Deze bebouwing werd afgebroken om plaats te maken voor een tentoonstellingsgebouw. In de nieuwbouw, die met de bestaande bouw werd geïntegreerd door middel van een verbindingsgang met trappenhuis, waren oorspronkelijk vier kunstzalen ondergebracht. Tijdens een verbouwing in 1914 zijn twee zalen gekoppeld tot één ruimte (de zogenoemde vierkante zaal).

This former residence is made up of several properties that were combined and expanded during the 17th and 18th century. The ballroom on the ground floor was added around 1760. Richly decorated in Louis XV style, it is one of the largest 18th century rooms in a Dutch residence. The antechamber between the entrance hall and the ballroom has a 17th century exposed beam ceiling. In 1896, the Pulchri Studio Artists´ Society moved into the building. The rear lot, with a coach house and stables, along the Hoge Nieuwstraat was also purchased. These sections were later demolished to make room for an exhibition hall. In the newly built sections (which were combined with the existing building by means of a connecting hallway with a staircase) four art galleries were built. A renovation in 1914 combined two of these galleries into one (the ´square´ room).

www.hoteldesindes.nl

17

Hotel des Indes

Lange Voorhout 56
Zo 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zondag
Rondleidingen

Sunday
Guided tours

Het gebouw dateert uit 1858 en is gebouwd naar ontwerp van A. Roodenburg als stadspaleis voor Willem D.A.M. Baron van Brienen. Het gebouw in Lodewijk XVI-stijl kreeg in 1881 de functie van hotel. Hotel Des Indes is één van de oudste hotels in Den Haag. Sinds de opening biedt dit hotel aan bijzonder reizigers onderdak: koningen, keizers, staatslieden, kunstenaars, geleerden en oud-Indiëgangers. Met de gekozen naam, 'des Indes', mikte de directie bewust op gasten uit Nederlands-Indië. Om diezelfde reden werd boven de ingangspartij het wapen van Batavia aangebracht.
In 1902 onderging het interieur ingrijpende wijzigingen: de koetspoort werd als vestibule ingericht en de open binnenplaats overdekt. Hier bevindt zich nu de Palmenhal.
In 1931 werd na een brand besloten om tegelijk met de herstelwerkzaamheden een extra verdieping te plaatsen. Dankzij een fraaie samenvoeging van oude en nieuwe elementen bezit het interieur nog steeds de allure van weleer.

This former town manor was built in 1858 for Willem D.A.M. Baron van Brienen and was based on a design by A. Roodenburg. In 1881, the Louis XVI-style building was turned into a hotel. The Hotel Des Indes is one of the oldest hotels in the city. Since its foundation, the hotel offers shelter to peculiar travellers: kings, emperors, statesmen, artists, scholars, and former emigrants who lived in the Dutch East Indies. For that same reason, the Batavia coat of arms was placed above the entranceway.
In 1902, the interior of the hotel underwent substantial changes: the coach entryway was remodelled into a vestibule and the open courtyard was covered.
When a fire broke out in 1931, as a result of which many renovations had to take place, it was decided that another floor had to be built.
Thanks to the joining together of older and newer elements, the building retains the allure of yesteryear.

www.hoteldesindes.nl

18

Nederlandsche Handelsmaatschappij

Raad voor de Rechtspraak

Kneuterdijk 1
Za 11.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zaterdag
Toegang tot de begane grond en gedeeltelijk op -1

Saturday
Only the ground floor and basement are open for the public

Het forse hoekpand is tussen 1920-1924 gebouwd als kantoor voor de Nederlandsche Handelmaatschappij. Het ontwerp in neorenaissancestijl is van de gebroeders M.A. en J. van Nieukerken, die teruggrepen naar traditionele bouwstijlen en zorgvuldige detaillering.
Het interieur bevat een vestibule met trap en een imposante lokethal, alles uitgevoerd in marmer en kostbare houtsoorten in neo-Lodewijk XIV-stijl. In de hal is de marmeren vloer in het midden deels vervangen door een beloopbare glazen plaat. Marmer is ook toegepast voor de onderste delen van de pijlers en de zuilen met hun Korinthische kapitelen rond de lokethal. Het stucwerk vertoont neo-Lodewijk XIV kenmerken. Het trappenhuis bezit eveneens gepleisterde wanden en stucversieringen in deze stijl, die ook is gebruikt voor de balusterleuning van de trap. Bij de ingang bevindt zich een diensttrappenhuis van gelijkwaardige hoge kwaliteit. Tegenwoordig is hier de Raad voor de Rechtspraak gehuisvest.

This office was built between in 1920 for the Nederlandsche Handelsmaatschappij (Netherlands Trading Society). The neo-Renaissance style building was designed by the brothers Van Nieukerken, who revived traditional building styles and meticulous detailing.
The stately main hall is preceded by an entrance hall from which the staircase can be accessed, everything finished in marble and precious woods in neo-Louis XIV style. In the hall, the marble floor has been partially replaced by a glass floor to allow light into the meeting room below. The stucco work shows neo-Louis XIV influences. At the entrance there is a 'service staircase', which is of the same high quality. The property gives a good picture of the rich decoration of an office of the time. Today the building accommodates the employees of the Council for the Judiciary, which promotes the interests of and represents the Dutch courts.

www.rechtspraak.nl

19

Paleis Kneuterdijk

Raad van State

Kneuterdijk 20
Za 10.00 – 16.30u
Zo 10.00 – 16.30u

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Werken van Paleis Het Loo

Werken van Eric Claus in de Franse tuin

Zondag
11.00 - 15.00u meet and greet met Anna Paulowna. Op zondag struint Koningin Anna Paulowna door 'haar' paleis

Saturday & Sunday
Works of Paleis Het Loo

Works of Eric Claus in het French garden

Sunday
11.00 - 15.00 meet and greet with 'Anna Paulowna'

Paleis Kneuterdijk, ook wel het 'Witte Paleisje' genoemd, is tussen 1720 en 1730 gebouwd als woning voor de adellijke familie Van Wassenaer Obdam naar ontwerp van Daniël Marot in Lodewijk XI-stijl. In 1816 is het aangekocht door Koning Willem I voor zijn zoon, de latere Koning Willem II. Deze liet onder andere de neoclassicistische balzaal bouwen. In 1840 voegde hij aan de achterzijde ook de Gotische zaal toe. Hier kwam zijn schilderijenverzameling te hangen. Hij ontwierp hem zelf. Als voorbeeld diende de laatgotische hal van The Christ Church College in Oxford. Er verrezen nog meer zalen, galerijen en torens langs het Noordeinde, alles in gotische stijl. Dit schilderachtige geheel werd op de Gotische Zaal na, niet lang na 1879 gesloopt.
Het is nu niet goed meer voor te stellen, maar achter het paleis bevond zich een compleet lustoord, met uitheemse dieren, oranjerieën, vruchtboomgaarden, vijvers, palmen en moestuinen.

This palace was built between 1720 and 1730 as a residence for the noble Van Wassenaer Obdam family. It was based on a Louis XI style design by Daniël Marot. In 1816, it was purchased by King Willem I for his son Willem II (the future King). He asked for the neo-Classical ballroom to be built. In order to provide a fitting home for his collection of paintings, he built the Gothic Hall at the back of the building. He designed it all by himself, basing his design on the neo-Gothic hall of the Christ Church College in Oxford. Many more halls, galleries, and towers would be built along the Noordeinde (all in a Gothic style). However, shortly after 1879, most of these buildings were demolished. Only the Gothic Hall was left intact.
Behind the palace there were once several gardens with exotic plants and animals, ponds and orchards.

www.raadvanstate.nl

20

Gevangenpoort

Buitenhof 33
Za 12.00 – 17.00u
Zo 12.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Museum de Gevangenpoort is niet gratis toegankelijk

Het museum stelt 100 vrijkaarten beschikbaar

Voorafgaand reserveren: info@gevangenpoort.nl (o.v.v. voorkeursdag). Op de gereserveerde dag ophalen tussen 12.00 en 12.30u aan de kassa. Incl. rondleiding door het cellencomplex

Saturday & Sunday
The courtyard will be open to visitors. The museum is not free of charge

Limited free tickets: info@gevangenpoort.nl (reference: voorkeursdag). Collect tickets at the museum entrance between 12.00 and 12.30

Kort na 1370 werd het houten poortgebouw van het kasteel van de graven van Holland vervangen door een stenen poortgebouw. Vanaf het moment dat de poort ook als gevangenis wordt gebruikt, wordt deze Gevangenpoort genoemd. De cellen zijn bedoeld om verdachten onder te brengen tijdens het proces. Zodra er een vonnis is geveld, wordt dit in het openbaar uitgevoerd op het Groene Zoodje.
Tussen 1517 en 1535 wordt er een cellenblok aangebouwd. Onder de nieuwe uitbreiding wordt de Pijnkelder gebouwd; hier worden de verdachten verhoord. Op de binnenplaats is de Treurkamer met daarboven de Kapel. In de Treurkamer kunnen ter dood veroordeelden hun laatste nacht doorbrengen. In 1828 verlaten de laatste gevangenen het gebouw. De Gevangenpoort is een van de weinige middeleeuwse gevangenissen in Nederland die gaaf bewaard is gebleven. Sinds 1882 is de Gevangenpoort ingericht als museum met oude straf- en martelwerktuigen.

Shortly after 1370, the wooden gatehouse that gave entrance to the castle of the Counts of Holland was replaced by a stone gatehouse. After the gatehouse started to be used as a prison, it was named the Gevangenpoort (Prisoner Gate). Criminals were accommodated here during their trials. Once a sentence was passed, it took place in public on the Groene Zoodje.
Between 1517 and 1535, a cellblock was created. Beneath this new extension, the Pijnkelder (basement of pain) was built. Here, suspects would be interrogated. In the courtyard is the Treurkamer (Mourning Room) with a chapel right above it. Prisoners who were sentenced to death could spend their last night in the Treurkamer. In 1928, the last prisoners were removed from the building.
The Gevangenpoort is one of the few medieval prisons in the Netherlands that remains wholly intact. In 1882, the Gevangenpoort became a museum.

www.gevangenpoort.nl

21

Doopsgezinde Kerk

Paleisstraat 8
Za 10.00 – 16.30u

De Doopsgezinde Kerk is gebouwd in 1885-1886 naar ontwerp van architect Klaas Stoffels. Het gebouw is opgetrokken in neoromaanse trant, een zeldzaam voorbeeld van deze stijl in de kerkelijke bouwkunst. Kenmerken zijn het roosvenster in de voorgevel, de klimmende boogfriezen en de vensters met ronde bogen. Het gebogen houten plafond in de kerkzaal is een bijzonderheid, geïnspireerd op de late gotiek. In 1964 werd het interieur gemoderniseerd door architect Sjoerd Schamhart. De ingang aan de Paleisstraat werd toen dichtgemetseld. Bij de restauratie in 2002 zijn de kerkdeuren teruggeplaatst.
Door de goede akoestiek wordt de kerkzaal veelvuldig gebruikt door muziekgezelschappen voor het geven van concerten.

This church was designed by architect K. Stoffels in a neo-Romanesque style and was built in 1885/1886. The windows have rounded arches, and the curved wooden ceiling is especially of note. In 1964, the church was renovated by architect Sjoerd Schamhart. During restorations in 2002, the church doors were placed in the main entrance, which had earlier been bricked up. The church hall is a welcome venue for concerts because of its fine acoustics. It is a rare example of a neo-Romanesque style that was used for church architecture.

www.paleiskerk.nl

22

Waals Hervormde Gemeente

Noordeinde 25
Za 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
12.00 - 12.45u orgelconcert door Carel Cames van Batenburg, organist cotitulair van de Waalse Kerk Den Haag

13.30 - 14.15u en 14.45 - 15.30u kooruitvoering door Kamerkoor Musica Sacra

Saturday
12.00 - 12.45 organ concert by Carel Cames van Batenburg

13.30 - 14.15u and 14.45 - 15.30u chamber choir Musica Sacra

De Waals-Hervormde Gemeente heeft een lange geschiedenis. Al sinds 1591 hield zij haar diensten in de oude kapel van Maria ten Hove op het Binnenhof. Toen Lodewijk Napoleon in 1806 het Binnenhof als residentie in gebruik nam, moest de kapel voor de katholieke eredienst worden ingericht en kregen de Waals-Hervormden een bijdrage voor de bouw van een nieuwe kerk aan het Noordeinde. Het sobere gebouw is een zaalkerk met rondboogramen en een gestukadoord koofplafond. De herenbanken en preekstoel met doophek dateren uit de bouwtijd. Het orgel is in 1885 gebouwd door de beroemde Parijse orgelbouwer Aristide Cavaillé-Coll.

The Wallonian Reformed parish has a long and rich history. Starting in 1591, the parish held services in the old chapel of Maria ten Hove at the Binnenhof. When Louis Napoleon took up residence at the Binnenhof in 1806, the chapel had to be converted for the use of Catholic services. The Wallonian Reformed community received a contribution from the King for the construction of a new church on the Noordeinde. This sober building is a single-nave church with arched windows and a plastered coved ceiling. The pew boxes and pulpit, with baptistery-screen, date back to the period of construction. The organ was constructed in 1885 by the famous Parisian organ builder Aristide Cavaillé-Coll.

www.eglisereformeewallonnedelahaye.nl

23

18de-eeuws winkel-woonhuis

Antiquair S. van Leeuwen

Noordeinde 164
Za 11.00 – 17.00u

Dit grote winkel-woonpand met voor- en achterhuis dateert uit 18de eeuw. De opvallende houten winkelpui in Art Nouveau-stijl is rond 1900 toegevoegd. Het portiek bevat een kleurig tegeltableau. De tuinkamer heeft een Empire stucplafond en marmeren schouw.
In het 18de-eeuwse achterhuis is een oude keuken bewaard gebleven, met pomp, aanrecht, kasten, betimmering en tegels. Van 1717 tot zijn dood in 1752 woonde en werkte hier de beroemde hofarchitect Daniël Marot.
In de prachtige tuin staat een oude bruine beuk van ruim 200 jaar oud. Het is de dikste boom in Den Haag. In 1923 liet Louis Couperus zich hier samen met zijn hond fotograferen. Hij beschreef deze tuin in zijn novellen, die daarom ook wel de Couperustuin wordt genoemd.

This large shop/residence with a vestibule and outhouse dates back to the 18th century. The front of the shop with its striking Art Nouveau style was added around 1900. The doorway includes a colourful tableau. The garden room has an Empire stucco ceiling and a marble fireplace. Situated in the 18th century outhouse is an old kitchen, including a pump, dresser, cabinets, woodwork, and tiles. The famous court architect Daniël Marot lived and worked here from 1717 until his death in 1752.
Planted in the beautiful garden is an old brown beech tree that is more than 200 years old. It is the widest tree in The Hague. In 1923, Louis Couperus allowed himself to be photographed here with his dog. He described the garden in many of his novels. As a result, it is often called the Couperus garden.

www.vanleeuwenantiquairs.nl

24

Willibrordushuis
Kapel Zusters der Liefde

Oude Molstraat 35
Za 14.00 – 16.30u
Zo 14.00 – 16.30u

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Alleen de kapel is te bezichtigen

De kapel is niet toegankelijk voor mindervaliden

Saturday & Sunday
Only the chapel is open to the public

No disabled access

Dit omvangrijke complex strekt zich uit tot en met nummer 37. Gedeeltelijk dateert het uit de 17de eeuw, maar in de loop van de eeuwen werd het complex steeds veranderd. Hoogtepunt is een fraaie kapel uit 1928, ontworpen door Jos Duynstee. Deze kapel is met haar gebrandschilderde ramen, muurschilderingen en beelden een goed voorbeeld van kloosterarchitectuur uit de periode tussen de beide wereldoorlogen. Het bedevaartaltaar uit 1908 toont in het middenaltaar de Piëta, geflankeerd door rechts de boodschap van de Aartsengel Gabriël aan Maria en links het bezoek van Maria aan Elisabeth. Op de rechter zijvleugel is een afbeelding te zien van de ontkleding en geseling van Christus en links een scène van de bespotting en de kroning met de doornenkroon.

This enormous complex extends until building number 37 in this brochure. Parts of it date back to the 17th century. However, many changes were made to the buildings over the centuries. The highpoint of the complex is probably the chapel, designed by Jos Duynstee and built in 1928. This chapel is an excellent example of the well looked-after monastic architecture of the interwar period, with its stained-glass windows, statues, and murals. The pilgrimage altar, dating from 1908, portrays the Pieta on the central altar. It is flanked on the right side by the message of Archangel Gabriel and Mary, and the left side by a depiction of Mary's visit to Elizabeth. The right wing depicts an illustration of Jesus Christ being undressed and crucified. The left wing depicts his mockery and the placement of the crown of thorns.

www.willibrordushuis.nl

VREDESPALEIS
PEACE PALACE

Het Europees Erfgoedlabel markeert erfgoedlocaties die de idealen van Europa weerspiegelen en die Europa bindt. Het Vredespaleis is door de Europese Commissie aangewezen als belangrijke plaats van herinnering. De wens om internationale conflicten op te lossen met behulp van het recht en rechtspraak, is geworteld in de eeuwenoude tradities en geschiedenis van Europa. Het Vredespaleis is de belichaming van de waarden vrede en gerechtigheid.

The European Heritage Label marks heritage locations that reflect the ideals of Europe and that bind Europe. The European Commission has designated the Peace Palace as an important place of remembrance. The desire to resolve international conflicts with the help of law and justice is rooted in the ancient traditions and history of Europe. The Peace Palace is the embodiment of the values of peace and justice.

Vredespaleis, Carnegieplein 1, 1913, naar ontwerp van L.M. Cordonnier en J.A.G. van der Steur.

25

Oud-Katholieke Kerk H.H.Jacobus en Augustinus

Juffrouw Idastraat 7
Za 10.00 – 17.00u
Zo 12.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
14.00u orgelconcert
Liesbeth Bultman

Zondag
16.00u gezongen Vesper

Saturday
14.00 organ concert

Sunday
16.00 singing of Vesper

Deze oorspronkelijke schuilkerk heeft een voor Nederland uitzonderlijk rijk stucwerkinterieur uit 1722. De hele kerk wordt overwelfd door een koofplafond van stucwerk. In het middenveld is de hemelvaart van Christus afgebeeld. Hij wordt omgeven door zijn twaalf apostelen met hun symbolen. Boven de altaarruimte, in de doopnis en boven het orgel zijn symbolische voorstellingen in stuc aangebracht die verwijzen naar de liturgie en de kerkmuziek.
Het ontwerp is in de stijl van Daniël Marot. In het barokke hoogaltaar bevindt zich een schilderstuk van de Haagse schilder Mattheus Terwesten, voorstellende de Verheerlijking van Christus op de berg Thabor. De schitterende preekstoel, de communiebank, het marmeren doopvont en het wijwaterbekken bij de ingangen zijn vervaardigd door Marots leerling Jan Baptist Xavery. Het orgel uit 1726 is gemaakt door de befaamde orgelbouwer Rudolph Garrels.

This building was originally a clandestine church built in 1722. It has an exceptionally rich plastered interior seldom seen in the Netherlands. Arched over the entire building is a caved plastered ceiling. The centre of the church depicts the ascension of Christ. He is surrounded by his twelve apostles, including their symbols. Above the altar, in the recess intended for baptisms and above the organ, scenes depict representations in stucco that refer to liturgy and church music. The design is in the style of Daniël Marot. The Baroque high altar displays a painting (by The Hague painter Mattheus Terwesten) portraying the Glorification of Christ on Mount Tabor. The magnificent pulpit, communion rail, marble baptismal font, and holy water basins were made by Marot's apprentice Jan Baptist Xavery. The organ was constructed by renowned organ builder Rudolph Garrels.

www.denhaag.okkn.nl

26

Nutsspaarbank
Het Nutshuis

Riviervismarkt 5
Za 10.00 – 17.00u

Het pand op de hoek van de Riviervismarkt-Jan Hendrikstraat is als bankgebouw voor de Nutsspaarbank in 1919-1921 gebouwd naar ontwerp van de architecten S. de Clercq en E.F. Ehnle, in een historiserende op de Hollandse renaissance en de 'Um 1800-bewegung' geïnspireerde architectuur. In het interieur zijn nog veel oorspronkelijke details bewaard gebleven. De hoofdstructuur van de centrale hal met omliggende ruimten is nog intact. Op de eerste verdieping bevindt zich de voormalige commissarissenzaal. Ook de kluis in de kelder is te bezichtigen.
Het Nutshuis is nu een multifunctioneel kantoorgebouw. Het biedt onderdak aan sociaal-maatschappelijke en culturele functies. De markante toren aan de Torenstraat werd bij deze werkzaamheden herbouwd. De monumentale hal is twee keer zo hoog geworden en vormt het hart van het gebouw. De centrale kluis wordt nu gebruikt als filmkluis.

The building on the corner of the Riviervismarkt and the Jan Hendrikstraat was built in 1919-1921 in order to function as a bank for the Nutsspaarbank. It was designed by architects S. de Clercq and E.F. Ehnle, and has a Dutch Renaissance and 'Um 1800-bewegung'-inspired architecture. Many parts of the interior have been preserved. The main structure – the central hall and its surrounding rooms – remains completely intact. On the first floor, the former commissioner's room can be found. The vault in the cellar can also be seen.
Today, the Nutshuis is a multifunctional office building. It serves several social and cultural purposes.
The striking tower along the Torenstraat was rebuilt during renovations. The monumental entrance hall was made twice as tall and forms the heart of the building. The central vault is now used as a film vault.

www.nutshuis.nl

27

Stadsklooster

Westeinde 101
Za 12.00 – 17.00u

Eind 18de eeuw lag hier het landgoed Swanesteyn. Het bezit bestaat uit een statig herenhuis, bijgebouwen en een grote tuin. In 1848 komt de Vincentius Vereniging in het bezit van het landgoed. Zij openden in 1849 hier de eerste katholieke school van Den Haag. Vanaf 1861 verzorgen de Broeders van Maastricht de onderwijsinhoudelijke taken. Ze nemen hun intrek in het landhuis dat vanaf dat moment als klooster in gebruik genomen wordt. De grote tuin van het landgoed wordt in de opvolgende jaren bebouwd met scholen voor diverse vormen van onderwijs. Een resterend gedeelte van de tuin vormt de oorsprong van de huidige kloostertuin.
De nu nog bestaande vleugel met de diverse kloosterruimten waaronder de kapel op de eerste verdieping dateert uit de periode rond 1877. De latere aanbouw, de huidige R.K. basisschool St. Carolus is uit de periode 1890-1900.

At the end of the 18th century, the Swanesteyn family estate was located in this area. The property includes a stately manor, outhouses, and a large garden. In 1848, the estate was purchased by the Vincentius Vereniging. In 1849, they opened the first catholic school in The Hague in one of the buildings. From 1861, the Broeders van Maastricht (FIC) arranged all the educational tasks. They moved into the manor, which from that moment on became a monastery. In the years following, schools offering various kinds of education were built in the large garden. The remaining part of that garden is the origin of the current monastery garden. The remaining wing with its several monastery rooms, including the chapel on the first floor, dates back to around 1877. The extension (currently the Roman Catholic Saint Carolus elementary school) that was built in later years was constructed during the period of 1890 until 1900.

www.stadskloosterwesteinde.nl

28

Hooftshofje

Assendelftstraat 53-89
Za 9.00 – 16.00u

Het hofje is in 1754-1756 gebouwd uit een legaat van mevrouw Angenis Hooft. Het terrein waarop het hofje werd gesticht maakte deel uit van een grote kruidentuin die door groot plantenliefhebber Simon de Beaumont, secretaris van de Staten van Holland, was aangelegd. Het hofje bestaat uit drie vleugels om een binnenhof. De regentenkamer is tijdens de laatste restauratie in oude luister teruggebracht. Het stucplafond in een laat-Lodewijk XIV-stijl, de fraai geprofileerde deuren, luiken en lambriseringen en de schouw met marmeren schoorsteenmantel verlenen de kamer een bijzondere allure. Boven de toegangspoort, die opvalt door een sierlijk gesneden kuifstuk in rococostijl, is het hoofd van Angenis Hooft afgebeeld, geflankeerd door het wapen en de achternaam van de eerste regenten.
Het hofje wordt aan de achterzijde door een muur beëindigd, hierachter ligt nog een tweede tuin die bereikbaar is via een poortje.

This almshouse was built between 1754 and 1756 from a legacy left by Mrs. Angenis Hooft. The land on which the almshouse was built was part of a large herb garden, which was planted there by Simon de Beaumont, Secretary of the States of Holland (he was a big plant-lover). The complex comprises of three wings that surround an inner courtyard. During the most recent renovations, the regent's room was restored to its original lustre.
The late Louis XIV style stucco ceiling, ornate moulded doors, shutters, wainscoting, and the fireplace with its marble mantelpiece give the room a certain allure. Above the entrance gate (which draws attention with its decorative, rococo style carved moulding) is an image of the head of Angenis Hooft, flanked by the coat of arms and the surnames of the first regents.
The almshouse is bordered on the rear side by a wall. Behind this wall a second garden can be reached via a small gate.

Informatie
Information

Zaterdag
Bezichtiging Regentenkamer

Rondleiding in de hof en tuinen

Saturday
Visits of the regent room

Guided tours

www.hooftshofje.nl

29

Hofje van Nieuwkoop

Warmoezierstraat 44-206
Za 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
Beeldententoonstelling

Rondleidingen over de geschiedenis hofje

Bezichtiging gerestaureerde Regentenkamer

Muziek

Saturday
Art exhibition

Guided tours

Visits of the restored regent room

Music

Dit is één van de grootste hofjes in ons land. Het werd in 1662 gebouwd naar een ontwerp van bouwmeester Pieter Post. Het hofje is een uitgestrekt, rechthoekig complex met aan de lange zijden woonhuizen en aan de korte zijden het poortgebouw en het regentenhuis. Op de vier hoeken van het hofje staan verhoogde paviljoens. Het poortgebouw is aan de Prinsegrachtzijde rijk voorzien van beeldhouwwerk. Daarboven zijn engeltjes die een cartouche vasthouden, waarin de wapens van bouwheer De Bruijn van Buijtenwech en zijn vrouw zijn geschilderd. Aan een grootscheepse restauratie van het hofje is het huidige 17de-eeuwse aanzien te danken. Aan de oude indeling van de huisjes is niet veel veranderd.
Pieter Post had het binnenterrein ingericht met bleekveldjes en sier- en nutstuinen en voorzien van een recht padenkruis. De tuinaanleg is bij de restauratie van het hofje zoveel mogelijk in de 17de-eeuwse geometrische tuinstijl teruggebracht.

This almshouse is one of the largest in the Netherlands. It was built in 1662 and was based on a design by master builder Pieter Post. He designed the almshouse to be a long, rectangular complex with residences along the long sides of a courtyard, and a gatehouse and regent's home along the short sides. Raised pavilions were placed on the corners. On the side of the Prinsegracht, the gatehouse is decorated with several sculptures. Situated above the sculptures are angels holding cartouches that portray the coat of arms of founder De Bruijn van Buijtenwech and his wife. A large-scale restoration that took place in the 20th century is to thank for almeshouse's current 17th century appearance. The old layout of the houses was not changed much. Pieter Post designed the inner courtyard with bleach fields, decorative gardens, and working gardens with a cross-shaped pathway. During the restoration, the garden was rebuilt as much as possible in a 17th century geometric garden style.

www.hofjevannieuwkoop.nl

30

Hof van Wouw

Lange Beestenmarkt 49-85
Za 10.00 – 17.00u

Dit hofje, gesticht in 1647 door Cornelia van Wouw voor de huisvesting van alleenstaande vrouwen, is één van de mooiste Haagse Hofjes. De fraaie poort wordt bekroond door een gouden dennenappel, het symbool van gastvrijheid. Boven de poort prijkt een vrolijk gekleurde zwaan. Deze heeft een gouden bandje om zijn nek als teken dat de familie het recht had om zwanen te houden. De pomp in het midden van de tuin is ook gesierd met een zwaan. Het hofje biedt nog een verrassing: door een smal gangetje tussen de huisjes aan de achterzijde komt men in een tweede tuin, die nu de 'Tuin der Hesperiden' wordt genoemd. De naam van de tuin is ontleend aan de dochters van Atlas die de 'Hesperiden' werden genoemd. In hun tuin stond de levensboom waaraan gouden appels groeiden die de eeuwige jeugd schonken. De goudkleurige sinaasappels in de tuin verwijzen naar deze mythologische appels.

This almshouse, founded in 1647 by Cornelia van Wouw, was built to be a home for unmarried women. The magnificent gate is crowned with a pinecone - the symbol of hospitality. Above the gate, a brightly coloured swan can be seen. The swan has a golden collar around its neck, symbolising that the family had the right to keep swans in the area. The pump in the middle of the garden is also decorated with a swan embellishment. The almshouse includes an interesting surprise: through a narrow passageway between the houses on the rear end you will arrive into a second garden. This garden is called the Garden of Hesperides. The garden is named after the daughters of Atlas whose names were Hesperides. In their garden stood the tree of life, which bore golden apples that would grant eternal youth. The gold-coloured oranges in this garden refer to these mythological apples.

Informatie
Information

Zaterdag
Muziek

Verkoop van in de Hof van Wouw gemaakte producten

Saturday
Music

Sale of products produced in the Hof van Wouw

www.hofvanwouw.nl

31

Jenevermuseum van Kleef

Lange Beestenmarkt 109
Za 11.00 – 17.00u
Zo 13.30 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Ieder half uur worden er rondleidingen gegeven

Beëindig uw bezoek met een proefglaasje naar keuze

Saturday & Sunday
Guided tours are given every half hour

End your visit with a drink sampler of your choice

Van Kleef is het enige jenever- en likeurenhuis in de Residentie. Met traditioneel vakmanschap en natuurlijke ingrediënten worden ambacht, historie en kwaliteit bij elkaar gebracht in de vele Haagse van Kleef distillaten.
In 1842 vestigde Van Kleef & Zoon, fabriek van fijne likeuren en bittere extracten, zich aan de Lange Beestenmarkt. In deze stoomdistilleerderij werden jenevers en likeuren gestookt die in de naast gelegen slijterij verkocht werden.
De productietechnieken zijn sinds die tijd niet veranderd. De smaak van toen in het glas van nu, wordt hier in ere gehouden. Laat u meevoeren naar lang vervlogen tijden, toen de distillateur nog leverancier was van échte levenswaters, medicijnen en parfum en schepen met landingen jenever alle wereldzeeën bevoeren.

Van Kleef is the only gin and liqueur distillery in The Hague. With its traditional craftsmanship and natural ingredients trade, history and quality are brought together in the many Van Kleef distillates in The Hague.
In 1842, Van Kleef & Sons – manufacturer of fine liqueurs and bitter extracts – opened a distillery on the Lange Beestenmarkt. They made Dutch gin and liqueurs in this distillery, which were then sold in the adjacent shop.
The interiors of the old steam distillery have been preserved as a museum. All the equipment and machinery dates back to the 19th century. The preparation techniques have remained unchanged throughout the years. The taste has remained in the best traditions.

www.vankleef.eu

De bijzondere status van Den Haag als stad van vrede en recht trekt vele regeringsleiders, internationale organisaties, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en bedrijven aan. Zij delen hun kennis en ontwikkelen nieuwe ideeën om wereldwijde problemen op te lossen. In Den Haag zijn 200 intergouvernementele en non- gouvernementele organisaties gevestigd. Denk aan het Internationaal Gerechtshof, het Internationaal Strafhof, Eurojust, Europol en de OPCW. Ook NGO's als Unicef en Oxfam Novib en vrijwel alle buitenlandse ambassades en consulaten bevinden zich in Den Haag.

The European Heritage Label marks heritage locations that reflect the ideals of Europe and that bind Europe. The European Commission has designated the Peace Palace as an important place of remembrance. The desire to resolve international conflicts with the help of law and justice is rooted in the ancient traditions and history of Europe. The Peace Palace is the embodiment of the values of peace and justice.

VREDE EN RECHT
PEACE AND JUSTICE

Joegoslavië tribunaal, Churchillplein 3, rijksmonument, voormalig kantoor van de verzekeringsbank de Nieuw Nederlandsche.

32

Patriciërswoning

Huis Dedel

Prinsengracht 15
Za 10.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zaterdag
Rondleidingen door medewerkers Design Museum Dedel en Burgy Bouwbedrijf

Saturday
Tours by employees Design Museum Dedel and Burgy Bouwbedrijf

Vermoedelijk bouwde Jacob van Campen, de beroemde architect van o.a. het Huygenshuis, Huis Dedel in 1642 voor Mr. Willem Dedel, griffier van de Hoge Raad. Het interieur van Huis Dedel werd geleidelijk aan steeds verfraaid, waardoor het stijlkenmerken uit verschillende periodes vertoont. Absoluut hoogtepunt is het 18de-eeuwse Rococo-stucwerk in het trappenhuis van de Italiaanse kunstenaar David Buono. Vanaf 1909 was Antiquariaat Van Stockum in het pand gevestigd. Sinds 2017 is het huis in bezit van Stichting Huis Dedel. Medio 2019 opent Design Museum Dedel zijn deuren. De plannen voor restauratie van kelder tot nok en herbestemming zijn gemaakt door Architectenbureau Prent en worden uitgevoerd door Burgy Bouwbedrijf, waarbij de schitterende historische elementen zorgvuldig bewaard blijven en alle moderne techniek, nodig voor het museum, vernuftig wordt ingepast.

Jacob van Campen, the famous architect of the Huygenshuis, among others, probably built Huis Dedel for Mr. Willem Dedel, Registrar of the Supreme Court, in 1642. The interior of Huis Dedel was gradually embellished, resulting in the presence of aesthetic characteristics from different periods. The absolute highlight is the 18th century Rococo stucco in the staircase, by the Italian artist David Buono. From 1909, Antiquariaat Van Stockum was located in the building. The house has been in the possession of Stichting Huis Dedel since 2017. Design Museum Dedel will open its doors mid 2019. The plans for restoration, from basement to ridge, and the redevelopment, have been made by Architectenbureau Prent and are executed by Burgy Bouwbedrijf, whereby the beautiful historic elements are carefully preserved and all modern technology necessary for the museum is ingeniously fitted in.

www.designmuseumdedel.nl

33

Stadswoonhuis

Prinsegracht 36
Za 11.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zaterdag
11.30u, 12.30u, 14.15u en 15.15u is er een rondleiding

Saturday
11.30u, 12.30, 14.15 and 15.15 guided tours

Het oudste gedeelte van het pand dateert uit het midden van de 17de eeuw. De voorgevel is een uit rond 1800 daterende drielaagse lijstgevel op een souterrain. De achtergevel van het voorhuis is in de 19de eeuw voor een groot deel vernieuwd in een sobere baksteengotiek, echter zonder spitsbogen. Achter de voordeur met een rijk gedetailleerd bovenlicht in empirestijl bevindt zich een tamelijk brede, vierkante vestibule. De bel-etage kent in het algemeen een laat 19de-eeuwse sfeer met een deels vrij recente afwerking. In het begin van de 20ste eeuw was hier een klooster gevestigd. Hier woonden en werkten de 'Zusters van Liefde' ook wel de 'Zusters onder de bogen' genoemd. Een echt nonnenkamertje en de binnenkapel zijn nog aanwezig. In 1660 was het een statig grachtenhuis waar steeds gedeelten zijn aangebouwd. Het laatste is de kapel in 1905.

The oldest parts of this residence date back to the middle of the 17th century. The front wall of the building consists of a three-layered framed gable built on a basement. The rear side of the vestibule was for a great deal restored in the 19th century in a plain, brick Gothic style, however without the pointed arches. Behind the front door with its richly detailed empire-style skylight is a wide square vestibule. The first floor is characterised by its 19th century atmosphere, but includes fairly recent finishing. At the start of the 20th century a monastery was located here. The 'Zusters van Liefde' (Sisters of Love) lived here, also known as the 'Zusters onder de bogen' (Sisters under the Arches).

www.emmausdenhaag.nl

34

Evangelisch-Lutherse Kerk

Lutherse Burgwal 9
Za 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
10.00-16.00u elk uur orgelbespeling

Saturday
10.00-16.00 organ perfomances

Deze zaalkerk uit 1759-1761 heeft een monumentale bakstenen voorgevel. De kerk is ontworpen door de architect Pieter de Swart. Het dak is voorzien van een opvallend brede kroonlijst. Het recent geschilderde interieur bezit Ionische pilasters tegen de wanden en heeft een koofplafond in Lodewijk xv-stijl. Te zien zijn de dooptuin, de hertogenbank en de koperen verlichtingskronen. Boven het gerestaureerde orgel, een beroemd werk van de orgelbouwer J.H.H. Bätz uit 1762, troont koning David met harp, geflankeerd door musicerende engelen. De zolder heeft een bijzondere kapconstructie met een overspanning van 17,8 meter.

This single-nave church from 1759-1761 has a monumental brick front wall. The church was designed by architect Pieter de Swart. Attached to the roof is a particularly wide cornice. The recently painted interior contains Ionic pillars that are attached to the walls. The caved ceiling is in the style of Louis xv. Worthy of note are the baptismal garden, the duke's bench, and brass chandeliers. Situated above the restored organ (a famous organ built in 1762 by organ builder J.H.H. Bätz) sits King David with his harp. He is flanked by musical angels. The attic has an interesting roof construction of about 17.8 meters wide.

www.luthersdenhaag.nl

35

Het Heilige Geesthofje

Paviljoensgracht 51-125
Za 10.00 – 17.00u

Dit schilderachtige hofje uit 1616 is het oudste hofje in Den Haag. Het werd gesticht door de 'Heilige Geestmeesters' van de Grote Kerk, die met de armenzorg waren belast. De huisjes zijn gebouwd in een vierkant rond een binnentuin en geschakeld volgens een spiegelsymmetrisch schema. Ter plaatse van ieder paar voordeuren is het zadeldak doorbroken door een steekkap met trapgevel. In 1647 is de toegang verbouwd tot een poortgebouw waarbij boven de poort een regentenkamer werd opgenomen. Zeer bepalend voor de sfeer van de regentenkamer is het originele moer- en kinderbintenplafond en de 17de-eeuwse schouw.
De hoftuin is zeer fraai aangelegd. Deze is verdeeld in vier grote vakken die omzoomd zijn door heggen en paden met authentieke oude straatsteentjes. Pronkstuk is de juttepeer, geplant in 1647, en dus even oud als het poortgebouw. Mogelijk is het de oudste perenboom in Nederland.

This picturesque courtyard from 1616 is the oldest of its kind in The Hague. It was founded by the 'Holy Spirits Masters' of the Grote Kerk, who were in charge of caring for the poor. The small houses were built in a square shape and were connected according to a mirror-symmetrical pattern. Above each pair of front doors, the gable roof is interrupted by a fronton with a stepped gable. In 1647, the entrance was converted into a gatehouse. A regent's room was located above the gate. The original exposed-beam ceiling and the 17th century fireplace play an important part in creating a peculiar atmosphere in the regent's room.
The courtyard garden is divided into four large sections surrounded by hedges and pathways with authentic, old paving stones. The showpiece is the Jutte pear tree (a Dutch pear type) planted in 1647.

Informatie
Information

Zaterdag
Terras, live muziek en markt met streekproducten in de binnentuin

Saturday
Music and market

www.hetheiligegeesthofje.nl

36

Haagsche Stoomboot Maatschappij

Vergadering van Gelovigen

Dunne Bierkade 16
Za 10.00 – 16.00u

Aan de Dunne Bierkade lagen vóór 1900 veel woningen en kantoren van vrachtschippers. Op nr. 16a was het kantoor van de Haagsche Stoomboot Maatschappij gevestigd. Voor deze firma is dit huis in 1884 verbouwd en ter rechterzijde werd een koetshuis met paardenstal ingericht. Hier ligt thans de entree naar de kerkzaal voor de bijeenkomsten van de 'Vergadering van gelovigen'. De kerk is in 1889 gebouwd door architect K. Stoffels en in 1912 vergroot door architect W. Verschoor, waarbij het drie meter lange doopbassin werd ingegraven in het midden van de zaal en de toegang naar de zaal van links naar rechts werd verplaatst.
De kerk is zondag niet toegankelijk voor toeristen tenzij deze graag een kerkdienst willen bijwonen.

Before 1900, many homes and offices of shipping companies' employees were located along the Dunne Bierkade. Number 16a was the main office of The Hague Steamboat Company. The company had the house renovated in 1884, adding a coach house and stables on the right side. This is currently the entranceway to the church hall that is used for the meetings of the 'Vergadering van gelovigen' (Gathering of the Faithful). The church was built in 1889 by architect K. Stoffels and was extended in 1912 by architect W. Verschoor. During this extension, a three-meter-long baptismal basin was dug into the centre of the hall. The entranceway was moved from the left side of the building to the right side.

www.vergaderingdenhaag.nl

37

Dunne Bierkade Historisch tuinencomplex

Dunne Bierkade 20c (poortje)
Za 10.00 – 17.00u

Achter de Dunne Bierkade 16 t/m 20 en 28 bevindt zich een uniek tuinencomplex met tuinontwerpen uit de 17de, 18de en begin 20ste eeuw. Het decor wordt gevormd door de achtergevels van de aanliggende grachtenpanden aan de Dunne Bierkade. Bij de ingang van het tuinencomplex staat het pand dat in een romantische Chalet-stijl is gebouwd met een overstekend dak en groot balkon met buitentrappen. De stenen onderbouw dateert uit 1620 en de houten bovenbouw uit 1876.

Situated behind the Dunne Bierkade 16-20 and 28 is a unique garden complex with garden designs from the 17th, 18th, and early 20th century. The decor is completed by the rear walls of the canal houses bordering the Dunne Bierkade. Near the entrance of the garden complex is a property that was built in a romantic Chalet style, with an overhanging roof and a large balcony with an open stairway. The stone substructure dates back to 1620, and the wooden superstructure is from 1876.

www.fundatievoorhoeve.nl

38

Museumboot Hendrina Johanna

Steiger bij Bierkade 18B
Za 10.00 – 17.00u
Zo 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Rondleidingen door de vrijwilligers

Niet toegankelijk voor mindervaliden

De Hendrina Johanna is een van de weinig overgebleven Hagenaars/Wagenbruggers. Begin vorige eeuw maakte zeilschepen als museumboot Hendrina Johanna nog deel uit van het gewone stadsbeeld. Stenen, hout en kolen werden per schip vervoerd over de vele grachten die Den Haag toen rijk was. Niet alle zeilende vrachtschepen waren geschikt om de Haagse grachten te bevaren. Om de haakse bochten te kunnen nemen konden de schepen niet langer zijn dan 26 meter en niet breder dan 4,58 meter. Volden ze aan die eisen dan kregen ze het predicaat Hagenaar.

The Hendrina Johanna is one of the few remaining Hagenaar/Wagenbrugger ships. It is hard to imagine now, but in the early 20th century, sailing ships like the museum boat Hendrina Johanna were still part of normal city life. Stone, wood and coal were all transported by ship through the many canals The Hague had back then. Not all sailing cargo vessels were suited for navigating The Hague canals. Because of the right-angle bends, ships had a maximum length of 26 metres and a maximum width of 4.58 metres. Only ships that met these requirements were named 'Hagenaars'.

Saturday & Sunday
Tour with volunteer guides

No disabled access

www.museumbootdenhaag.nl

AMBACHTEN
CRAFTS

In Den Haag zijn ook veel historische gebouwen waarin bouwmaterialen gebruikt zijn die afkomstig zijn uit verschillende delen van Europa of waaraan ambachtslieden uit heel Europa hebben meegewerkt.
Terrazzo is het Italiaanse woord voor terras. In de Passage is de terrazzo vloer van Giovanni Batista Gobeschi, een ambachtsman uit Italië.

The Hague also features many historic buildings in which building materials have been used that come from different parts of Europe or that have been built by craftsmen from all over the world.
Terrazzo is the Italian word for terrace. The terrazzo floor made by Giovanni Batista Gobeschi, a craftsman from Italy, can be seen in the Passage.

Passage, 1885, J.C. van Wijk en H. Wesstra, 1929 J. Duynstee

39

R.K. Kerk van de Heilige Martha

Hoefkade 623
Za 10.00 – 17.00u

Deze aan drie zijden vrijstaande kerk uit 1908/1909 is in neogotische stijl gebouwd naar een ontwerp van N. Molenaar sr. In 1924 zijn de eindtravee van het schip en de toren toegevoegd door zijn zoon N. Molenaar jr. Het interieur van de kerk is geïnspireerd op het schip van de Grote of Sint Jacobskerk in Den Haag. De kerk heeft ruime zijkapellen met dwars gerichte houten tongewelven die aansluiten op de middenbeuk onder een tongewelf in de lengterichting van de kerk. De tongewelven zijn met decoratieve schilderingen versierd. In het interieur zijn o.a. schilderwerken van Alex Asperslagh (1929) te vinden.
Tot de inventaris behoren een kalkstenen gebeeldhouwde kuip van de preekstoel, twee neogotische beelden van het Heilige Hart en Maria, en een kleine communiebank met rijk snijwerk in neobarokke trant uit de eerste helft van de 19de eeuw.

This three-sided freestanding church was built in a neo-Gothic style in 1908 and 1909. It was based on the design by N. Molenaar Sr. In 1924, his son N. Molenaar Jr., added the end bay of the nave and the tower. The interior of the church is inspired by the nave of the Grote of Sint-Jacobskerk in The Hague. The church consists of spacious side chapels with horizontal wooden barrel vaults that are connected to the nave along the length of the church. The barrel vaults are decorated with ornamental paintings. Among others, the interior of the building contains paintings by Alex Asperslagh (1929). The inventory includes a sculpted limestone pulpit basin, two neo-Gothic statues of the Sacred Heart and Mary, as well as a small communion rail with ample neo-Baroque style carvings that date back to the first half of the 19th century.

www.rkdenhaag.nl

40

Koninklijke wachtkamer Den Haag HS

Perron 1 op station Den Haag Holland Spoor
Za 10.00 – 17.00u
Zo 10.00 – 17.00u

Spoorwegarchitect Margadant ontwierp het station Hollands Spoor dat in 1893 feestelijk in gebruik werd genomen. Het station is in neorenaissancestijl opgetrokken. In de linkervleugel is het Koninklijk Paviljoen gevestigd. Het bestaat uit verschillende verblijfsruimten zoals de salonruimte, een tweetal kabinetten, een vestiaire voor de hofdames en een trappenportaal. Het historische meubilair is gemaakt door de firma Mutters in neo-Lodewijk XVI-stijl.
Het monumentale trappenhuis is rijk gedecoreerd met kleurige elementen in marmer met bronzen sierhekken, sierlantaarns en glas-in-loodvensters. Bovenaan de staatsietrap is de schitterende hal beschilderd met mythologische figuren en voorzien van een mozaïekvloer.
De evenwijdig aan het perron gelegen koninklijke wachtruimten bestaan uit drie door middel van bogen en halfzuilen gescheiden vertrekken met rondboogvensters. De koninklijke wachtkamer wordt door de NS nog steeds ter beschikking gesteld aan leden van de koninklijke familie.

This three-sided freestanding church was built in a neo-Gothic style in 1908 and 1909. It was based on the design by N. Molenaar Sr. In 1924, his son N. Molenaar Jr., added the end bay of the nave and the tower. The interior of the church is inspired by the nave of the Grote of Sint-Jacobskerk in The Hague. The church consists of spacious side chapels with horizontal wooden barrel vaults that are connected to the nave along the length of the church. The barrel vaults are decorated with ornamental paintings. Among others, the interior of the building contains paintings by Alex Asperslagh (1929). The inventory includes a sculpted limestone pulpit basin, two neo-Gothic statues of the Sacred Heart and Mary, as well as a small communion rail with ample neo-Baroque style carvings that date back to the first half of the 19th century.

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
10.00 - 17.00 rondleiding elk kwartier

De wachtkamer is niet toegankelijk voor mindervaliden

Saturday & Sunday
10.00 - 17.00 every 15 minutes guided tours

The waiting room is not accessible for disabled people

www.artifex.nu/wachtkamers

41

Nieuwe Kerk

Spui 175
Za 12.00 – 17.00u
Zo 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
14.00 - 15.00u The (Broken) Consort (barok ensemble concert)

Zaterdag & zondag
Doorlopend orgelspel op het monumentale Duyschotorgel, pronkstuk van de Late Gouden Eeuw uit 1702

Saturday
14.00 - 15.00 The (Broken) Consort (baroque ensemble concert)

Saturday & Sunday
Continuous organ play on the monumental Duyschotorgel, a showpiece of the Late Golden Age from 1702

www.nieuwekerkdenhaag.nl

De Nieuwe Kerk is een van de fraaiste scheppingen van de barokke kerkarchitectuur in ons land. De kerk werd tussen 1649-1656 gebouwd naar een ontwerp van Pieter Noorwits en Barthold van Bassen. De barokke stijl komt vooral in de plattegrond tot uiting. De plattegrond bestaat uit twee aan elkaar grenzende zeshoeken, waardoor de kerk behalve een hoofdas, ook twee dwarse assen bezitDe kerk heeft fraai 17de-eeuws meubilair en een groot orgel van Joannes Duysschot uit 1702, waarvan het pijpwerk grotendeels dateert uit 1867.
Na een ingrijpende restauratie werd de kerk heropend als concertzaal en evenementenlocatie. Ten behoeve van de nieuwe functie is de akoestiek van de ruimte verbeterd. De kerkruimte is verkleind door een deel af te schermen met glazen panelen.
In de tuin (het voormalige kerkhof) bevindt zich het grafmonument van Spinoza.

The Nieuwe Kerk is one of the finest creations of baroque church architecture in our country. The church was built between 1649-1656 according to a design by Pieter Noorwits and Barthold van Bassen. The baroque style is mainly expressed in the floor plan. The floor plan consists of two adjacent hexagons, so that the church has two transverse axes in addition to the main axis. The church has beautiful 17th-century furniture and a large organ by Joannes Duysschot from 1702, of which the pipework largely dates from 1867.
After a radical restoration, the church was reopened as a concert hall and event location. The acoustics of the room have been improved for its new function. The church space has been reduced by sectioning off part of it with glass panels.
In the garden (the former cemetery) is the grave monument of Spinoza.

42

Voormalig Ministerie van Economische Zaken

Bezuidenhoutseweg 30
Za 10.00 – 16.00u

Het voormalige ministerie is in 1917 gebouwd als Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel naar ontwerp van toenmalige rijksbouwmeester D.E.C. Knuttel. De architectuur is geïnspireerd op het Hollands Classicisme uit de 17de eeuw. Knuttel ontwierp een hiërarchisch gebouw: Hoe hoger in het gebouw, des te lager de verdiepingshoogte. De voormalige kamer van de Minister heeft de belangrijkste plek gekregen: boven de ingang. Het trappenhuis is als een zelfstandig volume in het lichthof geplaatst. Een deel van het monumentale interieur is nog bewaard gebleven en omvat onder meer decoratie's in de stijl van de Um-1800 Bewegung en op het Oosten geinspireerde ornamentiek.
Door een wonder overleefde het gebouw het bombardement van Bezuidenhout tijdens de Tweede Wereldoorlog.
Bij de transformatie tot eigentijdse werkomgeving heeft architectenbureau KAAN niet het contrast met het bestaande gebouw opgezocht. De nieuwe toevoegingen sluiten naadloos aan op het oorspronkelijke gebouw.

The former ministry was built in 1917 as Ministry of Agriculture, Industry and Trade, based on a design by the then Chief Government Architect, D.E.C. Knuttel. The architecture is inspired by Dutch Classicism from the 17th century. Knuttel designed a hierarchical building: The higher you are in the building, the lower the floor height. The former Minister's office was given the most important place: above the entrance. The stairwell is placed in the light court as an independent area. Part of the monumental interior is still preserved and includes decorations in the style of the Um-1800 Bewegung and Eastern-inspired ornamentation.
The building miraculously survived the bombing of Bezuidenhout during the World War II.
In the transformation into a contemporary work environment, architectural firm KAAN did not try to find the contrast with the existing building. The new additions fit seamlessly into the original building.

43

Heilige Paschalis Baylonkerk

Wassenaarseweg 53
Za 9.30 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
11.30u orgelconcert Wim Voogd op het Flentroporgel (gebouwd in 2000)

14.30u orgelconcert door Johan Groen

Saturday
11.30 organ concert by Wim Voogd on the Flentrop Organ (built in 2000)

14.30 organ concert by Johan Groen

Dit kerkgebouw uit 1919-1921 is gebouwd naar ontwerp van de architect A.J. Kropholler in een sterk door Berlage beïnvloede stijl. Kenmerkend zijn het ambachtelijk materiaalgebruik en de traditionele vormentaal.
De kerk heeft een markante stedenbouwkundige ligging op de hoek van de Wassenaarseweg en de Neuhuyskade. In het boogveld van het portaal bevindt zich een gebeeldhouwd reliëf met de voorstelling van een pelikaan die haar jongen voedt met haar bloed, als zinnebeeld voor Christus. Dit reliëf is vervaardigd door de beeldhouwer Lambertus Zijl.
De kerk bezit een waardevolle inventaris met veel koperen en bronzen reliëfs van de edelsmeden Jan Eloy en Leo Brom. Het marmeren hoogaltaar staat onder een bronzen ciborium op marmeren zuilen. Kropholler zelf ontwierp de houten banken en stoelen, de smeedijzeren lichtkronen, de hekken voor de Doopkapel en de kapel van O.L. Vrouw van de Vesting en de inventaris van de sacristie.

This church was built between 1919 and 1921 and designed by architect A.J. Kropholler. The style is largely influenced by Berlage. Surprising is the church's urban location on the corner of the Wassenaarseweg and the Neuhuyskade. Situated in the arches of the portal is a carved relief depicting a pelican feeding her son with her own blood. It is meant as a symbol to Christ. This relief was made by sculptor Lambertus Zijl.
The church has a valuable inventory with many copper and bronze reliefs created by the precious metal workers Jan Eloy and Leo Brom. The marble high altar stands on marble pillars located under a brass ciborium. Kropholler himself designed the wooden benches and chairs, and the wrought-iron chandeliers. In addition, he designed the fences in front of the Doodkapel, the chapel of Our Lady, and the sacristy's inventory.

www.rkdenhaag.nl.nl

44

Herenhuis

Riouwstraat 216
Za 12.00 – 16.00u
Zo 12.00 – 16.00u

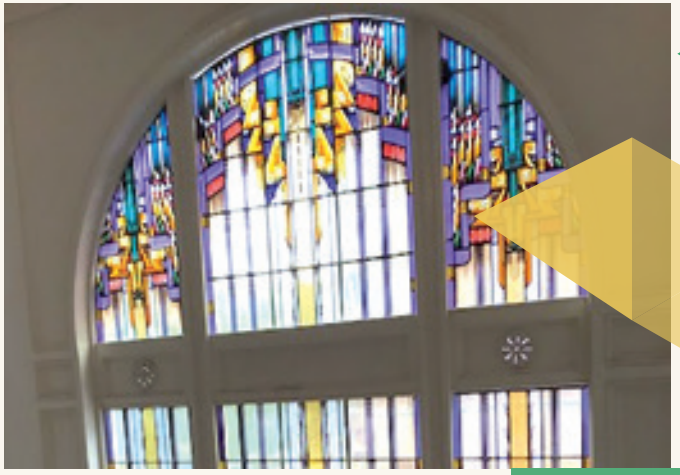

Dit herenhuis uit 1890 is gebouwd door de architect J.F. Metzelaar in eclectische bouwstijl. Het is op getrokken in een laat 19de-eeuwse eclectische bouwstijl. Het pand staat op de hoek van de Riouwstraat met de Koninginnegracht. De hoofdentree bevindt zich aan de Riouwstraat. Deze wordt geaccentueerd door een hoofdgestel met een fronton gedragen door pilasters. Hierboven bevindt zich een rondboogvenster met glas-in-lood. Het pand is nog in het bezit van een fraaie entree met trappenhuis. Het trappenhuis wordt verlicht door het glas-in-loodraam met gebrandschilderdglas. Dit raam is er na 1900 ingezet.

This mansion from 1890 was built by architect JF Metzelaar in an eclectic building style. It was built in a late 19th-century eclectic architectural style. The building is situated on the corner of the Riouwstraat and the Koninginnegracht. The main entrance is located on the Riouwstraat. This is accentuated by a main frame with a pediment carried by pilasters. Above is a round, stained-glass arch window. The building is still in possession of a beautiful entrance with staircase. The staircase is illuminated by the stained-glass window. This window was placed after 1900.

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Muzikale aankleding van Bloom Music House voor kinderen

Het pand is niet toegankelijk voor mindervaliden

Saturday & Sunday
Musical performances from Bloom Music House for children on both days

The property is not accessible for disabled people

www.zokinderopvang.nl

45

Bunker Commandopost type 608 en type 622

Badhuisweg 119-133 (bij kruising met Nieuwe Parklaan)
Zo 11.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zondag
Niet toegankelijk voor mindervaliden

Sunday
No disabled access

Aan de rand van de Nieuwe Scheveningse Bosjes ligt een Duits bunkercomplex. Het complex bestond ooit uit dertien bunkers met uiteenlopende functies.
De commandopost van het type 608, een 'Bataillons-, Abteilungs oder Regiments-Gefechtsstand', met het Duitse bouwnummer 8711 is een grote bunker van 15x15 meter met 2,5 meter dikke gewapend betonnen muren en dak. Centraal ligt centraal de commandoruimte, daaromheen liggen ruimten voor de commandant, onderofficieren en installaties. De bunker onder de villa aan de overzijde was de munitiebergplaats van het commandocomplex.
Het groepsonderkomen van het type 622 ('Doppelgruppenunterstand') is het meest gebouwde bunkertype in de Atlantikwall. In Den Haag staan er nog acht, het waren er ooit twaalf. In de bunker van 13x12 meter konden 20 manschappen een bomveilig onderkomen vinden.

In the Second World War, the Germans built a bunker complex on the edge of the Nieuwe Scheveningse Bosjes forest. Here they installed their 'Defence Staff', and used the bunkers to issue orders on the defence of the 'Stützpunktgruppe Scheveningen'. The complex consisted of 13 bunkers that were used for different purposes. Most of them are still there, such as the operations room, the group quarters and the live-in shelters.
The most important bunker has been opened to the public: a type 608 operations room or 'Bataillons-, Abteilungs oder Regiments-Gefechtsstand'. The command room is centrally situated in this big bunker, whose measurements are 15 x 15 metres, with 2.5 metres-thick armoured concrete walls and roof. The large munitions depot (type Fl 246) on the other side of Badhuisweg was also part of the operations room complex, and a luxury home was recently built on top.

www.atlantikwallmuseum.nl

BADPLAATS SCHEVENINGEN
SEASIDE RESORT SCHEVENINGEN

In de loop van de 18de eeuw werd het zeebad populair bij de Europese elite. In Scheveningen werd in 1818 een badhuisje geopend. Halverwege de 18de eeuw opende aan het einde van de Keizerstraat ook een badinrichting. Dit zorgde voor een explosieve groei van Scheveningen als badplaats. Door de aanleg van de nieuwe Badhuisweg werd de badplaats ook makkelijker bereikbaar. Naast badhuizen kwamen er ook hotels langs deze weg. Op de plaats van het badhuisje werd in 1884 het Kurhaus gebouwd.

Over the course of the 18th century, the seaside resort became popular with the European elite. A bathhouse was opened in Scheveningen in 1818. In the middle of the 18th century, a swimming pool also opened at the end of the Keizerstraat. This caused an explosive growth of Scheveningen as a seaside resort. Thanks to the construction of the new Badhuisweg, the seaside resort was also easier to reach. In additions to bath houses built along this road, there were also all sorts of hotels. The Kurhaus was built in 1884 on the site of the bathhouse.

46

Nieuwe Badkapel

Nieuwe Parklaan 90
Za 10.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zaterdag
10.30 en 12.30u orgelspel

11.00, 13.00 en 15.00u rondleidingen

Open dag en jaarmarkt in en om het kerkgebouw

Saturday
10.30 and 12.30 the organ is played

11.00, 13.00 and 15.00 tours

Open house and annual fair in and around the church

De Nieuwe Badkapel is ontworpen door de Scheveningse architect W.Ch. Kuijper jr. De bouw vond plaats in 1916. Het kerkgebouw is een mooi voorbeeld van protestantse architectuur uit het eerste kwart van de vorige eeuw, beïnvloed door Berlage en De Bazel.
De kerk beslaat een kruisvormige plattegrond met ondiepe kruisarmen, een Grieks kruis. Aan de uiteinden van het kruis verrijzen hoge puntgevels met daarin grote rondboogvensters met gebrandschilderd decoratief glas. Aan de voorzijde bevindt zich een galerij met open arcaden. In de hoeken staan twee slanke torens. Het interieur is nog vrijwel in de oorspronkelijke staat. Aan de buitenzijde vallen de twee slanke torens op en de grote rondboogvensters met gebrandschilderd decoratief glas en aan de voorzijde de galerij met open arcaden. Het interieur is nog vrijwel in de oorspronkelijke staat. Het orgel in de Nieuwe Badkapel is gedeeltelijk door de bekende orgelbouwer Van Dam & Zn.

The Nieuwe Badkapel was designed by Scheveningen architect W.Ch. Kuijper jr. It was constructed in 1916. The church building is a fine example of Protestant architecture from the first quarter of the previous century, influenced by Berlage and De Bazel.
The church has a cruciform floor plan with shallow transepts, a Greek cross. At the ends of the cross, high gables rise with large round stained glass arch windows. At the front is a gallery with open arcades. There are two slender towers in the corners. The interior is still almost in its original state.
On the outside, the two slender towers stand out and the large round arch windows with stained glass and the gallery with open arcades on the front side. The interior is still almost in its original state. The organ in the Nieuwe Badkapel was partially built by the well-known organ builder Van Dam & Zn.

www.nieuwebadkapel.nl

47

Luchtwachttoren

Zwarte Pad
Za 12.00 – 15.00u

De luchtwachttoren van het Korps Luchtwachtdienst is in 1953 gebouwd. De vierkante toren is 6,5 meter hoog. De toren maakte onderdeel uit van een landelijk netwerk van uitkijkposten dat tussen 1950 en 1960 (tijdens de Koude Oorlog) was opgezet om in tijden van internationale spanning of oorlog laagvliegende vliegtuigen te kunnen signaleren. Vliegtuigen beneden de 1500 meter konden met de toenmalige radartechniek niet effectief worden waargenomen; dat gebeurde op gehoor en met kijkers. De Scheveningse luchtwachttoren vormde een zogenaamde driehoek met een luchtwachttoren in Zoeterwoude en een post op een bunker in Noordwijk. Het netwerk heeft tot 1964 gefunctioneerd. Tegenwoordig is de toren in gebruik voor meteo-activiteiten. Van de 276 opgerichte luchtwachtposten werd de helft gebouwd als losse torens. Er zijn er nog slechts 18 over. Deze zijn alle opgebouwd uit betonelementen, met uitzondering van de Scheveningse toren die in baksteen is opgemetseld.

This Air Observation Corps watchtower was built in 1953 and is 6.5 meters high.
The tower is part of a national network of watchtowers that were built between 1950 and 1960 (during the Cold War) in order to identify low-flying aircrafts in times of tension and war. Aircrafts flying below 1500 meters could not effectively be observed with the then existing radar technology, this was done with binoculars and by ear.
This watchtower formed a triangle with a watchtower in Zoeterwoude and one near a bunker in Noordwijk. The network of watchtowers remained in use until 1964. Today, the tower is used for meteorology. Of all the 276 air observation posts that were set up, only half were built as separate towers. Today, only 18 remain. All towers were constructed of high quality concrete, with the exception being the tower in Scheveningen; it was constructed of bricks.

Informatie
Information

Zaterdag
Niet toegankelijk voor mindervaliden

Saturday
No disabled access

www.meteotoren.nl

48

Oude Kerk

Keizerstraat 8
Za 10.30 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
13.00u optreden Chr. Mannengroep "Ons Centrum" o.l.v. Teun Mooijman

15.00 - 17.00u optreden Vissersvrouwenkoor Scheveningen

Foto-expositie van Evert de Niet over het Kerkelijk Erfgoed Scheveningen en beelden van Oud-Scheveningen

Saturday
13.00 performance by Chr. Men's group 'Ons Centrum' (Our Centre) led by Teun Mooijman

15.00-17.00 performance by Vissersvrouwenkoor Scheveningen (Scheveningen Fishwives Choir)

Photo exhibition by Evert de Niet about the Scheveningen Ecclesiastical Heritage

De Oude Kerk uit de tweede helft van de 15de eeuw is de parochiekerk van het middeleeuwse dorp Scheveningen. Het is een in baksteen opgetrokken laatgotische pseudo-basiliek met een hoger opgetrokken éénbeukig koor. De toren met zijn achtkantige bovenverdieping en naaldspits is voor 1500 gebouwd. Het inwendige van de kerk wordt gekarakteriseerd door ronde bakstenen pijlers en houten tongewelven. De kerk bezit een waardevolle inventaris waaronder een preekstoel in rococo uit 1756 en een orgel in barokke kast uit 1765. Het renaissance koorhek dateert uit 1662. De Magistraatbank met Haagse ooievaar en een Schuitengatmeestersbank met zeilscheepje zijn uit 1698. Sinds 2013 is in de kerk het model van een bomschuit te zien.

This parish church was built during the second half of the 15th century and was situated in the medieval village of Scheveningen. It was built as a Gothic brick pseudo-basilica with a high single-aisle choir. The tower, with its eight-sided top floor and spire, was built before 1500. The church's interior is characterised by its round, stone pillars and wooden barrel vaults. The church has a valuable collection, including a rococo pulpit and an organ placed in a Baroque cabinet from 1765 onwards. The Renaissance choir screen dates back to 1662. The magistrate rails (with the Hague stork) and the Schuitengatmeester rail (with its sailing ship) were created in 1698.

www.oudekerkscheveningen.nl

49

Eben Haëzerkerk

Keizerstraat 179 / Nieuwe Laantjes 12
Za 10.00 – 16.00u

Deze éénbeukige kerk uit 1892 heeft een T-vormige plattegrond met aan de straatzijde puntgevels in neorenaissancestijl. In de oostelijke gevel bevindt zich een roosvenster met gemetselde tracering. Het hoofdvolume wordt geflankeerd door paviljoens met hoge schilddaken. Het in de jaren zestig witgepleisterde interieur bezit een houten overkapping met korbelen en trekstangen. Het gebouw was oorspronkelijk gebouwd voor de Dolerende kerk en heette toen Pniëlkerk. In 1921 is de kerk in gebruik genomen door de Oudgereformeerde Gemeente. In 2001 werd door orgelbouwer Scheuerman het Van der Zwan-orgel uit 1964 vervangen door het elektropneumatische kerkorgel van Fonteijn en Gaal, afkomstig uit de kerk van de Gereformeerde Gemeente in Den Haag-Zuid. De heer A.J. den Heijer ontwierp het orgelfront.

This single-nave church from 1892 has a T-shaped ground plan with neo-Renaissance style gables on the street side. Located on the east side of the building is a rose window outlined in brick. The nave is flanked by outbuildings with high-hip roofs. The interior (white plastered in the 1960s) has a wooden roof with braces and tie-rods. The building was originally built for the Dutch nonconformist church and was then called the Pniëlkerk. In 1921, the church was put into use by the Oudgereformeerde Gemeente (Old Reformed Congregation). In 2001, organ builder Scheuerman replaced the Van Der Zwan organ with a Fonteijn & Gaal electro-pneumatic pipe organ that belonged to the Old Reformed Congregation in The Hague-South. A.J. den Heijer designed the organ front.

www.gergem-scheveningen.nl

50

Begraafplaats Ter Navolging

Prins Willemstraat 43
Za 8.00u – zonsondergang
Zo 8.00u – zonsondergang

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
13.00u rondleiding, voorlichting, lezing, drankje en hapje

Saturday & Sunday
13.00 tour, lecture, reading, drink and snack

Deze kleine begraafplaats is gelegen op een afgevlakte duintop aan het einde van de Scheveningseweg. Op 11 mei 1780 heeft de eerste teraardebestelling plaatsgevonden. Het cirkelvormig aangelegde grafveld wordt omsloten door een bakstenen muur. De huidige omvang dateert van 1793 toen de begraafplaats werd vergroot van 30 naar 72 graven. De entree bestaat uit een poortdoorgang met een geprofileerd hoofdgestel. De poort wordt afgesloten door twee rijk bewerkte gietijzeren hekwerken. De hekwerken uit 1890 zijn gemaakt door de Haagse ijzergieterij Enthoven. De rondboogvensters ter weerszijden van de poort zijn respectievelijk in 1864 en 1885 toegevoegd. Bekende personen die hier liggen begraven zijn Groen van Prinsterer, Betje Wolff en Aagje Deken. Onlangs is aan deze eeuwenoude begraafplaats een nieuw columbarium toegevoegd.

This small graveyard is located on a levelled-off dune at the end of the Scheveningseweg. The first burial took place here on May 11, 1780. The circular graveyard field is fenced in by a brick wall. The current size of the cemetery dates back to 1793, after it was increased from 30 to about 72 plots. The entrance consists of a gateway with moulded entablature. The gateway is closed by beautiful cast-iron gates. The fencing was made in 1890 by the Hague iron foundry Enthoven. The arched windows on both sides of the gateway were added in 1864 and 1885. Famous people buried here include Groen van Prinsterer (memorial stone unveiled on June 3, 1884), Betje Wolff, and Aagje Deken (memorial stone unveiled on October 21, 1895). More recently, a new columbarium was added to this age-old graveyard.

www.gergem-scheveningen.nl

51

19de-eeuwse villa

Toverlantaarnmuseum

Scheveningseweg 241
Za 11.00 – 17.00u
Zo 10.00 – 17.00u

Deze 19de-eeuwse villa is gebouwd in badplaatsarchitectuur en met behoud van de oorspronkelijke duinstructuur zoals in die tijd gangbaar was. De achtertuin is daardoor geëvolueerd tot een opmerkelijke besloten waterrijke groene oase te midden van een volgebouwde omgeving. In de villa is nu het Toverlantaarnmuseum gevestigd.
Het intieme museum biedt een uitgebreid overzicht van de ontwikkeling van de projectietechniek. De collectie bestaat uit honderden lantaarns en duizenden platen in vele vormen en formaten. Dat beweging in het beeld altijd geliefd is geweest bewijzen de vele platen met hendels en tandwieltjes om bewegingen op het doek te suggereren. Dit kleine museum is voor kinderen dan ook zeker de moeite waard.
In de 19de eeuw werden lantaarnplaten getekend en handmatig ingekleurd. Dan blijkt duidelijk het verschil tussen de verschillende kunstenaars en ambachtslieden. Van primitieve tekeningen tot ware kunstwerkjes. Er zal tijdens deze dagen een selectie met beide uitersten te bewonderen zijn.

This 19th century villa was built in a so-called 'bathing place' architectural style. The original dune structure was maintained (as was often the case during that period), meaning the back garden evolved into a gorgeous lush green oasis in an area surrounded by buildings. Today, the Magic Lantern Museum is located here.
This intimate museum offers an extensive collection depicting the development of various projection techniques, which would later evolve into cinema. The collection consists of hundreds of lanterns and thousands of lantern slides. The wide array of machines – that suggest movement on a screen – prove moving images have always been very popular. This museum is certainly worth visiting for children.
The Magic Lantern was the first instrument that offered the opportunity of virtual travels. The instrument was about more than just watching pictures and telling stories, it triggered a multimedia revolution.

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Europa, eeuwen geleden: in de tuinkamer fantastische geheimzinnige kijkdozen waarin het Europa van de 18de en 19de eeuw wordt vertoond. Oude 3D kijkkasten (rarekieks) met spectaculaire lichteffecten d.m.v. vue's dóptiques

Doorlopende presentatie

Saturday & Sunday
Europe, centuries ago: in the garden room fantastic, mysterious dioramas displaying the Europe of the 18th and 19th centuries. Old 3D viewing cabinets (rarekieks) with spectacular light effects by means of vue's dóptiques.

Continuous presentation

www.toverlantaarnmuseum.nl

PASSAGE

In veel Europese landen deed de winkelpassage al vroeg haar intrede. In Frankrijk ontstonden de eerste passages al aan het eind van de 18de eeuw. In Nederland werd dit winkelconcept relatief laat geïntroduceerd. Architect J.C. van Wijk bezocht in 1867 Parijs. Hier maakt hij kennis met de vele winkelpassages die deze stad rijk is. Later bouwde hij in Rotterdam in 1879 de eerste winkelpassage van Nederland. Deze is helaas verloren gegaan, maar zijn Haagse Passage uit 1885 (ontworpen met H. Wesstra jr.), staat er nog steeds!

The shopping passage had already been introduced in many European countries before it made an appearance in the Netherlands. In France, the first passages were built at the end of the 18th century. This shopping concept was introduced to the Netherlands relatively late. Architect JC van Wijk visited Paris in 1867 where he became acquainted with the shopping passages that enriched the city. Later, in 1879, he built the first shopping passage in the Netherlands in Rotterdam. Unfortunately, this passage was lost, but the Passage in The Hague dating from 1885 (designed with H. Wesstra jr.) is still standing!

52

H. Antonius Abt kerk

Scheveningseweg 235
Za 10.00 – 16.30u
Zo 12.00 – 17.30u

Deze grotendeels in baksteen opgetrokken kerk, gebouwd in 1925 naar ontwerp van Pierre en Jos Cuypers, speelt met haar hoge toren een belangrijke rol in het silhouet van Scheveningen.
De kerk is vooral bekend om haar indrukwekkende apsismozaïek boven het altaar, vervaardigd in 1927 door Antoon Molkenboer. Het is het grootste gedenkmozaïek in ons land dat herinnert aan de wonderbare gebedsverhoring. Ook elders in de kerk vindt men mozaïekwerk van Molkenboer, evenals fraai meubilair met bronsreliëfs uitgevoerd door de edelsmeden Jan-Eloy en Leo Brom.
Alle vensters van de kerk bezitten gedeeltelijk gebrandschilderde ramen ontworpen door Molkenboer in samenwerking met Christiaan de Moor. De glas-in-loodramen zijn gemaakt door glazenier Louis Asperslagh; het grisaillewerk is van de hand van Molkenboer zelf. Het voorportaal heeft een groot rozetvenster.

The largely brick-built church, built in 1925 and based on a design by Pierre and Jos Cuypers, is an eye-catching presence in the Scheveningen skyline due to its high tower. The church is primarily known for its impressive mosaic in the apse of the altar. This mosaic, created by Antoon Molkenboer in 1927, is the largest of its kind in the Netherlands and reminds one of the so-called 'Cholera Miracle' that is said to have occurred in 1848.
There are also other areas of the church that include mosaic work by Molkenboer, as well as furniture with bronze reliefs constructed by silversmiths Jan Elroy and Jan Brom. All windows in the church contain stained glass designed by Molkenboer in collaboration with Christiaan de Moor. The windows were created by glass artist Louis Asperslagh. However, the grisaille work was done by Molkenboer himself.

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Expositie historie van verschillende eerdere H. Antonius Abt kerkgebouwen in Scheveningen

Kinderworkshop 'kerk-ontwerpen'

Ieder heel uur een kort orgelspel

Rondleidingen

Saturday & Sunday
Exhibition history of several previous H. Antonius Abbot church buildings in Scheveningen

Children's workshop 'church designs'

On the hour a short organ concert

Guided tours

www.vriendenvandeabt.nl

53

Joodse Begraafplaats

Scheveningseweg 21a/
hoek Burg. Patijnlaan
Zo 12.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zondag
Rondleidingen

Mannen en jongens houden op de begraafplaats het hoofd bedekt; dus draag hoed, muts of pet

Geen huisdieren toegelaten

Er zijn geen voetpaden; stevige schoenen worden aangeraden

Sunday
Guided tours

Male visitors are required to cover their head when visiting the burial ground. Yarmulka are available for visitors

Pets are not allowed

De Joodse begraafplaats is gesticht in 1694 en dient voor de ter aarde bestelling van Portugese – en Hoogduitse joden. De begraafplaat is omgeven door een halve kilometer muur en maakt een verstilde, ruime indruk door de afwezigheid van paden of perken, door de liggende grafstenen van uniforme afmetingen, de monumentale oude eikenbomen en de terreinglooiingen van het oude binnenduingebied. Grafstenen met inscripties in het Portugees, Spaans en Hebreeuws, een 18de-eeuws 'metaheerhuisje'(reinigingshuisje) en de voormalige 18de-eeuws beheerderswoning, getuigen van de Joodse geschiedenis in Den Haag.
In totaal liggen hier 10.000 mensen begraven onder ruim 2.800 grafstenen. Onder hen zijn bekende personen uit het Haagse leven, zoals de rechtsgeleerde T.M.C. Asser en de kunstschilder Jozef Israëls.

When you travel between The Hague and Scheveningen you will pass the Scheveningseweg, the old toll road that was requested to be built by Constantijn Huygens in 1665. In 1694, next to the old tollhouse along the Scheveningseweg, a graveyard opened for Portuguese-Jewish and High German-Jewish residents of The Hague.
The graveyard is surrounded by a half kilometre-long wall, and leaves a quiet, but deep, impression due to the lack of pathways or flowerbeds. This feeling is furthermore reinforced because of the gravestones with their uniform proportions, the monumental old oak tree, and the slopes of the old inner dunes. Gravestones with inscriptions in Portuguese, Spanish, and Hebrew, the 18th century 'metaheerhuisje' (purification house), and the former 18th century warden's residence are all evidence of the rich Jewish history of The Hague.
There are currently more than 2,800 tombstones and approximately 10,000 people buried here.

www.joodsebegraafplaats.nl

54

R.K. begraafplaats St. Petrus Banden

Kerkhoflaan 10
Zo 9.00 – 16.30u

De begraafplaats is aangelegd rond 1830. In 1827 werd bij Koninklijk Besluit bepaald dat er vanaf 1 januari 1829 geen doden meer mochten worden begraven binnen de bebouwde kom. Kenmerkend is vooral haar monumentale architectuur: de neoclassicistische kapel uit 1838 en de langgerekte neoromaanse arcade uit 1885, waarin ook Byzantijnse invloeden zijn te herkennen.
St. Petrus Banden heeft een allure en stijl die zeldzaam is voor Nederland en deze architectuur tref je nauwelijks aan bij andere begraafplaatsen.
De begraafplaats is met haar boombeplanting en vele soorten coniferen een plaats van rust en stilte, die uitnodigt tot verpozing en meditatie. De aanleg van de begraafplaats is strak en geometrisch naar ontwerp van Adriaan Tollus. Verscheidene grafmonumenten en zerken zijn versierd met een sculptuur van bekende kunstenaars zoals Johan Coenraad Altorf en Jan Toorop. Deze laatste is ook op deze begraafplaats begraven.

This graveyard was constructed around 1830. In 1827, a Royal Decree stipulated that no deceased were to be buried within an urban area from January 1, 1829 onwards. Distinctive of this cemetery is its monumental architecture: the neo-classical chapel from 1838 and the neo-Romanesque arcade from 1885 (which also shows Byzantine influences).
The St. Petrus Banden has an allure and style that is rare for the Netherlands. You will rarely see this kind of architecture on other burial grounds. The cemetery, with its trees and many species of conifers, is a place of peace and quiet, and invites repose and meditation. The cemetery layout is rigid and geometric, based on a design by Adriaan Tollus. Several monuments and tombstones are decorated with sculptures by well-known artists such as Johan Coenraad Altorf and Jan Toorop. The latter is also buried in this cemetery.

Informatie
Information

Zondag
14.00u rondleiding

Wandelroute in boekvorm beschikbaar

Sunday
14.00u guided tour

www.begraafplaatsstpetrusbanden.nl

55

Maranathakerk

2de Sweelinckstraat 156
Za 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
11.00 - 15.00u muzikaal programma

Saturday
11.00 - 15.00 musical programme

www.maranathakerkdenhaag.nl

De Maranathakerk (1949) draagt de sporen van de Tweede Wereldoorlog en de tijd van de wederopbouw. Ze bevindt zich in het 'Sperrgebiet' van de 'Atlantikwall'. Met internationale steun zijn na de bevrijding, onder leiding van de architect Otto Bartning, in Duitsland enkele tientallen noodkerken vervaardigd. Eén van de prototypes daarvan is in Den Haag terechtgekomen. De Maranathakerk was een gift van de Zwitserse kerken. Dakconstructie, spanten, ramen en deuren waren vervaardigd in Zürich en werden per trein naar Nederland getransporteerd. Te midden van de strakke wederopbouw architectuur valt de Maranathakerk nu op als een vriendelijk Zwitsers dorpskerkje. De architect Frits Eschauzier heeft het bouwpakket verder ingevuld: muren en ramen met verfijnde decoratie en verlichting, en verrassende kleuren. De ovalen panelen zijn onder supervisie van Paul Citroen, destijds leraar aan de Kunstacademie, vervaardigd door de jonge schilderes Antoinette Gispen. Sinds 2018 is de Maranathakerk gemeentelijk monument.

The Maranatha Church (1949) carries the traces of the World War II and the time of reconstruction. It is located in the 'Sperrgebiet' (exclusion zone) of the Atlantic Wall. With international support, several dozen emergency churches were built in Germany after the liberation, under the leadership of architect Otto Bartning. One of its prototypes ended up in The Hague. The Maranatha Church was a gift from the Swiss churches. Roof structure, trusses, windows and doors were manufactured in Zurich and were transported by train to the Netherlands. In the midst of the tight reconstruction architecture, the Maranatha Church now stands out as a friendly Swiss village church. Architect Frits Eschauzier has further completed the construction package: walls and windows with refined decoration and lighting, and surprising colours. The young painter Antoinette Gispen produced the oval panels under the supervision of Paul Citroen, who was then a teacher at the Art Academy. The Maranatha Church has been a municipal monument since 2018.

56

Noorderkerk

Schuytstraat 9
Za 10.00 – 17.00u

Dit kerkgebouw uit 1906 van architect J.C. Wentink is gebouwd in neoromaanse stijl. Het bakstenen gebouw heeft aan de straat een hoge topgevel, waarin twee rondboogvensters en een groot roosvenster. De hoge toren heeft een neoromaanse spits. In de topgevel staat op een lange smalle zandstenen plaat: 'Hoort het Woord des Heeren'. Het witgepleisterde interieur heeft rondboogvensters met gebrandschilderde ramen. De ruimte is overkluisd door houten tongewelven. Het orgel uit 1907 is uitgevoerd in een neobarokke stijl. De eikenhouten preekstoel stond vroeger vooraan in het midden.

This church was designed by architect J.C. Wentink in a neo-Romanesque style. The brick building has a high top gable on the street side, with two round arched windows, and a large rose window. The tall tower includes a neo-Romanesque spire. The gable stands on a long but narrow sandstone slab: 'Hoort het Woord des Heeren'. The white-plastered interior includes round-arched windows in stained glass. The room is covered by wooden barrel vaults. The organ dates back to 1907 and is finished in a neo-Baroque style. The oak pulpit used to stand in the centre at the front.

www.noorderkerkdenhaag.nl

57

Gymnasium Haganum

Laan van Meerdervoort 57
Za 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
Het gebouw is alleen te bezichtigen met rondleidingen die continu aangeboden worden

Saturday
Entry only possible with guides tours

Dit monumentale schoolgebouw uit 1905-1907 is in neorenaissancestijl gebouwd naar een ontwerp van de architect rijksbouwmeester J. van Lokhorst en afgebouwd door J. Vrijman. Het kenmerkt zich door een traditionele uitstraling met een opvallende toren. Om het gebouw binnen te komen, moet men eerst door een poort. Hierop staat de naam van de school en de grondvesting van het gebouw ingegraveerd. De gevels zijn rijk gedetailleerd door talrijke gebeeldhouwde sierdelen en schilderachtige topgevels en dakkapellen. Ook het interieur bezit een rijke afwerking. Opvallend is de ruime hal met aan een der lange zijden een arcade op zandstenen zuilen. In deze hal is een reeks gipsafgietsels van klassieke beelden opgesteld.
De school is de afgelopen jaren aangepast aan de onderwijswensen van deze tijd.

Dating back to 1905-1907, this monumental school building was designed by Chief Government Architect J. van Lokhorst. It was then completed by J. Vrijman. The building's most prominent features are its traditional appearance and the eye-catching tower. Engraved on the tower are the name of the school and the founding date of the building. The walls are embellished with ornamental sculptures, beautiful gables, and dormer windows. The interior of the building also contains rich finishing. One particular feature is the large hall, with an arcade supported by sandstone columns on one of the long sides of the room. During the Heritage Days, the hall will be displayed with plaster casts of classic figures. In recent years, the school has been adapted to suit a more modern education system.

www.haganum.nl

58

Haagsche Commissie Bank,De Tempel

Afdeling Archeologie en Natuur en Milieu-educatie, gemeente Den Haag
Prins Hendrikstraat 39
Za 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
Demonstraties waaronder restauratie en rondleidingen in depot

Saturday
Presentations and guided tours

F.A. Bodde ontwierp in 1914 dit voormalige bankgebouw in de stijl van de 'Um 1800 Bewegung'. Deze stijl werd beïnvloed door traditionalistische stromingen. Hierbij zijn ook eigentijdse vormen toegepast. Dit komt tot uiting in het materiaalgebruik en de historiserende vormentaal. De gevels aan de Prins Hendrikstraat en het Prins Hendrikplein zijn van natuursteen. Het beeldhouwwerk aan de gevel is gemaakt door J.C.Altorf.
De grote ontvangsthal heeft een lambrisering met pilasters voorzien van bronzen kapitelen met vogelfiguren. In de hal is een bronzen fries en lokettenwand met bronzen hekken. Een bronzen hek met aan de Lodewijk-XIV-stijl ontleende vormen, geeft toegang tot het trappenhuis. Hier leidt een marmeren trap naar de kelderverdieping en een houten trap naar de verdiepingen. In de kelderverdieping is een kluisruimte die via een stalen kluisdeur met Art Nouveau ornamentiek, toegankelijk is. Hier heeft de huidige gebruiker, de afdeling Archeologie, het depot gehuisvest.

This former bank building was designed by F.A. Bodde in 1914 in the style of the 'Um 1800' movement. The walls along the Prins Hendrikstraat and the Prins Hendrikplein are constructed of natural stone. The sculptures were created by J.C. Altorf.
Inside, the large reception hall is still intact. The wall contains wainscoting and pilasters with brass capitals that incorporate bird shapes. Situated in the hall are a brass frieze and a wall of counters with brass fences. A Louis-XIV-style fence gives way to the stairwell.
From the stairwell, a marble staircase leads down to the cellar and a wooden staircase leads up to the other floors. The cellar contains a safe room with a steel Art Nouveau door attached to it. It is here that the current tenant, the Department of Archaeology, has housed their depot.

www.denhaag.nl/archeologie
www.denhaag.nl/nme

59

Stadsvilla

Cultural Maçonniek Centrum
Prins Frederik

Javastraat 2b
Za 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
Rondleiding door het museum en deels door het gebouw

Saturday
Guided tour of the museum and partly through the building

www.vrijmetselarijmuseum.nl

Deze aan drie zijden vrijstaande villa uit 1908 is gebouwd in een historiserende bouwstijl voor de meubelfabrikant Klaas Gerardus Pander.
De entree heeft een monumentale natuurstenen omlijsting met lijstwerk en een roosvenster. Op de bel-etage is nog de bijzonder gave oorspronkelijke interieurafwerking te bewonderen.
De trap bevindt zich in een Engelse hall, afgewerkt met houten panelen en lambriseringen. Hier bevindt zich ook een haard met zitje. In de en-suite kamers zijn de plafonds voorzien van schilderingen. Boven de fraaie schouw bevindt zich ook een schilderstuk. De ruimtes zijn afgewerkt met houten-lambriseringen.
In het gebouw zetelt nu het hoofdbestuur van de Orde van Vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden. Tevens is er het Cultureel Maçonniek Centrum Prins Frederik (CMC) gevestigd. Hier zijn de verzamelingen van de Orde van Vrijmetselaren ondergebracht. Het CMC is genoemd naar Prins Frederik der Nederlanden, die in de 19de eeuw 65 jaar lang Grootmeester van de Orde was.

This villa from 1908, which is detached on three sides, has been built in a historical building style for the furniture manufacturer Klaas Gerardus Pander.
The entrance has a historic natural stone frame with mouldings and a rose window. The original interior finishing at the entrance level is still in superb condition. The staircase is located in an English hall, and has decorative wood panels and panelling.
A fireplace with a seating area can also be admired here. The ceilings of the en-suite rooms have murals painted on them. A painting is also hung above the beautiful fireplace. The rooms are decorated with wood panelling.
The building now houses the management board of the Order of Freemasons under the Grand Orient of the Netherlands. The Cultural Maçonniek Centrum Prins Frederik ((Prins Frederick Cultural Masonic Center) (CMC)) is also located there. The collections of the Freemasons orders are also located here. The CMC is named after Prince Frederik der Nederlanden, who was the grand master of the order for 65 years during the 19th century.

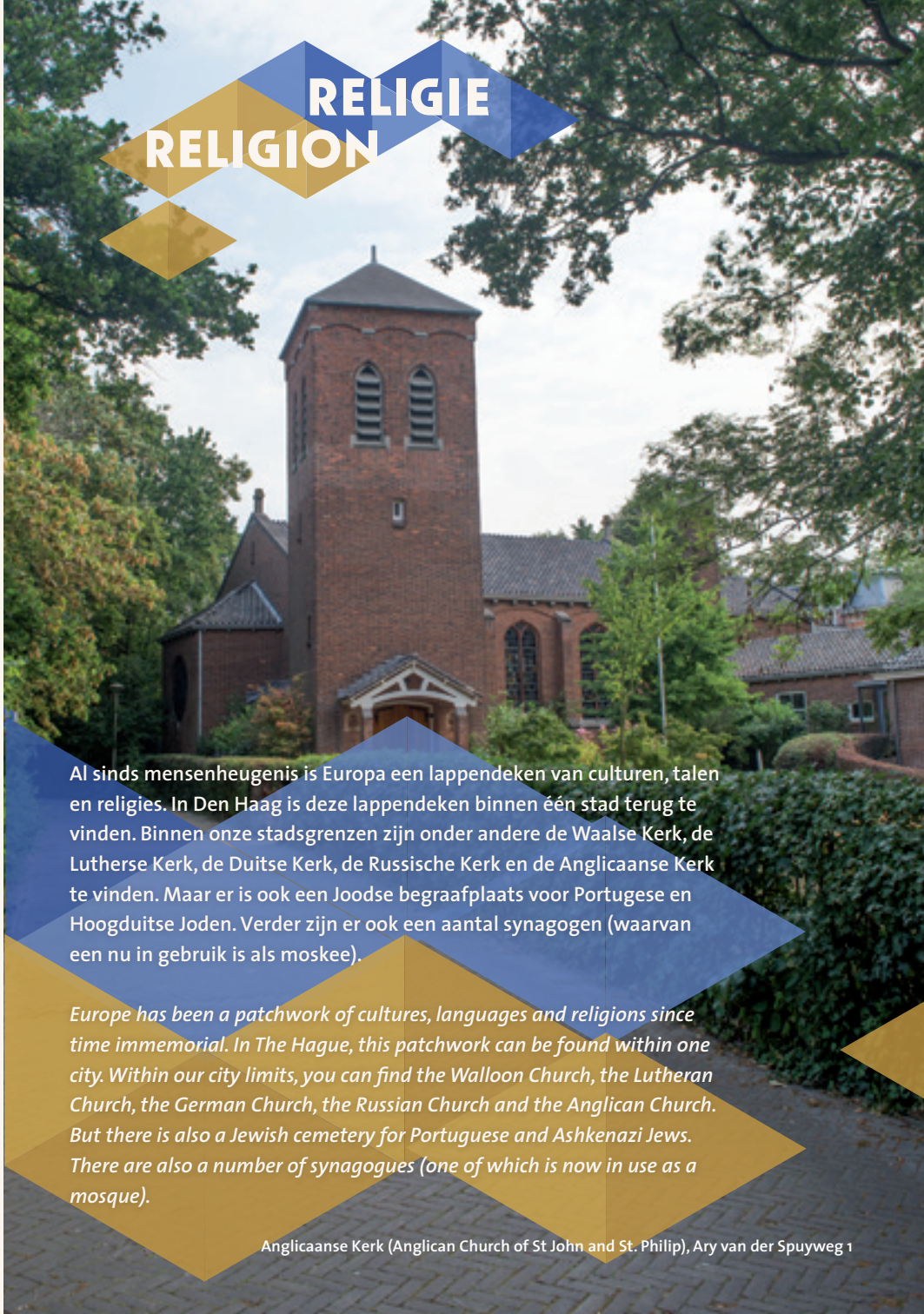

RELIGIE
RELIGION

Al sinds mensenheugenis is Europa een lappendeken van culturen, talen en religies. In Den Haag is deze lappendeken binnen één stad terug te vinden. Binnen onze stadsgrenzen zijn onder andere de Waalse Kerk, de Lutherse Kerk, de Duitse Kerk, de Russische Kerk en de Anglicaanse Kerk te vinden. Maar er is ook een Joodse begraafplaats voor Portugese en Hoogduitse Joden. Verder zijn er ook een aantal synagogen (waarvan een nu in gebruik is als moskee).

Europe has been a patchwork of cultures, languages and religions since time immemorial. In The Hague, this patchwork can be found within one city. Within our city limits, you can find the Walloon Church, the Lutheran Church, the German Church, the Russian Church and the Anglican Church. But there is also a Jewish cemetery for Portuguese and Ashkenazi Jews. There are also a number of synagogues (one of which is now in use as a mosque).

Anglicaanse Kerk (Anglican Church of St John and St. Philip), Ary van der Spuyweg 1

60

Stadswoonhuis

Huis De Quack

Elandstraat 12
Za 10.00 – 17.00u

Dit typisch 'Haagse' herenhuis werd in 1879 gebouwd. In 1902 werd het gekocht door Jan de Quack, in die tijd een gerenommeerd architect en sierkunstenaar. Naar zijn plannen werd het huis grondig verbouwd en kreeg daarbij grotendeels zijn huidige uiterlijk. Het huis werd naar achteren uitgebouwd met een bijzondere traptoren, aan de straatzijde kreeg het pand een voor die tijd typerend erkertje. In het interieur zijn onder andere de kamer-en-suite met schuifdeuren bewaard gebleven. De schuifdeuren zijn voorzien van prachtige geëtste glasramen. In 2016 werd het huis verworven door Vereniging Hendrick de Keyser die het pand volledig heeft gerestaureerd en de situatie van omstreeks 1902 heeft hersteld.

This typical 'Hague' mansion was built in 1879. In 1902, it was bought by Jan de Quack, who was a renowned architect and decorative artist of his time. According to his plans, the house was thoroughly renovated and got its current appearance in the process. The house was extended with a special staircase tower at the back, whilst the building got a bay window, typical for that era, at the front. In the interior, the room-en-suite with sliding doors was preserved, among other things. The sliding doors have beautiful etched glass windows. In 2016, the house was acquired by Vereniging Hendrick de Keyser, which completely restored the building back to the state it was in around 1902.

www.hendrickdekeyser.nl

61

Zwembad De Regentes

Theater De Nieuwe Regentes

Weimarstraat 63
Za 10.00 – 13.00u
Zo 10.00 – 13.00u

Ooit was De Regentes de grootste overdekte zwem- en badinrichting van Europa. In het uit 1920 daterende Art Deco gebouw heeft menig Hagenaar zijn of haar zwemdiploma gehaald. In de jaren negentig moest het zwembad zijn deuren sluiten omdat het niet meer voldeed. Nu is het zwembad verbouwd tot een theater met vijf zalen. De tribune van de grote zaal is bovenop het eigenlijke zwembad gebouwd. De bijzondere architectuur met de authentieke elementen van het zwembad, zoals de tegeltjes, bewegwijzering en badhokjes werd bij de renovatie behouden.
Tijdens rondleidingen zal speciale aandacht zijn voor de bijzondere details in het pand.

De Regentes was once the largest indoor swimming pool in Europe. Many residents of The Hague obtained their swimming certificate in this Art Deco building (from 1920). In the 1990s, the swimming pool had to close because it no longer fulfilled modern requirements. After undergoing a number of renovations, De Regentes eventually developed into a theatre with five auditoriums. The unusual architecture and the authentic elements of the former swimming pool (such as the tiles, signs and changing rooms) were preserved during the renovations.

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
10.00 - 13.00u elk half uur een rondleiding

Herinneringen gevraagd: het eeuwfeest van 'De Regentes' wordt groots gevierd.
Wij zoeken oude foto's, zwemdiploma's en verhalen om te gebruiken voor een boek , een voorstelling en veel meer. Voor meer informatie zie onze website

Saturday & Sunday
10.00 - 13.00 every half hour guided tours

www.denieuweregentes.nl

62

Heilige Familiekerk

Kamperfoeliestraat 29
Za 11.00 – 17.00u

De Heilige Familiekerk is gebouwd in 1921-1922 naar ontwerp van de architect Jan Stuyt. De kerk is een kruisbasiliek, geïnspireerd op de vroegromaanse Duitse kerkarchitectuur. In de gevels is gebruik gemaakt van rijk siermetselwerk en op meerdere plaatsen zijn de voor architect Stuyt kenmerkende decoratieve siervelden met zwart en wit tegelwerk aanwezig. De westgevel bezit een groot timpaan met een tegeltableau voorstellende de Heilige Familie. Boven de hoofdingang is in deze gevel eveneens een mozaïek aangebracht met een afbeelding van herten die drinken uit de levensbron. De kerk heeft mooie gebrandschilderde ramen in het interieur en grote muurschilderingen uit de jaren zestig van de vorige eeuw, voorstellende aan de noordzijde de 'Bruiloft van Canaän', aan de zuidzijde de 'Wonderbare Broodvermenigvuldiging' en in de apsis de Heilige Drie-eenheid en heiligen.

This church was built in 1921-1922 and designed by architect Jan Stuyt. It is a cruciform basilica, inspired by early German Romanesque church architecture. The walls are richly decorated with ornamental masonry. Furthermore, Stuyt applied his characteristic decorations consisting of black and white tile work. The wall on the west side has a large tympanum with a tile tableau depicting the Holy Family. Above the wall's main entranceway is a mosaic depicting deer drinking from the fountain of life. The interior of the building consists of beautiful stained-glass windows, as well as murals from the 1960s displaying the Wedding at Canaan on the north side. More murals are located on the south side and in the apse, depicting the Miraculous Multiplication and the Holy Trinity and Saints.

www.rkparochiedevierevangelisten.nl

63

Bethlehemkerk

Laan van Meerdervoort 627
Za 10.00 – 17.00u

Dit kerkgebouw uit 1929-1931 is een ontwerp van J.C. Meischke en P. Schmidt. In materiaalgebruik en vormgeving is aansluiting gezocht bij de traditionele richting in de architectuur. Ook zijn invloeden van de Nieuwe Haagse School zichtbaar. Het gemoderniseerde interieur is witgepleisterd en heeft een spitsbogige overkapping. De markante toren is gelegen in de zichtas van de Laan van Eik en Duinen.
In de Bethlehemkerk staat de ster van Bethlehem. Dit betekent Broodhuis en met die symboliek geven we de bezoekers een 'inkijkje' in wat er gebeurt in de Bethlehemkerk.

This church was built in the period 1929-1931 and was based on a design by J.C. Meischke and P. Schmidt. The use of materials and the design were inspired by the traditional movement in architecture. The church also shows influences of the Nieuwe Haagse School. The modern interior is white-plastered and has a pointed, arched roof. The remarkable tower can be seen from the Laan van Eik en Duinen.

Informatie
Information

Zaterdag
11.30u en14.30u orgelconcerten door Cees van der Zwan en Aarnoud de Groen

Saturday
11.30u and 14.30u organ concerts by Cees van der Zwan and Aarnoud Groen

www.bethlehemkerk-denhaag.nl

64

Papaverhof

Papaverhof/
Klimopstraat
Za 10.00 – 17.00u

Informatie
Information

Zaterdag
10.00, 11.30, 13.30 en 15.00u rondleidingen, vanaf Klimopstraat 48a

Saturday
10.00, 11.30, 13.30 and 15.00 guided tours (Klimopstraat 48a)

De woningen in de Papaverhof maken deel uit van woningbouwcomplex Daal en Berg, dat in 1921 gebouwd werd naar ontwerp van 'De Stijl' architect Jan Wils. Het complex bestaat in totaal uit 68 eengezinswoningen en 60 etagewoningen die zijn aangelegd in een hoefijzervormige ring rond een verdiept plantsoen. Hierin integreerde Jan Wils de Britse tuinstadgedachte rond de thema's 'licht, lucht en ruimte'. Details in de woningen wijzen op de invloed van Stijl-kunstenaars Gerrit Rietveld (schoorsteen), Piet Mondriaan (kastdeuren en kleuren), Vilmos Huszár en Theo van Doesburg (glas-in-lood). De woningen behoren tot het enige wooncomplex dat is ontworpen volgens de opvattingen van De Stijl.

The homes on the Papaverhof are part of the Daal en Berg housing complex. This complex was built and designed by 'De Stijl' architect Jan Wils. The area consists of 68 single-family homes and 60 flats that are constructed in a horseshoe-shaped ring around a sunken garden. Incorporating the themes of 'light, air, and space', Jan Wils based his design on the philosophies of the British garden city movement. The details in the homes point towards the influences of 'Stijl' artists Gerrit Rietveld (chimney), Piet Mondrian (cupboard doors and colours), Vilmos Huszár, and Theo van Doesburg (leaded windows). The homes are part of the only housing complex that was built entirely in accordance with the principles held by 'De Stijl' Movement.

www.daalenberg.nl

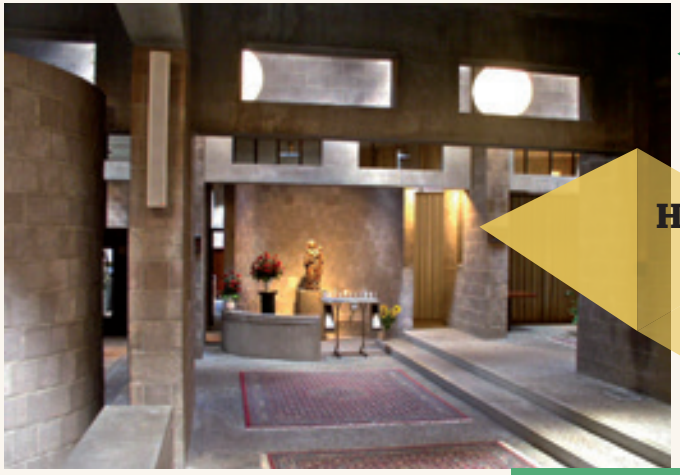

65

Heilige Pastoor van Arskerk

Aaltje
Noordewierstraat 4-6
Za 11.00 – 17.00u
Zo 12.00 – 16.00u

Deze uit grijze betonsteen opgetrokken kerk, een ontwerp uit 1966 van de bekende architect Aldo van Eyck, is uniek in Nederland. De kerk bestaat feitelijk uit twee hoofdelementen: een gesloten driehoek met daarin een lage kerkruimte en een hoge dwarsruimte, die door Van Eyck wordt uitgelegd als een straat: de 'Via Sacra' waarin twee kapelletjes zijn opgenomen. Het cirkelmotief ziet men herhaaldelijk in het interieur in verschillende grootte terug, zoals in de vorm van de lichtkoepels en kapellen. Er is geen toren, slechts een kruis verwijst naar de functie van het gebouw. Door de aparte uitgang hoeft de kerkganger na de dienst niet zijn rug te keren naar de 'heilige zaken'.

Constructed of grey concrete blocks, this church was designed by renowned architect Aldo van Eyck. The design is particularly unique among buildings in the Netherlands. The church consists of two main elements: a closed triangle containing a low-lying area, and a higher placed diagonal element. The latter was described by Van Eyck as a 'street'; a 'Via Sacra' which contains two small chapels. The circle motif is repeated various times throughout the interior, in multiple sizes. Examples are the skylights and chapels. There is no tower; only a cross referring to the building's purpose. The separate exit allows churchgoers to leave the building without turning their back on 'all things sacred'.

www.rkparochiedevierevangelisten.nl

66

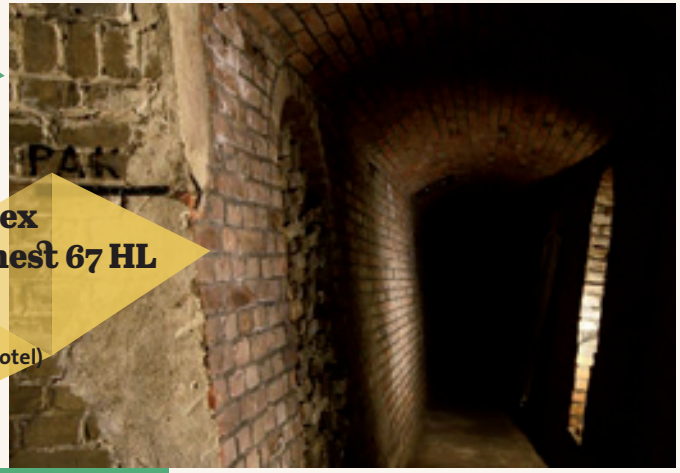

Bunkercomplex Widerstandsnest 67 HL

Kijkduin
(naast het NH Atlantic Hotel)
Zo 11.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zondag
Naast het NH Atlantic Hotel het duinpad op

Niet toegankelijk voor mindervaliden

Vlakbij de boulevard van Kijkduin ligt onder de duinen een verborgen gangenstelsel, een deel van het complex Widerstandsnest 67 HL. Het grootste deel van dit enorme complex is gesloopt voor de aanleg van het winkelcentrum en de achterliggende flats. In het duin achter het NH Atlantic Hotel resteert echter nog circa honderd meter tunnel met vier aangesloten bunkers. In dit gedeelte van het complex bevond zich onder andere de Flugwache, een onderdeel van de Luftwaffe die het luchtruim moest afspeuren naar vijandelijke vliegtuigen.
Dit jaar is er een extra stuk gang, inclusief een PaK bunker gerestaureerd en toegankelijk gemaakt. Vanuit de PaK bunker is er via een observatiesleuf zicht over het strand van Kijkduin.

Sunday
Take the pathway Next to NH Atlantic Hotel

No disabled access

Near the Kijkduin boulevard, a hidden network of corridors lies underneath the dunes: a part of block Widerstandsnest 67 HL. Most of this vast structure was demolished to allow for construction of the shopping mall and the apartment blocks behind it. However, the dune behind the NH Atlantic Hotel still holds about one hundred yards of tunnel with four connected bunkers. This section of the structure held the 'Flugwache' (flight watch), a part of the Luftwaffe that was to search the airspace for enemy airplanes.
This year, an extra piece of hallway, including a PaK bunker, was restored and made accessible. From the PaK bunker, there is a view of the beach of Kijkduin through an observation slot.

www.atlantikwallmuseum.nl

ATLANTIKWALL
ATLANTIC WALL

De aanleg van de Atlantikwall in 1942 heeft de ruimtelijke structuur van een deel van Den Haag over een lengt van meer dan 5 kilometer verstoord. Deze 2.685 kilometer lange verdedigingslinie werd door de Duitsers aangelegd om een geallieerde invasie over zee tegen te houden. De linie liep van Noorwegen tot aan de Spaanse grens en bestond uit een serie verdedigingswerken op strategische punten langs de Noordzee en de Atlantische Oceaan. Den Haag werd voorzien van een 27 meter brede tankgracht parallel aan de kust, die dwars door woonwijken en groengebieden liep. Het litteken dat de aanleg van de Atlantikwall heeft achtergelaten is nog steeds goed zichtbaar.

The construction of the Atlantic Wall in 1942 disrupted the spatial structure of a part of The Hague over a length of more than 5 kilometres. This 2,685-kilometre defence line was built by the Germans to stop an Allied invasion by sea. The line ran from Norway to the Spanish border and consisted of a series of defences at strategic points along the North Sea and the Atlantic Ocean. The Hague had a 27-metre-wide tank ditch parallel to the coast, which ran straight through residential areas and green areas.
The scar that the construction of the Atlantic Wall has left behind is still clearly visible.

67

Abdijkerk

Willem III straat 40
Za 10.00 – 16.00u

Informatie
Information

Zaterdag
Rondleidingen, tentoonstelling over torenuurwerken en boekenmarkt

15.30u orgelconcert Vincent Hildebrandt, organist van de Abdijkerk

Saturday
Guide tours, exhibition and bookmarket

15.30u organ concert by Vincent Hildebrandt

In het centrum van Oud-Loosduinen is omstreeks 1230 door Machteld van Brabant en haar gemaal graaf Floris IV een Cisterciënzer nonnenklooster gesticht, waarvan de Abdijkerk het laatste overblijfsel is. De kerk is een fraai voorbeeld van de Scheldegotiek. Kenmerkend voor deze vroeggotische stijl zijn de smalle lancetvensters. Alle ramen zijn onderling verbonden door een 30 cm brede gang die in de kerkmuur is uitgespaard. Opvallend zijn de beschilderde preekstoel uit circa 1620 en een orgel uit 1780 in rijk gesneden Lodewijk XVI-kast van J. Reichner. Achter de kerk bevindt zich een begraafplaats, deze is nog steeds in gebruik.

This medieval abbey church was built in the centre of Oud-Loosduinen and was officially founded in 1230 by Machteld van Brabant and her consort Count Floris IV. It was originally meant as a Cistercian convent. The only remaining trace of this convent is the abbey. The abbey church is an excellent example of Schelde Gothic. The narrow lancet windows are characteristic of this early Gothic style. All of the windows are connected by a 30 centimetre-wide channel in the church wall. Eye-catching are the painted pulpit (around 1620) and the organ (1780) placed in a richly carved Louis-XVI cabinet, created by J. Reichner. Located behind the church is a graveyard, which is still in use today.

www.abdijkerk.info

68

Loosduins Museum De Korenschuur

Margaretha van Hennebergweg 2a
Za 10.30 – 16.30u
Zo 11.00 – 16.30u

Het Loosduins Museum is gevestigd in de reeds 125 jaar oude Korenschuur die vroeger bij de molen behoorde. Deze werd gebruikt voor het aggregaat, zodat ook bij weinig of geen wind de molen toch werd aangedreven, om het koren te kunnen malen. Ook het meel werd hier opgeslagen.
Op de bovenverdieping is een permanente tentoonstelling die de ontstaansgeschiedenis van het tuindersdorp Loosduinen weergeeft.

The Loosduins Museum is established in the 125 year-old 'Korenschuur' (granary) that once belonged to the windmill. Then, it was used for the aggregate, so that the windmill could still be driven for milling the grain when there was little or no wind. The granary was also storage for the flour. The upper floor holds a permanent exhibition presenting the history of the development of market gardener village Loosduinen.

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Verkoop van Westlandse producten o.a. druiven, tomaatjes en paprika's

Zaterdag
13.00, 14.15 en 15.30u rondvaart door Madestein (verkorte route)

13.30u en 14.30u optreden van het zangkoor 'Together Again'

Saturday & Sunday
Sale of products from the Westland district

Saturday
13.00, 14.15 and 15.30 boat trips

www.loosduinsmuseum.nl

69

Molen De Korenaer

Margaretha van Hennebergweg 4
Za 10.00 – 16.30u
Zo 10.00 – 16.30u

Informatie
Information

Zaterdag & zondag
Niet toegankelijk voor mindervaliden

Saturday & Sunday
No disabled access

Deze molen is van oorsprong één van de oudste korenmolens van Nederland. In 1595 schonk Prins Maurits een nieuw te bouwen molen aan de bevolking van Loosduinen. Toen de 'Maurits-molen' werd gebouwd, was deze geheel van hout. In 1720 woedde een zware storm waarbij het houten bovengedeelte vernield werd. De herbouw werd meteen ter hand genomen. Het sluitsteentje boven de ingang herinnert aan deze herbouw: op dat steentje staat het jaartal 1721. Vanaf dat moment heet de molen 'De Korenaer'. De stenen onderbouw dateert dus nog van de eerste molen uit 1595.

This was originally one of the oldest corn mills in the Netherlands. In 1595, Prince Maurits gifted a new, yet-to-be-built mill to the people of Loosduinen. When the 'Maurits Mill' was built, it was completely constructed of wood. The wooden upper section of the mill was almost entirely destroyed by a storm in 1720. Large-scale renovations immediately took place. The small keystone above the entrance recalls these renovations. Marked on the keystone is the year 1721 – the year that the mill was named 'De Korenaer'. The stone substructure dates back to the first mill from 1595.

www.molendekorenaer.nl

70

Buitenplaats Ockenburgh

Monsterseweg 4
Zo 11.00 – 17.00u

Dit in oorsprong 17de-eeuws landgoed werd gesticht door dichter en medicus Jacob Westerbaan. Het landgoed Ockenburgh is ontstaan uit een samenvoeging van het oude landgoed Ockenburgh met een deel van het aangrenzende landgoed Santvoort en het Santvoortsche Bosch (nu Hyacintenbos).
Het huidige landhuis dateert uit 1851 en werd in 1889 verbouwd en uitgebreid in eclectische stijl met neoclassicistische elementen.
Wegen en groen werden in classicistische landschapsstijl ontworpen. Het landgoed had tussen 1650 tot aan 1840 een formele tuinaanleg. Rond 1840 werd het park opnieuw aangelegd in een vroege landschapsstijl.
De rechte lijnen en de strakke perken werden omgevormd naar vloeiende lijnen met glooiende gazons.
De middeleeuwse aarden wallen zijn ook heel bijzonder. Deze zijn van de 17de-eeuwse boerenhofstede Santvoort.

This 17th century country estate was founded by poet and doctor Jacob Westerbaan. Country estate Ockenburgh was created by joining the old Ockenburgh country estate with a part of the adjacent country estate Santvoort and the Santvoortsche Bosch (now Hyacintenbos).
The present country house dates from 1851 and was altered and extended in eclectic style with neo-classicistic elements in 1889. The roads and the greenery were designed in classicistic landscape style. The country estate knew a formal landscaping from 1650 until 1840. Around 1840, this landscaping was replaced by the early landscape style. The straight lines and taut beds were transformed to flowing lines with sloping lawns.
The medieval earth walls are very special, too. They belong to the 17th century farmstead Santvoort.

Informatie
Information

Zondag
11.00 - 16.00u diverse creatieve workshops voor kinderen

12.00 tot 16.00u rondleidingen tuin en gebouw

Sunday
11.00 - 16.00 creative workshops for children

12.00 - 16.00 guided tours garden and villa

www.buitenplaatsockenburgh.nl

71

Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk

Loosduinse Hoofdstraat 4
Za 10.00 – 16.00u

Deze neogotische kerk is met haar hoge toren een markant herkenningspunt aan de rand van de oude dorpskern van Loosduinen gebleven. De kerk is gebouwd in 1881 naar ontwerp van Eduard J. Margry. In de transepten zijn gebrandschilderde ramen uit de bouwtijd te zien: in het zuidelijke raam de 'Doop van Christus' en in het noordelijke de 'Annunciatie'. Het interieur is zoveel mogelijk teruggebracht naar de oorspronkelijke staat en de kruiswegstaties zijn gerestaureerd. Het orgel uit 1903 bevindt zich in een neogotische kast van Maarschalkerweerd. De koperen lichtkronen zijn afkomstig uit de Engelbewaarderskerk aan de Brandtstraat.

This neo-Gothic church with its tall tower remains one of the most striking buildings on the edge of the old Loosduinen village centre. The church was built in 1881 and designed by Eduard J. Margry. Located in the transepts are stained-glass windows that date back to the build period. The southern window depicts the 'Baptism of Christ' and the northern window the 'Annunciation'. The interior was renovated in order to be similar to its original state, and the Stations of the Cross were restored. The organ (1903) is located in a neo-Gothic cabinet by Maarschalkerweerd. The brass chandelier used to belong to the Engelbewaarderskerk on the Brandtstraat.

www.mariavaneikenduinen.nl

72

Stationsgebouw voormalig Vliegveld Ypenburg

Ilsyplantsoen 1
Zo 10.00 – 17.00u

Vliegveld Ypenburg is een goed voorbeeld van het Nieuwe Bouwen, de stijl die in de jaren '30 zorgde voor een nieuw elan in de architectuur.
Het Stationsgebouw op het voormalige vliegveld is een ontwerp van Brinkman en Van der Vlugt. Het is ontworpen als een gebogen tribune, gericht op de landingsbanen. Het gebouw van de Nationale Luchtvaartschool (NLS) werd in 1939 gebouwd en werd ontworpen door Mertens. Het vliegveld werd in 1936 voor het eerst in gebruik genomen als terrein voor sportvliegers. Op 10 mei 1940 werd het vliegveld aanvankelijk gevorderd door de Duitse bezetters, maar tijdens de Slag om Den Haag weer heroverd door de Nederlandse strijdkrachten. Na de Tweede Wereldoorlog deed Ypenburg dienst als militair vliegveld, totdat het in 1992 werd gesloten om plaats te maken voor de gelijknamige Vinex-wijk. Na jaren van leegstand zijn het Stationsgebouw en het NLS-gebouw (Nederlandse Luchtvaartschool) casco gerestaureerd.

Ypenburg Airport is a great example of the 'New Building', a modernist style that gave new elan to architecture in the Netherlands in the 1930s.
The Station Building on the former airport was designed by architects Brinkman and Van der Vlugt. It is designed as a curved grandstand, offering a view of the runways. The NLS (National Aviation School) building was designed by architect Mertens and built in 1939. The airport was first used by recreational pilots in 1936. The airport was taken over by German occupation forces on May 10, 1940. However, it was retaken by Dutch armed forces during the Battle for The Hague. After the Second World War, Ypenburg was used as a military airport for many years. It was closed in 1992 to make room for the Vinex district that bears the same name. After having been vacant for several years, the Station building and the Aviation School building were restored.

Informatie
Information

Zondag
Er worden rondleidingen verzorgd door Historische Vereniging Buitenplaats Ypenburg. Individueel rondlopen is niet mogelijk

Niet toegankelijk voor mindervaliden

Sunday
The Historical Association of Ypenburg offers tours. It is not possible to tour the grounds on your own

No disabled acces

www.boei.nl
www.historischypenburg.nl

73

Tobruk Bunker

Ilsyplantsoen, naast Scouting Van Weerden Poelman
Zo 10.00 – 17.00u

In de WOII hebben de Duitsers vergeefs op 10 mei 1940 geprobeerd vliegveld Ypenburg te veroveren. Na capitulatie werd vliegveld Ypenburg ingenomen, maar er werd nauwelijks gebruik van gemaakt. Wel is omstreeks 1942/43 rondom beveiliging aangelegd met Tobruk bunkertjes. Deze Tobruk bunkers zijn betonnen schuttersput voor twee personeen die door de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog werd gebruikt voor de beveiliging van vliegveld Ypenburg. Deze bunker was de laatste die nog heel in de grond lag, maar hij moest wijken voor de aanleg van de Rotterdamsebaan.
De Gemeente Den Haag en de Rotterdamsebaan hebben gezorgd dat de bunker op de Ypenburgse heuvelrug is komen te liggen, naast het gebouw van Scouting Van Weerden Poelman en BSO Leuk Wings. Hij staat daar als landmark en herinnering aan de Duitse bezetting van het vliegveld.

In WWII, the Germans tried in vain to conquer Ypenburg airfield on 10 May 1940. After capitulation, Ypenburg airfield was taken, but it was hardly used. However, security measures were set up via Tobruk bunkers around 1942/43. These Tobruk bunkers are concrete foxholes for two people, used by the Germans in the Second World War to defend Ypenburg airfield. This bunker was the last intact bunker still in the ground, but it had to give way to the construction of the Rotterdamsebaan. The Hague municipality and the Rotterdamsebaan have ensured that the bunker was placed on the Ypenburg hills, next to the building of Scouting Van Weerden Poelman and BSO Leuk Wings. It stands there as a landmark and a memory of the German occupation of the airfield.

www.boei.nl/www.historischypenburg.nl

Wandelingen

Walks

Den Haag heeft een rijke geschiedenis. In de binnenstad zijn nog heel veel oude straatjes, er zijn 17de-eeuwse grachten en lange, fraaie historische boulevards: zoals de Lange Vijverberg en het Lange Voorhout. De stad staat vol met paleizen, regeringsgebouwen en parken, maar de stad heeft nog veel meer te bieden. Door te wandelen door de stad en omhoog te kijken is er heel veel nieuws te ontdekken.

The city of the Hague has a rich cultural history. In the city centre are many old small streets, 17th century canals and long beautiful boulevards such as the Lange Vijverberg and the Lange Voorhout. The Hague is full of churches, palaces, government buildings often in green settings and much more. By walking en looking upwards there is a lot to discover.

Wandelingen / walks

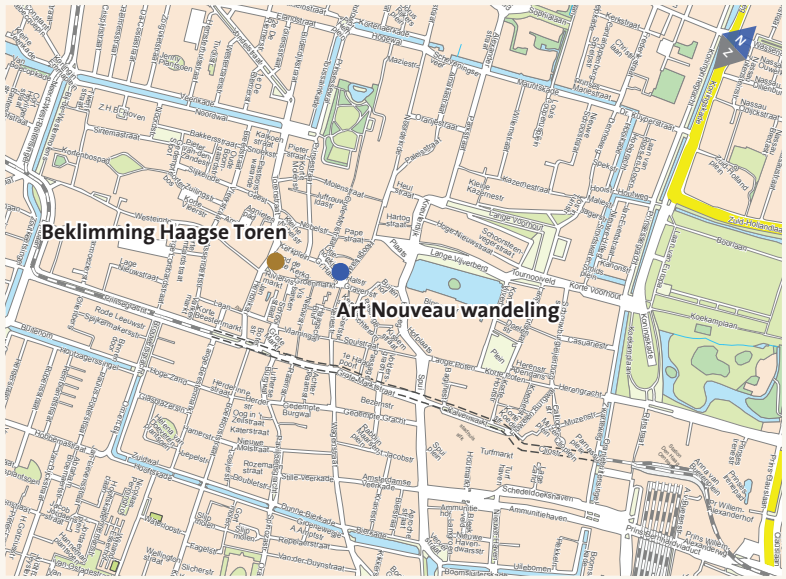

Stadswandeling: Art Nouveau in Den Haag

Het mondaine Den Haag van het 'fin de siècle', eind 19de eeuw, ging mee met de Europese mode. Veel oude huizen maakten plaats voor nieuwe (winkel)panden of kregen een nieuwe gevel. Oude gebouwen kregen nieuwe puien in Art Nouveau.
Art Nouveau wordt per land/stad anders aangeduid. De Duitse Jugendstil komt van het Duitse blad 'Die Jugend' en de Franse benaming Art Nouveau komt van een gelijknamige kunstgalerie in Parijs. In Engeland spreekt men wel over de Liberty Style, de Spaanse aanduiding is Modernismo en in Oostenrijk wordt de bouwstijl ook wel 'Sezession' genoemd. Behalve een verschil in naam zijn er verschillen in uitvoering. De stijl kenmerkt zicht door:

- Asymmetrische ornamenten;
- Het werken met vloeiende lijnen;
- Contrastwerking tussen licht en donker;
- Motieven uit de planten- en dierenwereld;
- Hoektorens, topgevels, dakkapellen, balkons en loggia's (inpandige balkons);
- Tegeltableaus, smeed- en houtsnijwerk;
- Gevels in 'verblendsteen'.

Informatie / Information

Zaterdag / Saturday
11.00, 14.00u

Vertrekpunt / starting point
Pleintje voor 't Goude Hooft, Dagelijkse Groenmarkt

Duur / duration
90 min

Prijs / price
gratis / free

Aantal / number
maximaal 15 deelnemers
a maximum of 15 participants

Reserveren / reservation
via formulier op www.gildedenhaag.nl of e-mail info@gildedenhaag.nl

Please use the form on www.gildedenhaag.nl or send an email to info@gildedenhaag.nl

Extra info / extra info
De wandeling wordt alleen in het Nederlands begeleid

Wie wil kennismaken met deze vernieuwende architectuur van rond 1900 moet echt in Den Haag zijn. Met een gids van Gilde Den Haag gaat u langs mooie voorbeelden van deze sierlijke stijl.

Gilde Stadswandelingen

City walk: Art Nouveau in The Hague

The sophisticated city of The Hague at the 'fin de siècle', end of the 19th century, went along with European fashion. Many old houses were replaced by new (commercial) buildings or were given a new façade. Old buildings were given new Art Nouveau fronts.
Art Nouveau has a different name depending on the country/city. The German Jugendstil comes from the German magazine 'Die Jugend' and the French name Art Nouveau comes from an eponymous art gallery in Paris. In England, it is referred to as 'Liberty Style', the Spanish call it 'Modernismo', and in Austria, the architectural style is also called 'Sezession'. Except for a difference in name, there are differences in implementation. The style is characterised by:

- Asymmetrical ornaments;
- Working with smooth lines;
- The contrast between light and dark;
- Many flora and fauna motifs;
- Corner towers, gables, dormer windows, balconies and loggias (indoor balconies);
- Mosaics, ironwork and woodcarving;
- Façades in 'engineering brick'.

If you want to become familiar with the innovative architecture from around 1900, The Hague is the place to be. With a guide from Gilde Den Haag, you will visit beautiful examples of this graceful style.

Beklimming van de Haagse Toren

Eeuwenlang was de toren van de Grote Kerk een vast herkenningspunt en bepaalde hij de silhouet van Den Haag. De toren is gebouwd met een gift van hertog Jan van Beieren. Het bakstenen gebouw is zeszijdig. De huidige sierlijke spits – hoogste punt op 92,5 meter – vervangt sinds de jaren vijftig de 19de-eeuwse gietijzeren spits die door zijn gewicht scheuren in de toren had veroorzaakt. De spits is ontworpen aan de hand van oude tekeningen, maar iets ruimer dan de oorspronkelijke afmetingen, om plaats te kunnen bieden aan het zwaardere klokkenspel. De houten spits is met koper gedekt. Boven de klokkenlantaren eindigt het zeszijdig dak in een uivormig bovenstuk, waarop een goudkleurige bol en een liggend kruis, met als afsluiting een 1.80m hoge windvaan in de vorm van de Haagse ooievaar.
De zandstenen balustrade van de omloop draagt op de hoeken pinakels van Frans natuursteen. Daaronder zijn de wijzerplaten aangebracht die naar zes kanten de tijd aangeven. Dat was oorspronkelijk niet het geval.

Informatie / Information

Zaterdag & zondag / Saturday & Sunday
11.00, 12.00u, 13.00, 14.00 en 15.00u

Adres / Address
Rond de Grote Kerk 12

Duur / duration
60 min

Aantal / number
maximaal 15 deelnemers
a maximum of 15 participants

Prijs / price
gratis / free

Reserveren / reservation
Toegangskaarten zijn vanaf 11.00u verkrijgbaar bij de stand van GaDenHaag voor de ingang van de Haagse Toren van de Grote Kerk

Tickets available from 11.00 at the entrance of the tower on the Torenstraat

For centuries now, the tower of the Grote Kerk has been an important reference point, and has played a crucial role in determining The Hague's cityscape. The tower was built with a donation from Duke Jan van Beieren. The brick tower is a hexagonal construction. The tower's old spire was replaced during the fifties, because, due to its heavy weight, the

Beklimming Haagse Toren (vervolg)

De bewoners van de Boekhorststraat hebben in 1647 het verzoek gedaan om voor hun rekening ook aan hun zijde van de toren een wijzerplaat aan te brengen. De wijzerplaten gaven toen nog alleen de uren aan. De minutenwijzers zijn pas in de 19de eeuw toegevoegd.
Toen de kerk in 1810 aan de kerkmeesters werd overgedragen, bleef de toren eigendom van de gemeente. De toren had een duidelijke functie voor de veiligheid, zeker omdat Den Haag geen vestingwerken bezat. Vanaf de toren kon men gevaren tijdig signaleren. Ook diende de toren als brandwachtpost. Torenwachters waakten 's nachts over de stad om alarm te slaan bij brand. Om het half uur dienden zij 'hoog van de toren te blazen', als teken dat zij niet in slaap waren gevallen.

Open Monumentendag biedt u een unieke gelegenheid de Haagse Toren te beklimmen (bijna 300 traptreden!). Vanaf de omloop heeft u een schitterend uitzicht over de stad en de wijde omgeving. U heeft alleen toegang met een toegangskaart.

old 19th century cast-iron spire had caused cracks in the building. With a height of 92.5 metres, the current spire is the building's highest point. The tower's current design is based on old drawings. However, it is slightly wider than the original, in order to be able to cope with the weight of heavier bells.
The wooden spire is covered with copper. Above the carillon, the hexagonal roof ends in an onion-shaped top. Situated above this is a gold-coloured ball, a horizontal cross and - right at the top - a 1.80 metre high wind vane in the shape of a stork (the symbol of The Hague).
The sandstone balustrade of the gallery is supported by the corner pinnacles made out of French natural stone. Beneath it, clock faces are attached that show the time in six different directions. Initially, this was not the case. In 1647, the people living in the Broekhorststraat requested, at their own cost, another clock face to be constructed on their side of the tower. During that time, the clock faces only displayed the hours. The minute hands were not added until the 19th century. When in 1810 the church was passed on to the church wardens, the tower remained in possession of the municipality. It also played an important part in the safety of the city, especially because The Hague did not have any fortifications. From the top of the tower, it was possible to signal danger in time. The tower also served as a fire look-out. During the night, guardsmen were on the look-out in order to sound the alarm in case of fire. Every half hour, they had to sound the trumpet to let people know they had not fallen asleep.

The Dutch Heritage Days offer you the unique opportunity to climb The Hague Tower (more than 300 steps!). The gallery offers a sweeping view over the town and its surroundings. Tickets are required.

Rondritten met historische trams

Tours with historic Trams

Er rijden historische Haagse trams van het Haags Openbaar Vervoer Museum en van de Tramweg Stichting rondritten door Den Haag. Hiermee kunt u zich per rijdend monument laten vervoeren tussen de verschillende bezienswaardigheden. Zowel de hele oude, vooroorlogse trams van wel 80 tot 100 jaar oud, als de modernere PCC-cars worden ingezet. Onder meer de A327, de Blauwe Tram uit Leiden, wordt ingezet. Ook zal de welbekende 'Gele Tram' haar rondjes rijden en nostalgie doen herleven.

On the Heritage Days, historic trams of Haags Openbaar Vervoer Museum (HOVM) (The Hague Public Transport Museum) and of Tramweg Stichting will ride tours through The Hague. These riding monuments can bring you to the various sights. Both the pre-war trams of 80 to 100 years old, (among them the well-known 'Blue Tram'), and the more modern PCC-cars will take part. The famous 'Yellow Tram' too, will do her laps.

Tram routes / tram routes

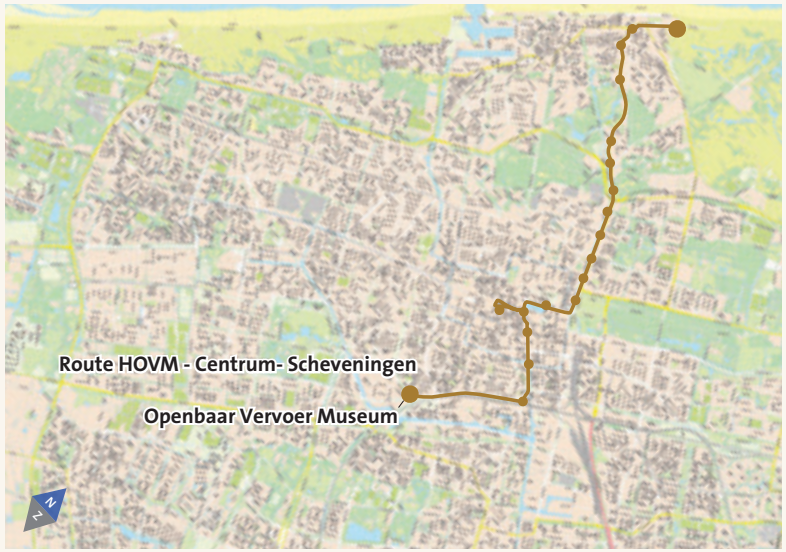

Openbaar Vervoer Museum (Public Transport Museum)

Het Haags Openbaar Vervoer Museum is gehuisvest in een oude tramremise naar ontwerp van A.A. Schadee. De bouw van de Frans Halsstraat is vlot verlopen. De bouwwerkzaamheden vingen aan in mei 1906. In september van datzelfde jaar werd de remise al in gebruik genomen. Ooit remise Parallelweg genoemd, kreeg de remise toch de meeste bekendheid onder de naam Remise Frans Halsstraat. Van 1906 tot 1983 heeft de remise dienst gedaan voor de HTM. In 1983 is hij vervangen door de nieuwe remise aan de Meppelweg, de remise Zichtenburg. Vanaf dat moment zijn de historische trams hier gestald, nadat zij daarvoor jarenlang in de remise Lijsterbesstraat hadden vertoefd.
In 1989 startte de verbouwing van de remise, om er een museum van te maken. Tijdens de tweede verbouwing in 2008 is achterstallig onderhoud weggewerkt, en is het gebouw geschikt gemaakt als evenementenlocatie.

The Haags Openbaar Vervoer Museum (The Hague public transport museum) is located in a an old tram depot designed by A.A. Schadee. Construction of the Frans Halsstraat went quickly. Building started in May 1906. By September of that same year, the tram depot was already in use. Once called the Parallelweg depot, it still became best known as the Frans Halsstraat depot. From 1906 to 1983, the depot was used by the HTM (Hague Tramway Company). In 1983, it was replaced by a new depot on the Meppelweg, the Zichtenburg Depot. From that moment on, historical trams were stored here, after the Lijsterbesstraat had been their home for years.
In 1989, remodelling of the depot started to turn it into a museum. During the second remodelling in 2008, overdue maintenance was addressed and the building was made suitable as an event venue.

Historische tramritten

Tijdens Open Monumentendag, zaterdag 8 september, kunt u de historische tram gebruiken om u van het ene naar het andere monument te laten vervoeren! Gezamenlijk met de Tramweg Stichting kunt u genieten van een rit per historische tram tussen het Haags Openbaar Vervoer Museum, de Haagse binnenstad en Scheveningen (Zwarte Pad). Op alle tussengelegen haltes kan op verzoek worden in- en uitgestapt. Een kaartje voor een enkele rit kost €2,50. Het HOVM is deze dag tussen 11.00 en 17.00u geopend en gratis toegankelijk.

Op zondag 9 september worden drie ritten georganiseerd door het Haagse centrum. De kosten van de rit bedragen 4 en 6 euro (kinderen/65+ respectievelijk volwassenen). Het HOVM is deze dag tussen 12.30 en 17.00u geopend en gratis toegankelijk.

During the Dutch Heritage Day, Saturday 8 September, you can take the historic tram from one monument to another! In cooperation with the Tramway Foundation, you can enjoy a ride by historic tram between the Hague Public Transport Museum, The Hague city centre and Scheveningen (Black Path). You can get on and off upon request at all intermediate stops. A ticket for a single ride costs €2,50. On this date, the Hague Public Transport Museum (HOVM) is opened between 11.00 and 17.00 and entrance is free of charge.

Sunday 9 September, three trips are organised through the city centre of The Hague. The trip costs 4 and 6 euros (children / 65+ and adults, respectively). On this date, the Hague Public Transport Museum (HOVM) is opened between 12.30 and 17.00 and entrance is free of charge.

www.tramwegstichting.nl
www.hovm.nl

Informatie / Information

Zaterdag / Saturday
11.00 - 17.00u

Zondag / Sunday
12.30 - 17.00u

Prijs tramrit / price tramtour
kaartjes bij de conducteur op de tram, geen abonnementen en geen OV Chipkaart

tickets can be purchased from the conductor on the tram, no passes and no OV Chip card

Let op / please notice
De historische trams zijn echter niet toegankelijk voor mindervaliden

The historical trams are, however, not accessible for the disabled

Zaterdag: historische tramritten HOVM - Den Haag - Scheveningen

Op zaterdag is de route als volgt:
Haags Openbaar Vervoer Museum - route lijn 11 naar Den Haag HS, route lijn 1 naar Centrum, Buitenhof, Kerkplein, Buitenhof, Lange Vijverberg, Malieveld, Route lijn 9 naar Scheveningen Noorderstrand vv

On Saturdays the route is:
Haags Openbaar Vervoer Museum - route line 11 to Den Haag HS, route line 1 to Centrum, Buitenhof, Kerkplein, Buitenhof, Lange Vijverberg, Malieveld, Route line 9 to Scheveningen Noorderstrand vv

Richting / direction	HOVM - Scheveningen			Scheveningen - HOVM		
Halte / stop	HOVM	Kerkplein	Scheveningen	Scheveningen	Kerkplein	HOVM
Vertrektijden bij benadering / approximate departure times	10.00	10.20	–	10.40	11.05	–
	10.20	10.40	–	11.00	11.25	–
	10.40	11.00	–	11.20	11.45	–
	11.00	11.20	–	11.40	12.05	–
	11.20	11.40	–	12.00	12.25	–
	11.40	12.00	–	12.20	12.45	–
	12.00	12.20	–	12.40	13.05	–
	12.20	12.40	–	13.00	13.25	–
	12.40	13.00	–	13.20	13.45	–
	13.00	13.20	–	13.40	14.05	–
	13.20	13.40	–	14.00	14.25	–
	13.40	14.00	–	14.20	14.45	–
	14.00	14.20	–	14.40	15.05	–
	14.20	14.40	–	15.00	15.25	–
	14.40	15.00	–	15.20	15.45	–
	15.00	15.20	–	15.40	16.05	–
	15.20	15.40	–	16.00	16.25	–
	15.40	16.00	–	16.20	16.45	–
	16.00	16.20	–	16.40	17.05	–
	16.20	16.40	–	17.00	17.25	–
	16.40	17.00	–			
	17.00	17.20	–			

Zondag: historische tramritten vanaf HOVM

Op zondag wordt het reguliere rittenprogramma vanaf het HOVM gereden. Zowel om 13.30 als om 15.00 vertrekt de oude tram voor een mooie rondrit door Den Haag. Deze rondrit duurt ongeveer een uur, en begint en eindigt bij het Haags Openbaar Vervoer Museum. Gereden wordt met de zeer oude, voor-oorlogse tram (80-110 jaar oud!), of met de bekende Haagse PCC-tram (40-60 jaar oud). Onderweg kan niet worden in- of uitgestapt.

On Sunday, the regular schedule will be driven from the HOVM. Both at 13.30 as at 15.00 the old tram leaves for a nice tour through The Hague. This tour takes about an hour, and starts and ends at the Public Transport Museum. There will be ridden with the very old, pre-war tram (80-110 years old!), or with the famous Hague PCC tram (40-60 years old). On the way you can not get off or in.

Richting / direction	Halte / stop	Vertrektijd / departure time	Aankomsttijd / arrival time
HOVM - Centrum	*HOVM*	*13.30*	*14.30*
HOVM - Voorburg	*HOVM*	*15.00*	*16.00*

Varen door Den Haag

Sail through The Hague

Den Haag was tot het midden van de 19de eeuw een typische Hollandse stad met grachten, binnenhavens en aan het water gelegen marktpleinen. Het water was voor de handel en nijverheid van belang als onderdeel van de infrastructuur. Den Haag staat heden ten dagen niet meer bekend als grachtenstad. Er is echter vanaf de nog resterende grachten veel moois te zien van historisch Den Haag. Ontdek Den Haag vanuit een ander gezichtspunt en vaar door de grachten van Den Haag!

Up to the middle of the 19th century, The Hague was a typically Dutch city with canals, ports and market squares located by the water. For trade and industry, the water was of great importance as part of the infrastructure. Nowadays, The Hague is no longer known as town of canals. However, the remaining canals offer great views of this ancient town. Discover the town from another angle and take a boat ride through The Hague!

Vaarroutes / boat routes

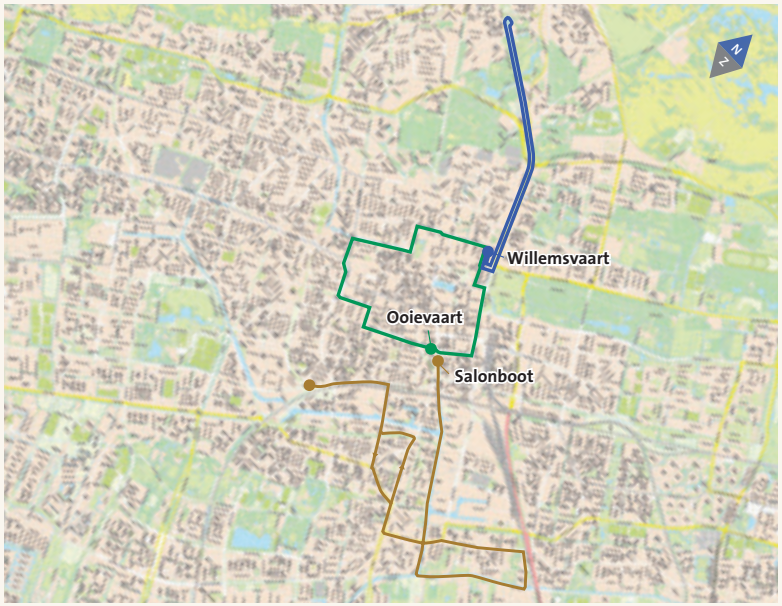

De Ooievaart

Informatie / Information

Zaterdag & zondag / Saturday & Sunday
14.00u

Opstapplaats / boarding point
Bierkade 18B (havenkantoor / harbour office)

Duur / duration *90 min*

Prijs / price
€ 12,- per volwassene, € 8,- per kind
€ 12,- per adult, € 8,- per child

Reserveren / reservation
www.ooievaart.nl
tel. 070 445 18 69 (keuze 1)
balie Wagenstraat 193
VVV op Spui 68

Wie bekende Haagse gebouwen noemt zegt natuurlijk meteen het Binnenhof, de Ridderzaal en het Mauritshuis. Maar Den Haag heeft nog veel meer markante gebouwen met bijzondere architectuur te bieden. De stad dankt dat aan zijn rijke ontwikkeling van grafelijk hof tot regeringszetel en vestigingsplaats van internationale instellingen. Maar we mogen niet vergeten dat er ook sinds eeuwen gewoond en gewerkt wordt. Woonhuizen en openbare gebouwen getuigen van het dagelijkse leven van de Hagenaars. De Ooievaart heeft dit jaar een speciale themavaart waarbij het bouwen in Den Haag centraal staat. Vanaf het water krijgen we een verrassende kijk op 'gewone' woonhuizen en bijzondere monumenten.

When it comes to famous The Hague buildings, people often think of the Binnenhof, the Ridderzaal and the Mauritshuis. But The Hague has many more remarkable buildings with unique architecture to offer. This is thanks to the city's rich history during which it transformed from a count's court into the nation's seat of government and location of international institutions. But let us not forget that, for centuries, people have been living and working there as well. Residences and public buildings show the daily lives of the people of The Hague.
This year, De Ooievaar offers a special themed boat tour that focuses on architecture in The Hague. From the water, you will get a very different view of 'standard' houses and unique monuments.

De Salonboot

Informatie

Zondag
12.45, 13.30, 14.15 en 15.00u

Opstapplaats
12.45 en 14.15u start bij Haags Openbaar Vervoer Museum, 13.30 en 15.00u start bij het Zieken

Duur *2 uur*

Prijs *€ 22,95 p.p. (inclusief museumbezoek, rondrit historische tram en rondvaart)*

Reserveren
Vooraf reserveren is noodzakelijk via www.salonbootdenhaag.nl/openmonumentendag

De Salonboot en het Haags Openbaar Vervoer Museum organiseren een uniek arrangement.
Het arrangement begint met een bezoek aan het Haags Openbaar Vervoer Museum. Na uw bezoek aan het museum wordt u welkom geheten op een historische tram voor een rondrit door het centrum van Den Haag in de richting van Voorburg. In Voorburg ligt de antieke Salonboot 'Oriënt' uit 1925 op u te wachten voor een boottocht terug naar Den Haag.
De boottocht eindigt bij de historische haven aan het Zieken. U kunt het arrangement ook aan het Zieken beginnen en eindigen bij het Haags Openbaar Vervoer Museum.
De sfeervolle en antieke Salonboot gebouwd in 1925 bevindt zich in authentieke staat met bijzondere details, zoals art-deco-lampen en tramramen. De huidige overkappingsconstructie is rond 1935 gebouwd door scheepswerf Heuijmans & Seadt in Amsterdam. Sinds 2010 is het schip een officieel varend rijksmonument.

Information

Sunday
12.45, 13.30, 14.15 and 15.00

Boarding point
12.45 and 14.15 starting at Haags Openbaar Vervoer Museum, 13.30 and 15.00 starting at Zieken

Duration *2 hours*

Price *€ 22,95 p.p. (including museum visit, historic tram and cruise tour)*

Reservation
It is necessary to reserve in advance via www.salonbootdenhaag.nl/openmonumentendag

The Salonboot and the Hague Public Transport Museum have created a unique package. The package they offer starts with a visit to the Hague Public Transport Museum. After your visit to the museum, you will be welcomed on a historic tram for a tour through the centre of The Hague in the direction of Voorburg. In Voorburg, you will find the antique riverboat 'Orient' from 1925 waiting for you for a boat trip back to The Hague.
The boat trip ends at the historic port at Zieken. You can also start the package at Zieken and end at the Hague Public Transport Museum.
The atmospheric and antique riverboat built in 1925 is in an authentic state with distinctive details, such as art deco lamps and tram windows. The current roof structure was built around 1935 by shipyard Heuijmans & Seadt in Amsterdam. The ship has been an official sailing national monument since 2010.

De Willemsvaart

De Willemsvaart vaart langs Haagse Iconen. Onderweg is aandacht voor de mooie beeldhouwwerken van Gra Rueb in de Dierentuinbrug en George Maduro. Verder is er veel fraai monumentaal Den Haag te zien langs de grachten.

Boottochten: drie Boottochten (per dag) van ongeveer 60 minuten. Van aanlegplaats Centraal Station (tegenover Prinsessegracht 4) naar de Haringkade/Vijzelstraat.

The Willemsvaart sails past The Hague's Icons. During the boat tour, special attention will be paid to the beautiful sculptures by Gra Rueb in the Dierentuinbrug and George Maduro. There are also many attractive monuments lining The Hague's canals.

Boat tours: Three boat tours (per day), lasting approximately 60 minutes. Departs from the mooring near Central Station (across from Prinsessegracht 4 and ends at the Haringkade/Vijzelstraat.

Informatie / Information

Zondag / Sunday
11.00, 13.00 en 15.00u

Opstapplaats / boarding point
Centraal Station (tegenover Prinsessegracht 4)

Duur / duration
60 min

Prijs / price
€5,00 op vertoon van monumentenboekje

Reserveren / reservation
niet nodig / not necessary

De boot is wel toegankelijk voor mindervaliden

The boat has disabled access

www.willemsvaart.nl

Nieuwe VOM-publicatie: Tien met een griffel

Sinds 1984 brengt de afdeling Monumentenzorg en Welstand van de gemeente Den Haag publicaties uit in de VOM-reeks over talrijke onderwerpen. Het kan gaan over een inventarisatie van een bepaald tijdvak, een thema of een monumentencategorie. Daarnaast wordt de VOM-reeks ook gebruikt om verslag te doen van de restauratie van bijzondere historische gebouwen. Voor de volledige lijst van uitgaves in de VOM-reeks bezoek www.monumentenzorgdenhaag.nl.

New VOM-publication: Ten out of ten

Since 1984, the Monument Care and Preservation Department of the municipality of The Hague has been publishing publications on numerous subjects in the VOM series. It can be about an inventory of a certain period, a theme or a category of monuments. In addition, the VOM series is also used to report on the restoration of special historic buildings. For the complete list of publications in the VOM series, please visit www.monumentenzorgdenhaag.nl.

10 met een Griffel
Portretten van de mooiste Haagse Scholen

Botine Koopmans
VOM-reeks 2018, nr. 1
Stokerkade cultuurhistorische uitgeverij
ISBN 9789079156436
Gebonden € 29,50

Inventarisatie en publicatie Haagse schoolgebouwen

Tien met een griffel. Portretten van de mooiste Haagse scholen

Schoolgebouwen zijn evenals kerken vaak beeldbepalende gebouwen in de stad. Met de groei van de steden in de loop van de 19de eeuw door de industriële revolutie en het hiermee ontstaan van een maatschappij waar educatie steeds belangrijker wordt, komt ook de bouw van speciaal hiervoor ontworpen gebouwen op gang. De school gaat een belangrijke rol spelen in het leven van elke generatie. Iedereen bewaart levendige herinneringen aan zijn schooltijd. Schoolgebouwen zijn voor velen vertrouwde een markante bouwwerken in de wijk, niet zelden ook met een bijzondere architectonische betekenis.
De afdeling Monumentenzorg en Welstand heeft een inventarisatie gemaakt van de Haagse schoolgebouwen om inzicht te krijgen in de monumentale- en cultuurhistorische waarde van de deze schoolgebouwen. Naar aanleiding van deze inventarisatie komt in het kader van de VOM-reeks de publicatie *'Tien met een griffel. Portretten van de mooiste Haagse scholen'* uit, van de hand van Botine Koopmans.

Inventory and publication of school buildings in The Hague

Ten out of ten. Portraits of the most beautiful schools in The Hague

Like churches, school buildings are often iconic buildings in the city. The growth of the cities over the course of the 19th century caused by the industrial revolution and the emergence of a society where education is becoming increasingly important gave rise to the need for the construction of specially designed buildings. The school starts to play an important role in the lives of every generation. Everyone has vivid memories of their time at school. For many people, school buildings familiar prominent buildings in the neighbourhood, often with a special architectural significance.
The Department of Monuments and Welfare has made an inventory of the Hague school buildings to gain insight into the monumental and cultural-historical value of these school buildings. This inventory serves as the basis for the publication *'Ten out of ten. Portraits of the most beautiful schools in The Hague'*, part of the VOM series.

Den Haag in virtual reality

Op zaterdag 8 september kunt u in verschillende monumenten op een bijzondere manier een kijkje nemen. Wij geven tijdens Open Monumentendag de gelegenheid om bijzondere monumenten te bezichtigen doormiddel van een Virtual Reality-bril. Grijp uw kans om op een ongewone manier de fraaie en interessante interieurs te bezichtigen!

On Saturday September 8, you can have a very unique look around several monuments. During Heritage Day, you will have the opportunity to see the interior of this iconic building using a Virtual Reality headset. Don't miss this opportunity to marvel at several wonderful interiors with this special technology!

The Hague in virtual reality

Informatie / Information

Zaterdag / Saturday
11.00 - 16.00u

Locatie / location
Binnenhof

DUTCHVR

www.dutchvr.com

Ontdek historische gebouwen vanuit de luie stoel op het Binnenhof!

Bij de kraam van Open Monumentendag kunt u met een VR-bril tientallen historische gebouwen in virtual reality bekijken.

Discover historical buildings without leaving your armchair!

Bij de kraam van Open Monumentendag kunt u met een VR-bril tientallen historische gebouwen in virtual reality bekijken.

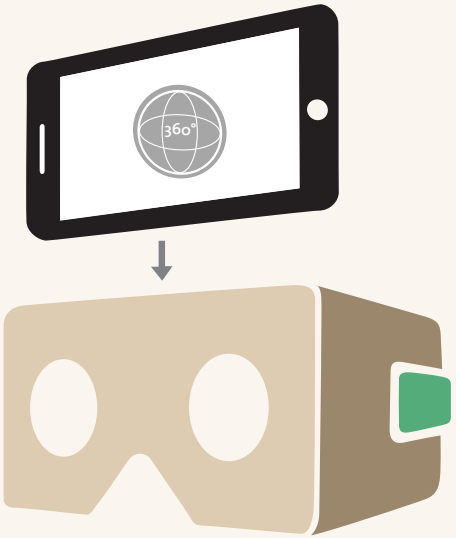

www.omddenhaag.nl

OMD Den Haag digitaal

Plan uw Open Monumentendag in Den Haag behulp van de website www.omddenhaag.nl

In deze handige website vindt u alle monumenten die geopend zijn op Open Monumentendag en waar en hoe laat de verschillende activiteiten starten.

OMD The Hague digital

Plan your The Hague Heritage Days with our website www.omddenhaag.nl

In this handy website you can find all the buildings that are accessible and when the various activities start.

Plan uw dag met behulp van de website www.omddenhaag.nl

Alle Open Monumenten, openingstijden, activiteiten, plattegronden en meer

Plan your day with www.omddenhaag.nl

All Open Monuments, visiting hours, activities, maps and more

www.omddenhaag.nl

OVERZICHT PLATTE GRONDEN

OVERVIEW CITY MAPS

Centrum & Haagse Hout

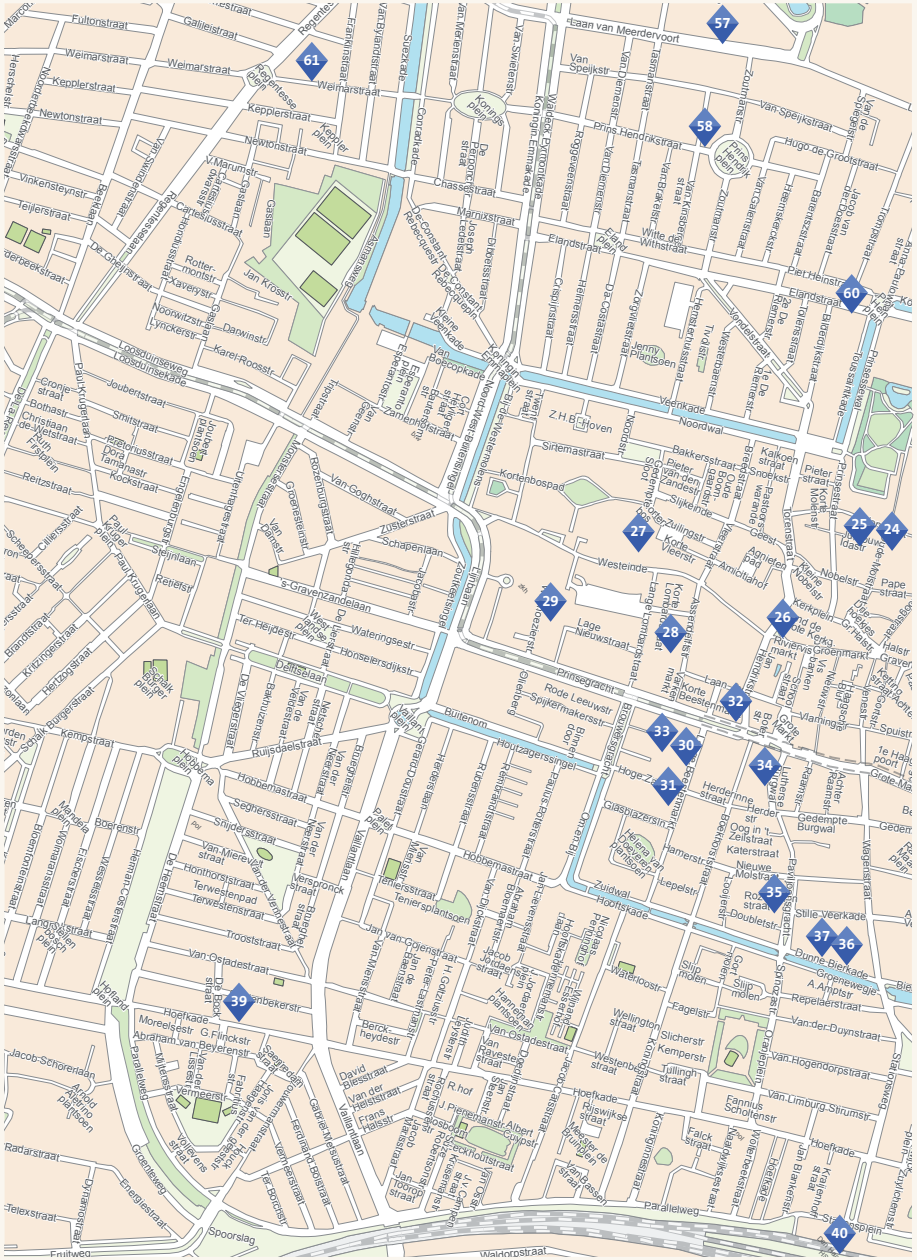

Centrum & Haagse Hout

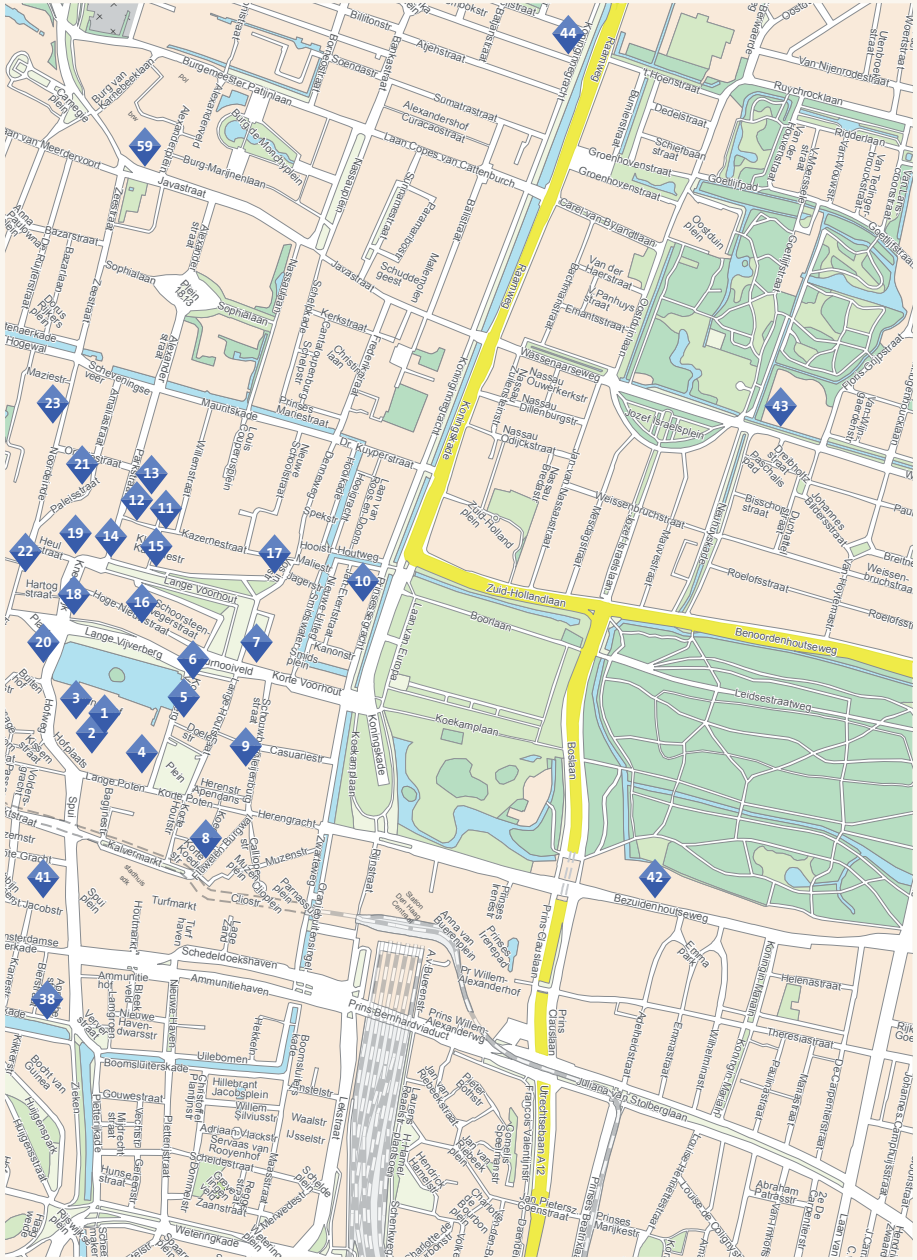

Scheveningen

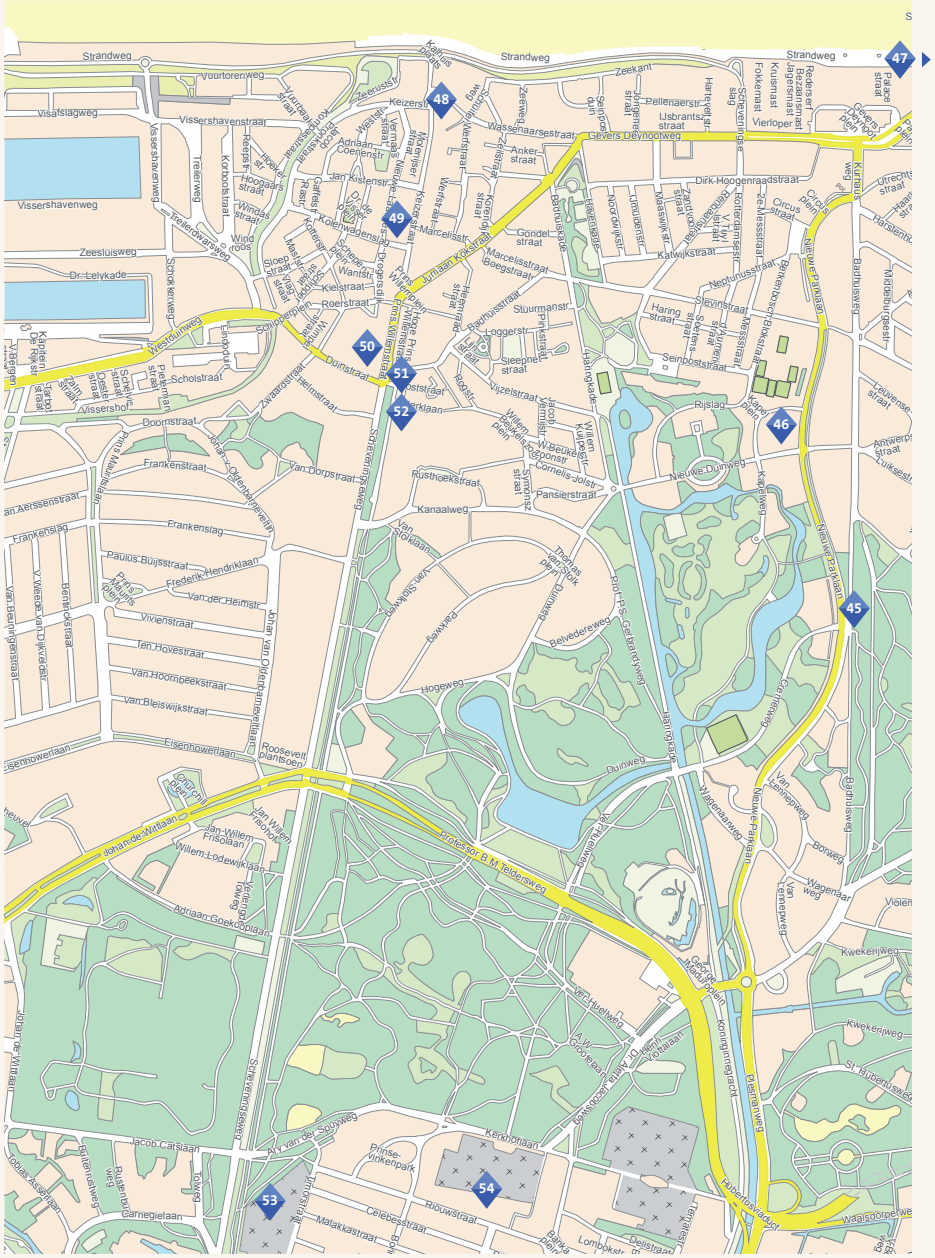
Strandweg
Vissershavenweg
Zeeluisweg
Dr. Lelykade
Westduinweg
Duinstraat
Johan Kokstraat
Gevers Deynootweg
Dirk Hoogenraadstraat
Nieuwe Parkstraat
Nieuwe Duinweg
Professor B.M. Teldersweg
Johan de Witlaan
Hoogeweg
Dunweg
Kwekerijweg
Wassenaarsestraat
Zeekant
Zeeweg
Vierloper
Katwijkstraat
Neptunusstraat
Rijslag
Kanaalweg
Frankenstraat
Frankenslag
Doornstraat
Van Dorpstraat
Rusthoekstraat
Pansierstraat
Belvedereweg
Carnegielaan
Jacob Catsiaan
Kerkhoflaan
Prinsevinkenpark
Malakkastraat
Celebesstraat
Riouwstraat
Waalsdorpleweg
Huibertsstraat
Van Lennepweg
Van Lennepkade
Wagenaarweg
Borweg
Vlissingenstraat
Van Speijkstraat
Van Boetzelaerlaan
Van Alkemadelaan

Loosduinen

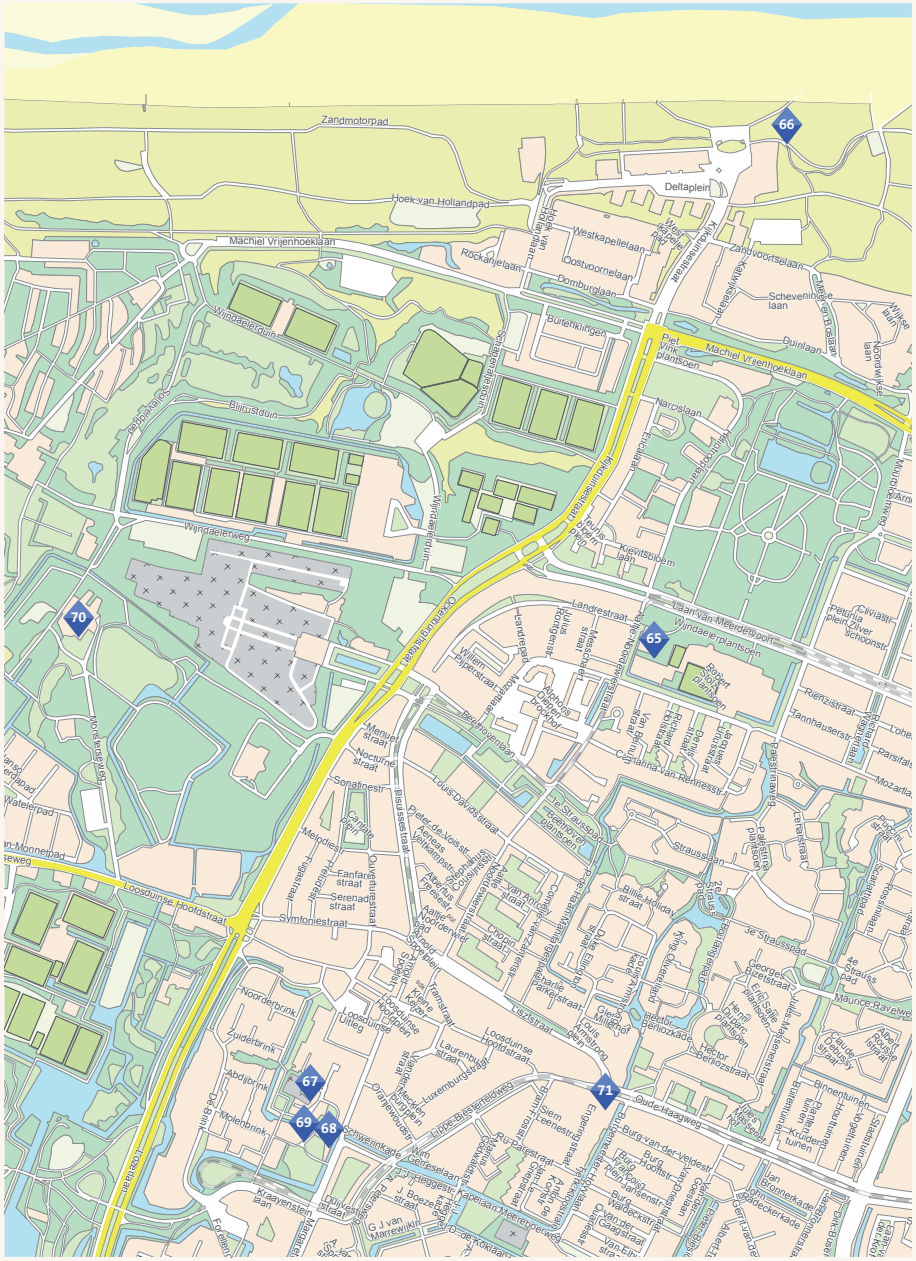
66
65
70
67
69
68
71
Zandmotorpad
Hoek van Hollandpad
Machiel Vrijenhoeklaan
Deltaplein
Westkapellelaan
Oostvoornelaan
Domburglaan
Rockanjelaan
Zandvoortselaan
Scheveningelaan
Burlenklingen
Piet Vink plantsoen
Duinlaan
Narcislaan
Windaelerduin
Windaelerweg
Bijlrustduin
Kievitsbloemlaan
Laan van Meerdervoort
Windaelerplantsoen
Landrestraat
Handelstraat
Willem Pleierstraat
Menuetstraat
Nocturnestraat
Sonatinestr
Beethovenlaan
Louis Davidsstraat
Peter de Voisstraat
Aesopstraat
Lyrestraat
Harpenstraat
Fanfarestraat
Serenadestraat
Symfoniestraat
Melpiedstraat
Loosduinse Hoofdstraat
Noordeinde
Zuideinde
Abdijbrink
Molenbrink
Loosduinse Dijk
Loosduinse Hoofdstraat
Laurenbusstraat
Luxemburgstraat
Oranjewoudstraat
Schwerentkade
Willem Ostersteeg
Kraayenstein laan
Strauss
Strauss laan
Strauss pad
Billie Holiday straat
Chopin straat
Liszt straat
Hector Berlioz straat
Hector Berlioz laan
Maurice Ravelweg
Burg van der Veldestr
Burg van der Veldestraat
Burg van der Veldelaan
Burg van der Veldepad
Burg van der Veldeplein
Burg van der Veldehof
Burg van der Veldetuin
Burg van der Veldekade
Burg van der Veldeweg
Burg van der Veldebrug

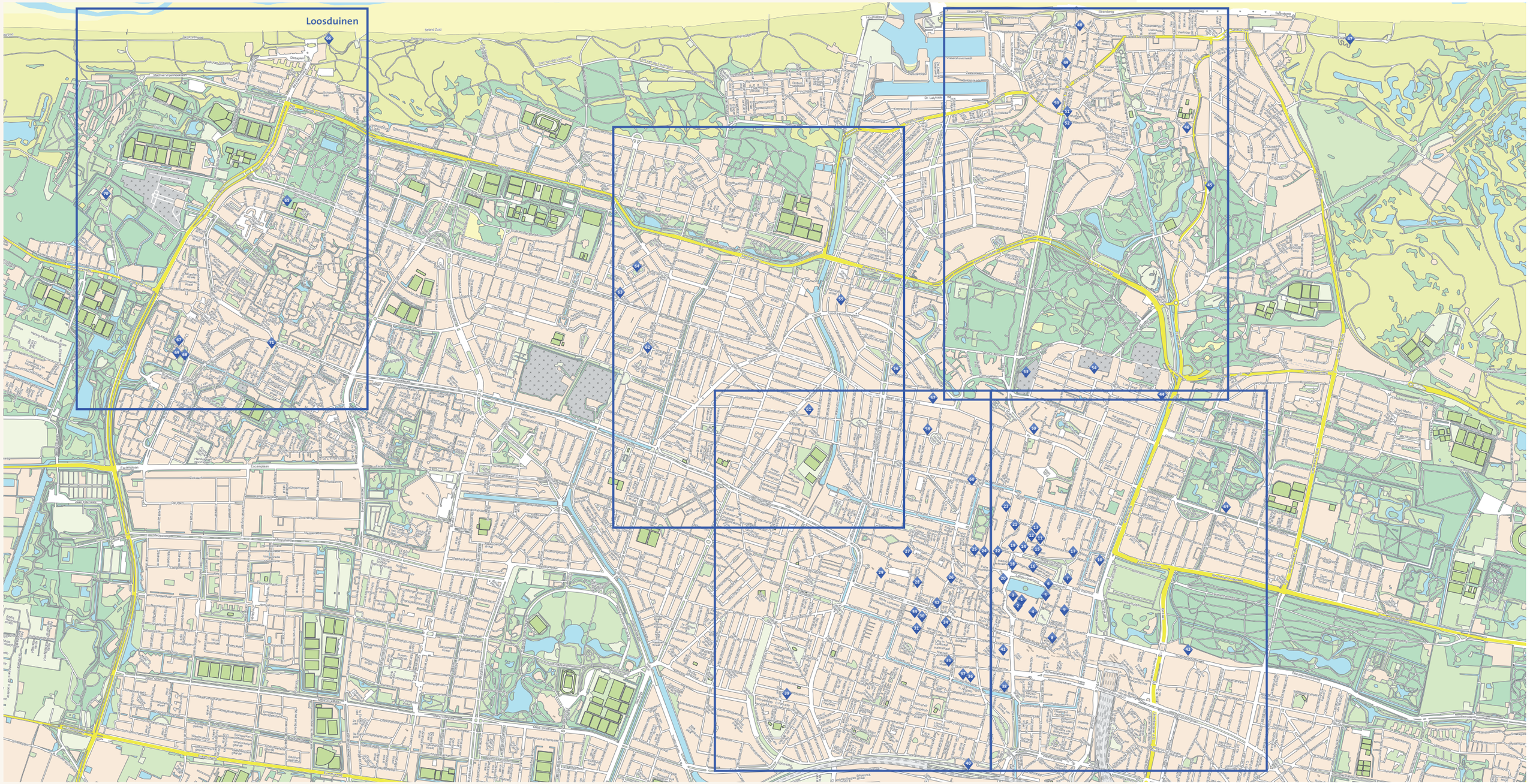
Loosduinen